

plug-in → Manuál tvorby
veřejných prostranství

UMĚLECKÁ DÍLA na veřejných prostranstvích hlavního města Prahy

—
2018
—

Kancelář
veřejného
prostoru

IPR —
PRaha °

Kvalita veřejných prostranství je jedním ze základních předpokladů kvality života ve městě.

Jedna z hlavních rolí veřejných prostranství, stejně jako umění, je role kulturní a společenská. Umění vytváří, kultivuje, rozvíjí a obohacuje kulturní rozměr života společnosti i jednotlivce a prohlubuje smyslové i rozumové vnímání prostředí a života okolo nás. Umění ve veřejném prostoru spoluvytváří jeho kulturní hodnotu. Umělecké dílo situované na veřejném prostranství zároveň zhodnocuje místo jako celek a umožňuje předat kulturní hodnoty široké veřejnosti.

Kvalita veřejného prostranství je celostní. Je proto důležité, aby se každá jednotlivá část, která ho spoluvytváří, podílela na kvalitě celku. Vztah mezi uměleckým dílem a veřejným prostranstvím by měl být reciproční. Umění zvyšující kvalitu místa – a místo posilující význam umění.

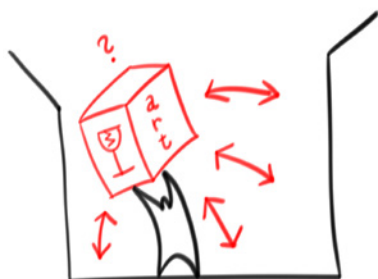
A moudré město spravované a obývané moudrou společností by mělo toto vše umožňovat, podporovat, iniciovat, garantovat a aktivně vytvářet.

V tom spočívá smysl této publikace.

Požádali jsme expertní skupinu složenou z odborníků v oblasti současného umění, galerijní praxe, teorie umění, architektury a urbanismu, aby vypracovali k dokumentu Umělecká díla na veřejných prostranstvích (plug-in Manuálu tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy) lektorské posudky.

Cílem bylo doplnit obsah dokumentu o cennou zkušenost těchto odborníků, získat odborný komentář k principům a pravidlům a náměty pro doplnění chybějících témat, která by plug-in měl řešit, či náměty na úpravu celkové struktury dokumentu.

Zároveň jsme dané odborníky požádali o zodpovězení dvou obecných otázek, které se ptají po významu umění na veřejných prostranstvích v dnešní době a na to, jakým způsobem dosáhnout, aby bylo kvalitní.

V ČEM SPATŘUJETE VÝZNAM UMĚNÍ NA VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍCH V SOUČASNÉ DOBĚ?

Zlepšování veřejného prostoru a prostranství zvyšuje kvalitu užitných funkcí a zároveň esteticky kultivuje lidi, kteří takového prostoru obývají.

doc. Dr. et Ing. JIŘÍ FAJT, Ph.D.
(historik umění, generální ředitel Národní galerie)

Definovat význam výtvarného umění v městské krajině je velmi složité, stejně jako je nemožné obecně popsat roli umění ve společnosti. Můžeme však mluvit o sociální a politické funkci umění ve veřejném prostoru, respektive o tom, proč by měla dnešní společnost podporovat vznik současného výtvarného umění ve veřejném prostoru. Například můžeme vyzdvihnout jeho schopnost měnit perspektivu uživatelů města, otevírat, poukazovat a tím i pomoci řešit některé problémy současnosti a nabízet jiný než mainstreamový pohled. Umění umí učinit z abstraktní diskuze srozumitelný názor, dokáže povzbudit občanskou angažovanost a podat ironickou kritiku. Tyto vlastnosti je dobré (v zájmu široké veřejnosti) využít ve veřejném prostoru a nejen pro malou elitní skupinu návštěvníků kamenných galerií.

Současná post-faktická doba podemílá demokratické principy a ničí obecnou dovednost společenského soužití. Podmínkou demokracie je závazek veřejnosti k „demokratické samosprávě“, ke které potřebuje schopnost „zralého politického soudu“. Prof. David Schwartz, americký teoretik vizuální kultury, říká, že „tého schopnosti je třeba se soustavně učit a metoda takového učení je velmi podobná učení, jak porozumět současnému umění. V obou případech občané potřebují interpretační dovednosti, schopnost empatie a reflexivní imaginace.“ Tím jsme ovšem funkci umění ve veřejném prostoru zdaleka nevyčerpali, ostatní souvisí s urbanismem a architekturou, bezpečností, ekonomikou, orientací a v neposlední řadě se umění významně podílí na „geniu loci“.

Tím, že má umění v městském sdíleném prostoru schopnost k sobě přitáhnout pozornost veřejnosti, vytváří podmínky pro vnímání fyzického veřejného prostoru jako místa nás všech, kde se máme potkávat. V takovém místě setkávání se věci třeba i na tematický podnět umění společně řeší, dochází ke konsenzu, a tím společnost snáze odolává úplně atomizaci. Větším vzájemným sdílením společného prostoru veřejnost snáze vzdoruje aktuálnímu nárůstu xenofobie, rasismu, nesnášenlivosti, polarizaci či jiným sociálně-patologickým jevům, které jsou také důsledkem toho, že se spolu fyzicky setkáváme stále méně a svoje názory – rozhořčení ventilujeme nekorigovaně na sociálních sítích, které jen vytváří dojem diskuze.

MgA. PAVEL KAROUS, Ph.D.
(sochař, autor projektu Vetfelci a volavky)

Umění vnáší do prostoru města krásu, hravost, humor, emoce, smyslovost, významy, které jsou jinak v pragmaticky

vystaveném městě přítomny spíš nedopatřením, shodou okolností nebo u velmi kvalitní architektury (což je zřídka).

Význam umění na veřejných prostranstvích dále spočívá:

- v testování možností umění ve složitém kontextu města,
- v konfrontaci veřejnosti s uměním v každodennosti,
- ve schopnosti dotvářet místo, a tím posilovat náš vztah k němu.

MgA. PETRA VLACHYNSKÁ
(sochařka, doktorandka na Fakultě architektury ČVUT,
téma – umění ve veřejném prostoru pro r. 1989)

Vzhledem k tomu, že žánr umění ve veřejném prostoru lze považovat za historicky uzavřený, mohou se umělci volně pohybovat mezi jeho odlišnými podobami a vytvářet jistou genealogii místně specifického umění. Označuje-li tradičně umístěná socha zpravidla místo historické paměti, pak díla současného umění mají spíše poukazovat na možnosti, které by dané místo mohlo mít v budoucnosti.

doc. MGR. KAREL CÍSAŘ, Ph.D.
(teoretik umění, pedagog VŠUP v Praze)

V současnosti čekáme od umění ve veřejném prostoru, či přesněji na veřejných prostranstvích, mnohem víc, než jen statickou existenci hmotného, umělcem zpracovaného objektu na soklu. Ptáme se po smyslu uměleckého díla, které míváme, chceme od něj určitou interakci, aby na nás promlouvalo, dráždilo nás, mělo pro nás nějaké sdělení, nebo denně těšilo na pohled.

Sochařské „parky“ v sídlištní zástavbě, často na téma nebo libreto diktované autoritativním systémem, patří nenávratně minulosti. Není nutné veřejný prostor přeplnit trvalými instalacemi. Víc než nahodile postavená socha na kus volného místa kultivuje prostor jeho zapojení do živého organismu města, křižovatek setkávání a společných prožitků. Dnes, kdy se nejen v Praze, ale i v dalších městech opakovaně konají krátkodobé přehlídky umění ve veřejném prostoru, jež zprostředkovávají všem kolemjdoucím bez rozdílu kontakt s českou i zahraniční soudobou uměleckou tvorbou, můžeme podobu nových a trvalých uměleckých děl hledat a tvořit s rozmyslem a důrazem na jejich výjimečnost a kvalitu.

Mgr. MARIE FOLTÝNOVÁ, Ph.D.
(kurátorka sbírky veřejné plastiky Galerie hl. m. Prahy)

Umění dává význam místu. Ustavuje místo výjimečností sdělení informace, pokud se nejedná o formální bezobsažný estetizovaný objekt. Jde o závazek sdělení. V tom je rozdíl díla od dekorace. Umělecké dílo i proces jeho vzniku musí mít vlastní integritu, která v kontextu s prostředím vytvoří „místo“ odkazovatelné v rovině kulturního dědictví města.

doc. Ing. arch. MIROSLAV CÍKÁN
(architekt, pedagog, spoluautor připravovaného
management planu UNESCO pro Prahu)

Již toho je hodně řečeno v plug-inu, ale zkusila jsem ještě svůj heslovitý pohled na věc. Umění na veřejných prostranstvích:

- zpřístupňuje umění laické veřejnosti, seznamuje se současným uměním ty, kteří nechodí do galerií a muzeí,
- zprostředkovává kulturní hodnoty a komunikuje o nich,
- vzdělává,
- integruje, zkvalitňuje pobyt a tranzit v urbánním prostředí,
- podporuje vyjádření různých komunit a zájmových skupin a posiluje tak jejich roli a význam ve společnosti,
- má silnou sociální funkci, spojuje různorodé společenské skupiny na jednom místě,
- může mít kontemplativní či terapeutický význam “lěčit” místa vyloučená, místa zdevastovaná, procházející změnou užívání apod.,
- podtrhuje genius loci určitého místa,
- vyjadřuje se ke společenským otázkám, kriticky nastavuje zrcadlo, komentuje a provokuje, upozorňuje na problematiku místa,
- označuje místo setkávání a spočinutí,
- působí na intelektuální a duševní rozvoj člověka,
- rozvíjí umělecké vidění, kreativitu, má hravý a uvolněný potenciál, umožňuje pobýt, odpočinout si,
- je v interakci s okolím,
- má estetickou funkci,
- stírá hranice veřejného a soukromého, navozuje pocit společného a důvěrného, vnějšího a vnitřního prostoru,
- vypráví příběh určitého času a prostoru,
- vypráví o konfliktech místa,
- vytváří vztah k místu,
- může být nástrojem, jak se potkat s kvalitami a jedinečností daného místa, možnosti jak ovlivnit a změnit budoucnost místa,
- redefinuje minulost,
- může mít silný napravný (ekologický, morální, výchovný a další), seberealizační a kreativní potenciál,
- podporuje vznik občanských aktivit, kulturních center, komunitních projektů, rozvíjí občanskou společnost,
- může mít ekonomický dopad na jednotlivá místa,
- oživuje veřejnoprávní instituce.

MgA. DENISA VÁCLAVOVÁ, Ph.D.
(dramaturgyně, kurátorka a producentka kulturních projektů
ve veřejném prostoru)

CO JE ZÁKLADNÍM PŘEDPOKLADEM (NÁSTROJEM) K TOMU, ABY UMĚNÍ NA VEŘEJNÉM PROSTRANSTVÍ KVALITNĚ NAPLNILO TENTO SVŮJ VÝZNAM?

V současnosti považuji za nezbytné prosadit tento dokument v nezměněné podobě, neboť je velice instruktivní a řeší jak kvalitu projektu samého, tak i procesy, které k jeho realizaci vedou. Velkou zodpovědnost klade právem na odborníky a méně na politiky, jedině tak lze totiž zajistit skutečně kompetentní rozhodování. Příkladem bezvadného fungování podobného projektu umění ve veřejném prostoru je Kodaň, která s podobnou erudicí přistupuje i k urbanistickému a zástavbovému plánu města. A výsledek je samozřejmě nápadně viditelný...

doc. Dr. et Ing. JIŘÍ FAJT, Ph.D.
(historik umění, generální ředitel Národní galerie)

K tomu, aby oficiálně osazené umění naplnilo tento svůj význam, je nezbytné, aby dočasně dílo do veřejného prostoru bylo vybíráno odbornou kurátorskou koncepcí, tedy například formou festivalu, výstavy či přehlídky ve veřejném prostoru. Umělecké dílo na stálo umístěné na městská prostranství nebo v rámci architektury veřejné budovy musí být vybíráno veřejnou transparentní soutěží s odbornou komisí, která nepodléhá aktuální politické moci. Tedy komise nesmí být sestavována politickou reprezentací. To vede téměř vždy ke korupci, marketingovému zviditelnění a propagandistickému zneužití vládnoucí garniturou, tak jak se to stalo v 50. letech v ČSR nebo se to děje v současnosti v Maďarsku, na Ukrajině či v Ruské federaci. V ideálním případě by měla být umělecká komise volena uměleckou obcí. V západním světě k tomu slouží různé fondy, svazy, „domy“ či profesní organizace zastupující zájmy umělecké veřejnosti. U nás jsme si je nešťastně zrušili v roce 1991. Proto navrhuji v souladu s tímto dokumentem, aby byli členové do odborných komisí nominováni profesními institucemi a jejich nominace byla ještě potvrzena uměleckou obcí. Ta by tak byla zapojena do způsobu výběru a zbavila se zavedeného pocitu „o nás bez nás“ a zároveň by korigovala svým výběrem politické preference a tlaky na delegáty městských a státních institucí.

V neposlední řadě je pro úspěšné fungování vizuálního umění ve veřejném prostoru nutné zapojit nejširší laickou veřejnost prostřednictvím medializace, veřejných diskuzí a komentovaných prohlídek, edukační činnosti a spojit je s jejich volnočasovými aktivitami. Další typ vzdělávání by se měl odehrávat již na základních školách a středních školách i neuměleckého zaměření. Zkušenost z projektu Vetřelci a volavky především z komentovaných prohlídek přímo v městské krajině jasně ukazuje, že v této oblasti nevzdělaná veřejnost zaujme ke kvalitnímu i nepodbízivému umění ve veřejném prostoru tím lepší postoj, čím více je o díle a jeho autorovi informována.

MgA. PAVEL KAROUS, Ph.D.
(sochař, autor projektu Vetřelci a volavky)

Podpora umělcům, kteří přicházejí s výjimečnými a dobrými projekty a musí vynaložit z vlastních zdrojů mimořádné úsilí k jejich uskutečnění. Dále dobrá komunikace mezi aktéry a citlivost vůči lokálním podmínkám a potřebám.

MgA. PETRA VLACHYNSKÁ
(sochařka, doktorandka na Fakultě architektury ČVUT,
téma – umění ve veřejném prostoru pro r. 1989)

Uvedu konkrétní důležitý příklad dobré praxe. Netradiční podoba pomníku Maxe van der Stoela odpovídá netradičnosti jeho námětu. Není totiž pouze připomínkou nizozemského politika a diplomata, ale především události, kdy se tehdejší nizozemský ministr zahraničí setkal s českým filosofem a mluvčím Charty 77 Janem Patočkou. Pomník, který měl připomínat událost, se sám stal událostí. Vzal na sebe podobu betonového otisku stínu stromu v parku, jenž je podle nizozemského politika pojmenován.

Autorovi díla Dominiku Langovi se tak podařilo na jedné straně přesně vystihnout charakter vzpomínané události a na straně druhé výrazně přispět do diskuze o povaze pomníku v současném umění. Z dálky takřka neviditelný, zblízka přitom monumentální pomník navíc umožňuje zcela novou formu vztahu diváků – kteří spíše než aby se u něj pasivně zastavovali – musejí si k němu najít sami aktivně cestu. Jako každý výjimečný pomník i ten Max van der Stoelův totiž nepředstavuje pouhou vzpomínku na uplynulou minulost, ale poskytuje také možnost zamýšlet se nad naší budoucností.

doc. Mgr. KAREL ČISAŘ, Ph.D.
(teoretik umění, pedagog VŠUP v Praze)

Umělecké dílo by nemělo být někde jen tak „postaveno“, je třeba uvažovat o vazbách na okolní prostředí, architekturu, urbanistické, historické i sociální aspekty místa. Navíc už dávno nemusíme lpět na „soše“ z hmotného materiálu, v pevně neproměnlivé formě. Je třeba se otevřít vnímání různorodých podob a projevů současného vizuálního umění, zapomenout na doktrínu popisnosti a věčné trvanlivosti pomníků, osvobodit umění na veřejném prostranství od jepičích politických gest. V poslední době mne nejvíc oslovila realizace připomínky na Maxe van der Stoela od Dominika Langa v Praze 6, která staví tradiční zažitou podobu památníku do nového úhlu pohledu.

Mgr. MARIE FOLTÝNOVÁ, Ph.D.
(kurátorka sbírky veřejné plastiky Galerie hl. m. Prahy)

V rovině Prahy, s kulturním potenciálem historického centra Prahy – světové památky UNESCO jde o závazek univerzální kvality schopné obstát v kulturní tradici minulých generací rozmanitého společenství rozmanitých kultur, ne jednoho národa jedné identity.

Jde o nadčasovou příležitost kulturní kritické reflexe současných generací s výzvou vybrat to nejhodnotnější a trvalé, co svobodná kreativní společnost předá trvalému městu pod společnou oblohou nejen v rámci historického centra.

doc. Ing. arch. MIROSLAV ČIKÁN
(architekt, pedagog, spoluautor připravovaného
management planu UNESCO pro Prahu)

Nástrojem mohou být festivaly umění ve veřejném prostoru, které široké veřejnosti zprostředkovávají trendy a aktuální dění o současném vizuálním umění. Stávají se důležitými katalyzátory společenského přemýšlení o umění, mají velký ohlas i vliv díky svému jednorázovému, časově omezenému a programovému zaměření. Je na ně upřena větší pozornost, mohou si dovolit i kontroverznější témata, progresivní dramaturgii, riskovat. Jejich výhody spočívají v dočasnosti a neopakovatelnosti.

Festivaly rovněž nabízejí široký edukační program, komentované procházky zpřístupňující současné umění, debaty a lektorské prohlídky, které jsou zaměřeny na různé věkové skupiny – děti, mládež, seniory. Dochází tak k přirozené mezigenerační výměně, míchají se různé cílové skupiny, do procesu vzniku se začleňují i místní obyvatelé a další. Festivaly v rámci svého programu dokáží tematizovat konkrétní problémy a potřeby, poukazují na bolavá místa městského prostoru, iniciují vznik nových uměleckých děl, nabízejí řadu doprovodných programů zapojujících širokou veřejnost.

Základním předpokladem je transparentní dotační podpora, odborníci v komisích a formulovaná kulturní politika města. Dále jasně definované kompetence jednotlivých aktérů podílejících se na procesu a komplementaci. V neposlední řadě kontinuita podpory a transparentní podmínky umožňující realizovat dočasné a jednorázové projekty (povolení, poplatky, délka procesu schvalování atd.).

MgA. DENISA VÁCLAVOVÁ, Ph.D.
(dramaturgyně, kurátorka a producentka kulturních projektů
ve veřejném prostoru)

A Úvod

- A.1 Přístup města k dosažení kvality umění na veřejných prostranstvích** 11
- A.2 Role umění na veřejných prostranstvích** 12

B Účel dokumentu

- B.1 Základní cíle** 17
- B.2 Charakter dokumentu** 17
- B.3 Vymezení tematického rozsahu dokumentu** 18
- B.4 Vznik dokumentu** 18
- B.5 Návaznost na koncepční a strategické dokumenty města** 20
 - B.5.1 Strategický plán hl. m. Prahy 20
 - B.5.2 Koncepce kulturní politiky hl. m. Prahy 2017–2021 20
 - B.5.3 Program 2 % na umění ve veřejném prostou hl. m. Prahy 21
 - B.5.4 Zákon o procentu na umění 21
 - B.5.5 Dokumenty a úmluvy UNESCO 21
- B.6 Komu je dokument určen** 22
 - B.6.1 Jednotliví aktéři, jejich role a vztah k dokumentu 22
- B.7 Jak dokument používat** 25

C Typologie

- C.1 Typologie uměleckých děl pro účely plug-inu** 29
- C.2 Kategorie dle plánované doby setrvání díla v prostoru** 29
 - C.2.1 Permanentní umělecká díla (díla trvalé povahy) 29
 - C.2.2 Dočasné umělecké intervence 34
- C.3 Kategorie dle určení** 39
 - C.3.1 Umělecká díla s komemorativní funkcí 39
 - C.3.2 Umělecká díla bez komemorativní funkce 43
- C.4 Kategorie dle původu díla** 43

D Kvalita

- D.1 Základní předpoklady dosažení kvality umění na veřejných prostranstvích** 47
- D.2 Základní kritéria kvality uměleckých děl na veřejných prostranstvích** 48
 - D.2.1 Umělecká kvalita díla 48
 - D.2.2 Obsahová kvalita díla 49
 - D.2.3 Prostorová kvalita umístění díla ve vztahu k veřejnému prostranství 50
- D.3 Další specifická kritéria kvality** 56

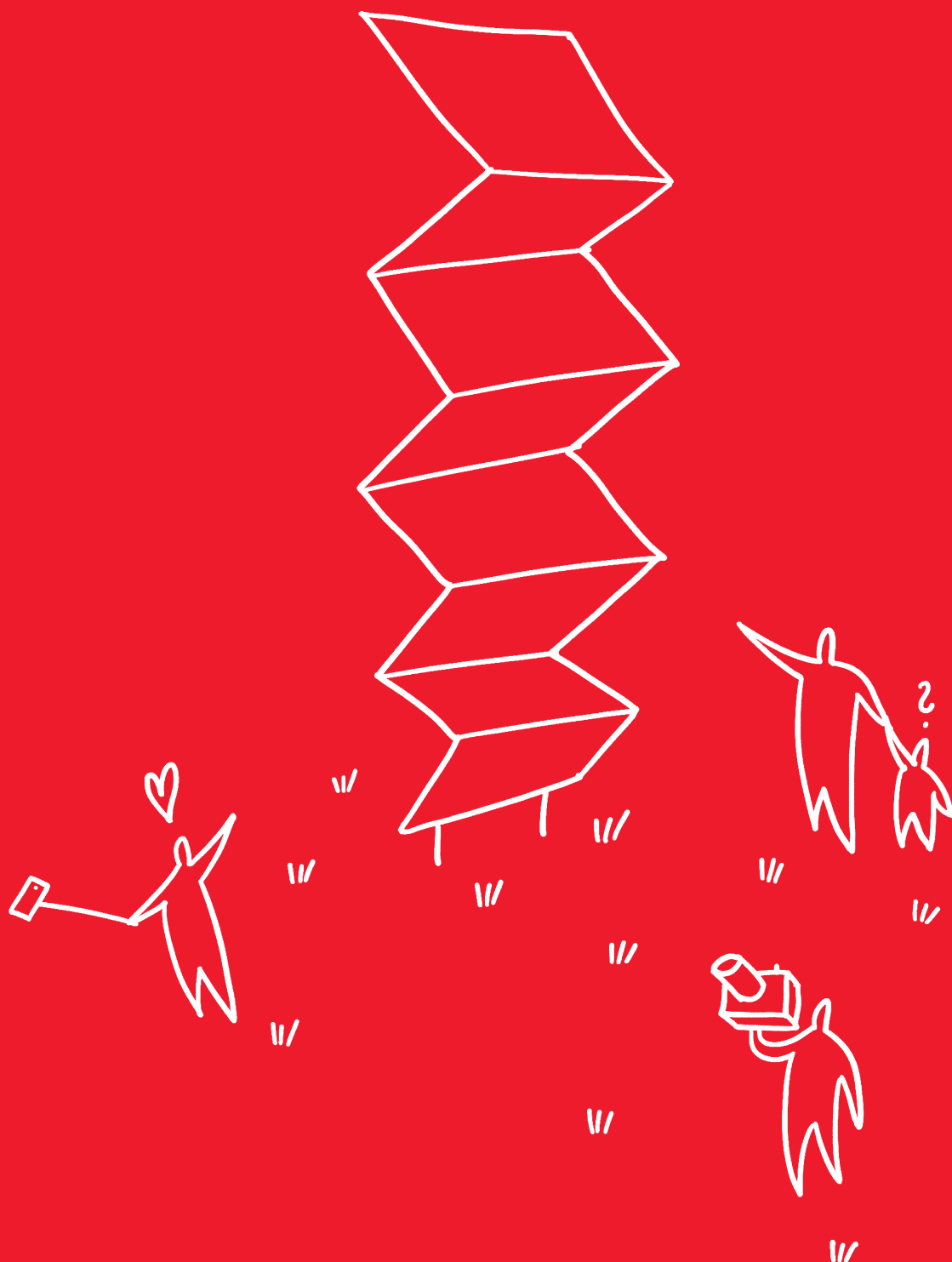
E Procesy	61
E.1 Procesy související s uměním na veřejných prostranstvích	61
E.2 Nové role a subjekty v institucionálním zázemí procesů	61
E.2.1 Role odborného arbitra – odborná komise či kulturní rada	61
E.2.2 Městský kurátor sbírky umění na veřejných prostranstvích	62
E.2.3 Role nezávislých kurátorů jako odborných konzultantů a mediátorů procesů	63
E.2.4 Role projektového manažera	64
E.3 Realizace díla trvalé povahy	65
E.3.1 Koncepční příprava	66
E.3.2 Realizace díla formou veřejné zakázky	68
E.3.3 Pořízení hotového díla pro konkrétní místo	71
E.3.4 Následná existence díla v prostoru	73
E.4 Realizace dočasných uměleckých intervencí	78
E.5 Vzdělávání, informování a participace veřejnosti	80
E.5.1 Metody informování a vzdělávání veřejnosti	81
E.5.2 Zapojování veřejnosti do procesu pořízení díla	82
E.6 Systémová finanční podpora	84
E.7 Modelové scénáře procesů	85
E.7.1 Schéma procesu realizace výtvarně-architektonické soutěže o návrh	86
E.7.2 Pořízení hotového díla nebo licence pro provedení díla	87
E.7.3 Schéma procesu opětovného umístění díla	88
E.7.4 Schéma postupu realizace dočasné umělecké intervence	89
Příloha – Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru	
P.1 Umělecké a společenské pozadí podpory umění v euroamerickém kontextu 19.-20. stol.	93
P.2 Průběh podpory formou procenta na umění	96
P.2.1 Historie uplatňování principu procenta na umění v zahraničí	96
P.2.2 Zákon o povinném procentu na umění v Československu	98
P.2.3 Další nástroje podpory a zdroje financování	99
P.3 Zahraniční zkušenosti	100
P.3.1 Vídeň, Rakousko	100
P.3.2 Berlín, Německo	101
P.3.3 Helsinky, Finsko	102
P.3.4 Haag, Nizozemí	103
P.3.5 Chicago, USA	104
P.3.6 New York, USA	105
P.3.7 Filadelfie, USA	106

A Úvod	9
A.1 Přístup města k dosažení kvality umění na veřejných prostranstvích	11
A.2 Role umění na veřejných prostranstvích	12
B Účel dokumentu	15
C Typologie	27
D Kvalita	45
E Procesy	59
Příloha – Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru	91

A

ÚVOD

Setkání s uměním a tím, „co je neobvyklé“
v dobře známé, praktické každodennosti,
člověka vzdělává, kultivuje
a vtahuje do veřejného dění.

A.1 Přístup města k dosažení kvality umění na veřejných prostranstvích

PODPORA KVALITY UMĚNÍ NA PRAŽSKÝCH VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍCH

Jedním z hlavních strategických cílů hlavního města je kvalita veřejných prostranství^[A.01]. Nedílnou součástí tohoto cíle je podpora kvalitního umění v nich situovaného. Z pozice města je proto zapotřebí vytvářet podmínky pro vznik kvalitních uměleckých děl praktikováním koncepčního a systémového přístupu:

- vytvořením pravidel pro proces umístování uměleckých děl na veřejných prostranstvích,
- zajištěním dodržování těchto pravidel v rámci složek města a vyžadováním jejich dodržování u záměrů dalších subjektů,
- definováním základních principů a kritérií kvality,
- rozhodováním o realizaci uměleckých děl a finanční účasti města na základě těchto kritérií kvality,
- financováním údržby stávajících děl a realizace nových.

KONCEPČNÍ PŘÍSTUP K PŘÍPRAVĚ INVESTIC JAKO PŘEDPOKLAD KVALITY

Základním předpokladem kvality nově vytvářených i upravovaných veřejných prostranství je koncepční přístup v celém procesu jejich tvorby od přípravy záměru přes projekt a realizaci až ke správě a užívání. Koncepční přístup je zárukou celostní kvality místa, nikoliv pouze jeho dílčích součástí či hodnot.

Stejně tak je koncepční a systémový přístup podmínkou kvality při situování uměleckého díla na veřejné prostranství, a to jak kvality díla samotného, tak jeho vlivu na celkovou kvalitu místa.

Cílem tohoto dokumentu, který je tematickým rozšířením (plug-inem) Manuálu tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, je definovat koncepční a systémový přístup při situování umění na veřejných prostranstvích. Zabývá se celým procesem vzniku – přípravou záměru, event. soutěže, projektem, realizací, správou a údržbou – a stručně nastiňuje podpůrné roviny procesu, jako například zajištění financování či osvěty. Pohybuje se nejen v regulativní, ale také iniciační a tvůrčí rovině. Je tak první ucelenou koncepcí a souborem pravidel pro realizování uměleckých děl na veřejných prostranstvích Prahy.

[A.01] ↗ *Strategický plán hl. m. Prahy, aktualizace 2016*. Praha: IPR Praha, 2016.
(Strategický cíl 1. 3. C.1 Posilovat a zkvalitňovat veřejná prostranství města)

Dostupné online z: <http://strategie.iprpraha.cz/>

A.2 Role umění na veřejných prostranstvích

Umělecké dílo na veřejném prostranství primárně přináší lidem a společnosti stejné hodnoty jako jakékoliv umělecké dílo obecně. Následující přehled představuje specifické role umění situovaného v rámci veřejných prostranství a přístupného všem bez rozdílu. Nastihuje způsob, jakým taková umělecká díla obohacují a kultivují společnost, zkvalitňují město a jeho veřejná prostranství.

— ESTETICKÁ ROLE

Umělecké dílo na veřejném prostranství vytváří a obohacuje estetickou hodnotu prostředí, která je jednou z neopominutelných součástí jeho celkové obytné kvality.

— MĚSTOTVORNÁ ROLE – TVORBA MÍSTA A POSÍLENÍ JEHO IDENTITY

Umělecké dílo na veřejném prostranství významově a kvalitativně zvyšuje místo a s ním i navazující celek. Tím, že fyzicky (vizuálně) i obsahově (symbolicky, dějově apod.) dotváří konkrétní prostor, ovlivňuje i způsob jeho vnímání a užívání, jeho celkovou atraktivitu a posiluje identifikaci obyvatel s ním. Přítomnost umění vnáší do prostoru lidský rozměr, detail a další smyslové a poznávací podněty nad rámec standardního vystavěného prostředí.

Umění může pomoci zvýšit jeho podnětnost, aktivizovat a socializovat kulturně i fyzicky zanedbaná prostranství. Činí prostor jedinečným, reflektuje a posiluje identitu místa. Nabízí příležitost vzniku genia loci daného místa a jeho návštěvníkům možnost zastavení, hlubšího prožitku až kontemplace.

— PODPORA DIVERZITY PROSTŘEDÍ

Podpora různorodosti uměleckých projevů na veřejných prostranstvích stabilizuje a rozvíjí kulturní rozmanitost města a mimo jiné tak přispívá obecné toleranci veřejnosti k novému, neznámému a odlišnému. Existence umění na veřejných prostranstvích je důležitým předpokladem tvůrčího a podnětného prostředí, které stimuluje kreativitu a motivuje i umělce samotné k tvorbě a komunikaci.

— KULTURNÍ ROLE

Umělecké dílo na veřejném prostranství je součástí kulturní role veřejného prostoru. Kultivuje, rozvíjí a obohacuje kulturní rozměr života společnosti a jednotlivce, a to jak v užší tvůrčí umělecké rovině pojmu kultura, tak v jeho širším společenském významu. Jedním ze základních předpokladů kulturní role je obsahová stránka uměleckého díla, tedy myšlenka, kterou ztělesňuje, a význam, který dále generuje v součinnosti se svým kontextem.

Přítomnost kvalitního současného umění na veřejných prostranstvích zvyšuje povědomí o aktuálním uměleckém dění u široké veřejnosti, místní i mezinárodní. V kontextu současných trendů tvorby progresivního městského prostředí také posiluje kulturní profil města v mezinárodním srovnání.

— SPOLEČENSKÁ ROLE

Umění na veřejných prostranstvích je dostupné všem kolemjdoucím, jde tedy o zprostředkování uměleckého zážitku nejširší veřejnosti. Dílo může reagovat na sociální kontext místa, stát se interaktivním prvkem v prostoru, koncentrujícím pozornost místních i návštěvníků nebo reprezentovat společný zájem konkrétní komunity a její vztah k místu, a tak stmelovat určitý kolektiv v měřítku sousedství až po měřítko společnosti.

Existují také přístupy, které přímo zapojují veřejnost (budoucí uživatele místa) do tvorby díla. Kromě estetických nároků díla akcentují také jeho společenskou akceptaci díky vlastnímu zážitku s tvůrčím procesem, viz také *Komunitní (participační) umělecké projekty* → [E.5.2/s. 83].

Umělecká díla na veřejných prostranstvích přímo či podprahově promlouvají k lidem a podněcují interakci. Mohou být nositelem ironie a kritiky nebo naopak prezentací sdílených hodnot, apelem. Umění konkretizuje (zhmotňuje) abstraktní témata, čímž podněcuje neformální i formální občanskou debatu.

— EDUKATIVNÍ ROLE

Setkání s uměním a tím, „co je neobvyklé“ v dobře známé, praktické každodennosti, člověka vzdělává, kultivuje a vtahuje do veřejného dění. Poskytuje příležitost ke konfrontaci s estetickou hodnotou a různými uměleckými přístupy. Seznamuje s nezvyklými projevy současného vizuálního umění mimo uzavřené galerijní prostory, podporuje vizuální a asociační gramotnost, kritickou reflexi a úvahu. Vytváří asociační příležitosti, osvobozuje mysl a přináší duševní osvěžení.

— KOMEMORATIVNÍ A PAMĚŤOVÁ ROLE

Umělecké dílo je nositelem informace, kterou skrze své působení na veřejném prostranství předává veřejnosti. Vypráví příběhy minulých generací a píše příběhy pro budoucnost. Realizací uměleckého díla lze vyjádřit poutu, připomenout významnou osobnost, čin, událost či ideu, přispět ke snaze o jejich ne-zapomenutí, zvěčnění. Skrze komemorativní díla na veřejném prostranství → [C.3.1/s. 39], která jsou významným nositelem společenské paměti nebo paměti místa, společnost vyjadřuje hodnoty, na kterých se dokáže dohodnout a zároveň pro sebe skrze dílo hledá interpretaci minulosti.

— REPREZENTATIVNÍ A SYMBOLICKÁ ROLE

Obsah a forma díla reprezentují přímo či nepřímo skrze ztělesněnou ideu integritu iniciátora či zadavatele a názor a postoje autora. Rolí umění ve veřejném prostoru v demokratické společnosti však není pouze reprezentovat zadavatele, ale reflektovat i nejednoznačná, rozporuplná a konfliktní témata, včetně společenské kritiky.

Umělecká intervence také reprezentuje a interpretuje význam místa, ve kterém se nachází. Upevňuje prostor a jeho orientaci v širších vztazích. Vytváří směrovost ve vztahu k místu a od místa. Generuje ikoničnost a pohledovou skladbu prostředí. Může mít schopnost „propůjčit“ konkrétnímu místu jméno, které se vžije.

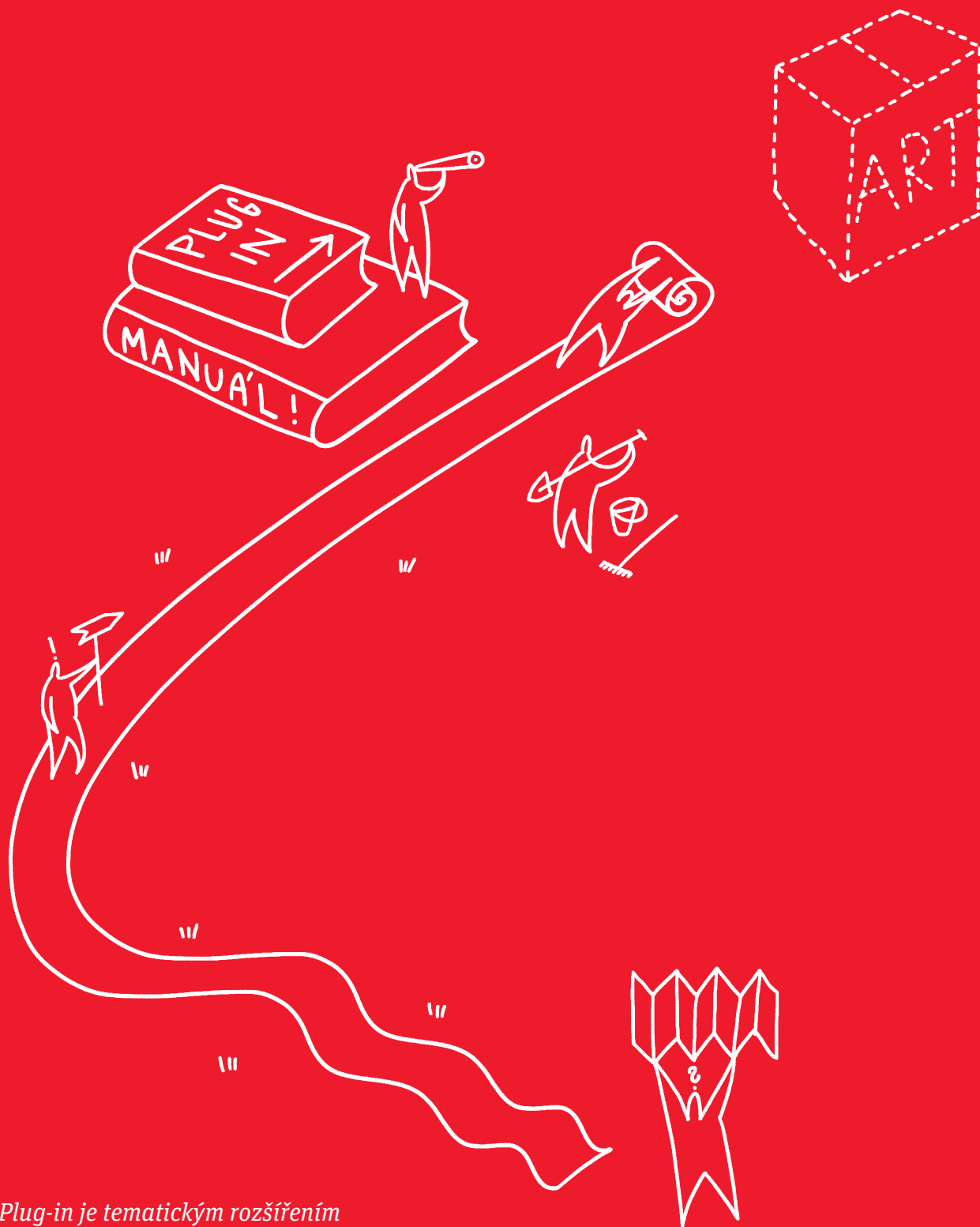
— EKONOMICKÁ A MARKETINGOVÁ ROLE

Kvalitní umění pozitivně ovlivňuje atraktivitu veřejných prostranství a obraz města jako celku (image), což může přispět ke zvýšení ekonomického potenciálu města nebo lokality. Umění ve veřejném prostoru přitahuje pozornost obyvatel, turistů i investorů.

A Úvod	9
B Účel dokumentu	15
B.1 Základní cíle	17
B.2 Charakter dokumentu	17
B.3 Vymezení tematického rozsahu dokumentu	18
B.4 Vznik dokumentu	18
B.5 Návaznost na koncepční	20
a strategické dokumenty města	
B.5.1 Strategický plán hl. m. Prahy	20
B.5.2 Koncepce kulturní politiky hl. m. Prahy 2017–2021	20
B.5.3 Program 2 % na umění	21
ve veřejném prostoru hl. m. Prahy	
B.5.4 Zákon o procentu na umění	21
B.5.5 Dokumenty a úmluvy UNESCO	21
B.6 Komu je dokument určen	22
B.6.1 Jednotliví aktéři, jejich role a vztah k dokumentu	22
B.7 Jak dokument používat	25
C Typologie	27
D Kvalita	45
E Procesy	59
Příloha – Kontext vzniku podpory umění	91
ve veřejném prostoru	

B

ÚČEL
DOKUMENTU

*Plug-in je tematickým rozšířením
Manuálu tvorby veřejných prostranství.*

*Slouží jako metodika všem aktérům, kteří
jsou součástí některého ze souvisejících
procesů iniciace, zadání, tvorby, realizace,
správy a údržby uměleckých objektů
na veřejných prostranstvích.*

B.1 Základní cíle

– DEFINICE PRAVIDEL (METODIKA)

Dokument definuje základní kritéria kvality uměleckých děl na veřejných prostranstvích a pravidla pro jejich pořizování, správu, údržbu a související činnosti. Tím poskytuje metodickou podporu v procesu iniciace, realizace a rozhodování v rámci konkrétních projektů, kauz a problematik pro město a jeho složky, pro odbornou i širokou veřejnost. Nastavuje tak zároveň transparentní podmínky pro iniciátory pořízení díla do veřejného prostoru.

– INICIACE KONCEPČNÍHO PŘÍSTUPU

Dokument přináší náměty pro systémové změny. Navrhuje konkrétní nástroje, které město může postupně aplikovat, je-li jeho cílem kontinuálně podporovat, rozšiřovat a propagovat nabídku kvalitního veřejně dostupného umění, a tím zvyšovat kulturní kapitál města i kvalitu veřejných prostranství jako takových.

– ZVÝŠENÍ POVĚDOMÍ (EDUKACE)

Dokument deklaruje smysl existence kvalitního umění na veřejných prostranstvích města a popisuje průběh, benefity i překážky procesu jeho realizace. Vysvětluje některé zákonitosti vztahu mezi uměleckým objektem a prostředím města. Představuje kvalitní příklady, prezentuje zahraniční modely přístupu k tématu, motivuje a inspiruje.

B.2 Charakter dokumentu

PLUG-IN MANUÁLU TVORBY VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy^[B.01] (dále jen Manuál), schválený usnesením Rady hl. m. Prahy č. 1495 ze dne 24. 6. 2014, je metodickým dokumentem určeným především pro město a jeho organizace, městské části a soukromé investory. Po vzoru vyspělých evropských metropolí slouží Manuál jako základní podklad pro koncepční přístup k veřejným prostranstvím v Praze. Definuje cílovou kvalitu veřejných prostranství a nástroje k jejímu dosažení. Obsahuje obecné principy, pravidla, doporučení a kritéria tvorby kvalitních veřejných prostranství.

Tento dokument je tzv. plug-inem (tematickým rozšířením) Manuálu. Věnuje se podrobněji problematice realizace uměleckých děl na veřejných prostranstvích, zpracované v Manuálu pouze obecně v kapitole *D. 9 Umění na veřejných prostranstvích*. Plug-in je nedílnou součástí Manuálu a bez něj ho nelze používat. Neopakují se v něm již obecná pravidla stanovená v Manuálu a platná pro veškeré objekty veřejných prostranství, tedy i pro objekty umělecké.

ZÁVAZNOST A URČENÍ DOKUMENTU

Plug-in je jako součást Manuálu závazným podkladem pro rozhodování orgánů samosprávy hl. m. Prahy (odborů Magistrátu hl. m. Prahy), městských příspěvkových organizací a organizací, které čerpají investice z rozpočtu hl. m. Prahy. Podrobněji také viz → *Jednotliví aktéři, jejich role a vztah k dokumentu* [B.6.1/s. 22].

Stejně jako Manuál je plug-in také iniciačním materiálem, který v reakci na současnou situaci shrnuje principy a doporučení vedoucí ke kvalitní praxi. Není prováděcím technickým předpisem. Některá zde uvedená pravidla se však mohou stát předpisem následně, a to na základě jejich přímého včlenění či odkázání na zdroj – plug-in Manuálu – v souvisejících legislativních dokumentech.

Pravidla a principy uvedené v tomto dokumentu nelze přejímat a aplikovat mechanicky, vždy je potřeba vyhodnotit konkrétní situaci individuálně. Dokument bude pravidelně aktualizován na základě zpětných vazeb od uživatelů, dle zkušeností z jeho praktického uplatňování a také v reakci na měnící se legislativu, nové směry a tendence na poli současného umění a pod.

[B.01] → *Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy*. Praha: IPR Praha, 2014.

Dostupné online:
<http://manual.iprpraha.cz>

Dokument se primárně zaměřuje na umění v souvislosti s pražskými veřejnými prostranstvími, nicméně některé principy jsou natolik obecné, že přesahují kontext hlavního města a mohou proto být využitelné i v rámci jiných měst a obcí.

B.3 Vymezení tematického rozsahu dokumentu

UMĚNÍ NA VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍCH

V dokumentu se zažitý a obecně používaný pojem *umění ve veřejném prostoru*, příp. veřejné umění (z angl. *Public Art*^[B,02]), používá pouze pro obecné označení tématu v nejširší rovině. Převážně je zde nahrazen užším termínem *umění na veřejných prostranstvích*. Dokument se totiž zaměřuje na umění situované na pražských *veřejných prostranstvích*^[B,03], tedy ve veřejně přístupném exteriéru hlavního města, s vědomím toho, že důležitým tématem je i umění ve veřejném prostoru, tedy v interiéru veřejných budov. Hranice mezi těmito dvěma pojmy je často velmi prostupná, proto mohou být v dokumentu zmiňována i místa na pomezí těchto kategorií (např. vestibul metra, pěší podchod apod.).

UMĚLECKÁ DÍLA HMOTNÉ POVAHY

Umění ve veřejném prostoru dnes zahrnuje širokou škálu nejrůznějších projevů a médií^[B,04]. Dokument se soustředí na umělecká díla hmotné povahy, neřeší nehmotnou uměleckou složku veřejného prostoru, tj. živé umění, akce a aktivity jako např. koncerty, divadelní produkce, performance, oslavy apod. Problematika kulturních a společenských aktivit přesahuje do dalších oborů a vyžaduje komplexnější úhel pohledu, proto je potřeba ji řešit samostatně v dalších koncepčních materiálech. Zároveň se dokument zaměřuje především na oficiální umění, tedy umělecká díla pořizovaná z veřejných rozpočtů nebo díla soukromých iniciativ městem povolovaná, případně přejímaná do správy.

[B,02] ↗ Převzato z: http://www.artslexikon.cz/index.php?title=Public_Art

Tento pojem označuje jakékoliv umělecké dílo, jež je veřejně přístupné a slouží veřejnosti, tedy sochy, pomníky, památníkové desky, architektonická díla, umělecká výzdoba kostelů atd. Užší význam pojmu vychází z tendencí moderního a současného umění, pocházejících přibližně z 60. let 20. století. Jejich principem je snaha o kontakt s veřejností skrze veřejný prostor, "zapadnutí" díla do veřejného prostoru, zkrášlení prostoru, poukaz na veřejný problém aj.

[B,03] Pojem *veřejné prostranství* je vysvětlen zde:

↗ Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze

↗ *Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy*. Praha. IPR Praha, 2014. (kapitola A. 1. 2 Pojmy veřejné prostranství a veřejný prostor)

Dostupné online: <http://manual.iprpraha.cz>

[B,04] ↗ FIŠER, Marcel a ORTMEIER, Martin. *Venku/ Umění ve veřejném prostoru v jihozápadních Čechách a Dolním Bavorsku 1990–2010*. Horažďovice: Galerie Klatovy, 2010. ISBN 978-80-87013-30-4.

[B,05] ↗ BARTLOVÁ Anežka (ed.) *Manuál monumentu*. Praha: Vysoká škola uměleckopráhmská v Praze, 2016

B.4 Vznik dokumentu

Umísťování výtvarných objektů do veřejného prostoru je nejen v Praze dlouhodobým problémem. Na jedné straně nedostávají dostatek příležitosti hodnotná díla, na straně druhé je veřejný prostor často lehkomyšlně věnován dílům nekvalitním. Jednu z příčin častých nekvalitních realizací lze hledat právě v procesu: od záměru přes návrh k umísťování.

Praha je svým kulturně-historickým a architektonickým odkazem světově významnou ukázkou úzkého propojení městských veřejných prostranství a výtvarného umění. V poslední době se však tato vazba z různých důvodů popsaných dále poněkud rozvolnila. Nejen v pražském prostředí je proto nyní potřeba opět posílit vztah umění a architektury a zároveň reflektovat současné možnosti a potřeby uměleckého projevu a role umění ve veřejném prostoru.

Už z odborných komentářů k Manuálu vyplynulo, že poslední kapitola tohoto dokumentu s názvem *Umění na veřejných prostranstvích* by zasluhovala podrobnější rozpracování v samostatném dokumentu. Je totiž zřejmé, že městu a jeho složkám v tomto odvětví chybí jakákoliv metodická podpora pro rozhodování. Jednou z prvních reakcí na toto téma a zároveň předzvěstí plug-inu byly odborné texty architektů Kanceláře veřejného prostoru Pavly Melkové a Jakuba Hendrycha z r. 2016, posléze publikované ve sborníku *Manuál monumentu*^[B,05]. Jako inspirační zdroj byly při přípravě dokumentu využity také příklady obdobných zahraničních dokumentů a tzv. *guidelines* z vyspělých metropolí, kde dlouhodobě funguje zavedený systém podpory umění na veřejných prostranstvích.

Na vytvoření dokumentu spolupracovala odborná skupina složená ze zástupců klíčových institucí na poli výtvarného umění a architektury – galerií a vysokých škol, nezávislých kurátorů, teoretiků, výtvarníků, architektů a dalších souvisejících profesí. Jejím úkolem bylo definovat zásadní témata a problematiky, které by v dokumentu neměly chybět a v průběhu zpracování dokumentu připomínkovat obsah a strukturu materiálu.

SHRNUTÍ HLAVNÍCH PROBLÉMŮ, NA KTERÉ DOKUMENT REAGUJE

- Vzniká málo kvalitních a inovativních uměleckých děl a místně specifických intervencí ve veřejném prostoru a naopak dochází k „zanášení“ veřejných prostranství díly nízké kvality (zejména v centrální části Prahy).
- Nová díla trvalé povahy mají slabou a nepromyšlenou vazbu na charakter veřejného prostranství, ve kterém jsou umístěna.
- Dochází k degradaci celkové kvality (dotčených) veřejných prostranství.
- Image Prahy zaostává za evropskými kulturními metropolemi, správa města není v roli aktivního tvůrce kvalitního programu veřejných prostranství.
- Umění ve veřejném prostoru je často chápáno velmi úzce a konzervativně. Po roce 1990 došlo k přerušení kontinuity běžné praxe osazování současného umění do veřejného prostoru a veřejnost tak není cca 25 let konfrontována s vývojem umění a jeho aktuálními podobami.
- V oficiálním veřejném diskurzu vítězí spíše konvenční představy. Řada kvalitních, současných uměleckých intervencí či děl na veřejných prostranstvích byla osazena na náklady umělců a iniciativ, výjimečně pak městských částí.
- V Praze chybí díla předních českých umělců z konce 20. a počátku 21. století a díla zahraničních umělců – tento deficit již nebude možné zcela vyrovnat.

ZA PŘÍČINY PROBLÉMŮ PAK MŮŽEME OZNAČIT TYTO SKUTEČNOSTI:

- do nedávné doby nereflektovaná hodnota kulturního kapitálu jako důležité komponenty rozvoje a konkurenceschopnosti Prahy,
- do relativně nedávné doby nízký zájem a kompetence města prosazovat koncepční vizi rozvoje veřejných prostranství,
- neexistující koncepce pro umění ve veřejném prostoru trvalé i dočasné povahy na státní ani na městské úrovni, neexistující systémová podpora,
- nedostatečné financování vzniku, realizace a správy stávajících děl ve veřejném prostoru z rozpočtu hl. m. Prahy,
- nekoordinovanost při vzniku nových děl na veřejných prostranstvích mezi hlavním městem a jeho institucemi, státními institucemi, městskými částmi i soukromými iniciativami,
- netransparentnost procesu, který může vést nebo v minulosti vedl ke vzniku některých méně kvalitních realizací,
- relativně konzervativní veřejné mínění, které ovlivňovalo v devadesátých letech a počátkem tisíciletí smýšlení městské samosprávy,

- absence aktivní edukace veřejnosti a propagace současného umění a jeho vývoje,
- převážení komerčního zájmu vystavení díla nad kritérii kvality samotného díla i jeho vlivu na okolní prostředí,
- přerušení podpory vzniku uměleckých děl v rámci státních stavebních zakázek zrušením nástroje 4% financování a institucí, které zajišťovaly integraci umění do architektury a veřejných prostranství po roce 1990 a jeho nenahrazení nástrojem novým^[B.06] apod.

B.5 Návaznost na koncepční a strategické dokumenty města

B.5.1 Strategický plán hl. m. Prahy

Strategický plán hl. m. Prahy (Aktualizace 2016)^[B.07], schválený usnesením Zastupitelstva hl. m. Prahy č. 21/7 ze dne 24. 11. 2016, formuluje řadu cílů a opatření, které se věnují rozvoji kvality života ve veřejném prostoru prostřednictvím kultury a umění. Stejně tak formuluje opatření, která poukazují na nedostatečné podmínky pro realizaci kulturních a uměleckých intervencí ve veřejném prostoru a na to, že Praha nedostatečně buduje svou značku na inovativních kulturních aktivitách a jejich potenciálu vést dialog s kulturním dědictvím a současnou uměleckou komunitou.

SOUVISEJÍCÍ CÍLE STRATEGICKÉHO PLÁNU

STRATEGICKÝ CÍL	OBLAST CÍLE	OPATŘENÍ
Cíl 1.3 Život ve městě	1.3-B Kulturní dědictví	1.3-B1 Aktivně chránit a rozvíjet architektonické dědictví
	1.3-C veřejná prostranství města	1.3-C1 Posilovat a zkvalitňovat veřejná prostranství města
	1.3-D Kvalita života ve městě	1.3-D1 Kultivovat a oživovat centrální část města
		1.3-D2 Zvyšovat a vyrovnávat kvalitu života v centru a na okraji města
		1.3-D3 Zvyšovat atraktivnost modernistického města
Cíl 2.1 Významný region	1.2-A Mezinárodní centrum	2.1-A1 Rozvíjet zahraniční propagaci Prahy
Cíl 2.3 Kulturní značka	2.3-A Kreativní metropole	2.3-A1 Zařadit Prahu mezi evropské kulturní metropole
	2.3-D Kultura ve veřejném prostoru	2.3-D1 Zajistit koncepční užívání veřejného prostoru pro kulturní aktivity a umění
	2.3-E Kulturní turismus	2.3-E1 Optimalizovat (maximalizovat) doby pobytu turistů v Praze prostřednictvím živé kulturní nabídky
	2.3-F Financování kultury	2.3-F1 Nabídnout nové nástroje pro podporu kultury ve městě srovnatelné s evropskými kulturními metropolemi
	2.3-G Péče o památky	2.3-G2 Propojit pražské památky se současnou živou kulturou

[B_06] Po roce 1990, kdy byla zrušena kulturní komise pražského Národního výboru jako nadbytečná, nevytvořilo město žádnou nahrazující autoritu, která by připravovala, sledovala a posuzovala záměry na vybudování nových trvalých uměleckých děl na území celé Prahy.

[B_07] ↗ Dostupné online: <http://strategie.iprpraha.cz/>

[B_08] ↗ Dostupné online: http://kultura.praha.eu/jnp/cz/dokumenty/ostatni/koncepce_kulturni_politiky_hl_m_prahy.html

B.5.2 Koncepce kulturní politiky hl. m. Prahy 2017–2021

Koncepce kulturní politiky^[B.08] schválená Radou hl. m. Prahy usnesením č. 28/104 ze dne 15. 6. 2017 se zabývá základními cíli, podmínkami a nástroji, které by měly přetvořit Prahu v kulturní a kreativní metropoli střední Evropy třetího tisíciletí. Související vybrané cíle Koncepce kulturní politiky jsou především:

- 4. 2. 1. Špičková kvalita umění a kulturní nabídky
- 4. 2. 3. Kvalita veřejného prostoru

B.5.3 Program 2 % na umění ve veřejném prostoru hl. m. Prahy

Plug-in slouží jako podrobnější metodika procesů zaštitěných dvouprocentním programem^[B,09]. Program spočívá ve finanční podpoře pořizování uměleckých děl na veřejná prostranství. Finanční prostředky se za tímto účelem budou generovat z investičních akcí, které město v uplynulém období skutečně realizovalo. Do tohoto fondu pro pořizování uměleckých děl budou směřovat 2 % proinvestovaných kapitálových výdajů města za kalendářní rok.

B.5.4 Zákon o procentu na umění

Plug-in může poskytnout metodickou podporu také při pořizování uměleckých děl v rámci realizace veřejných staveb, vejde-li v platnost připravovaná novela *zákona č. 203/2006 Sb., o některých druhích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 227/2009 Sb.*^[B,10], nebo bude-li na území Prahy uplatňován obdobný zákon či zákonná opatření s cílem aplikovat princip podpory formou procenta na umění^[B,11].

[B,09] Program 2 % na umění ve veřejném prostoru byl schválen usnesením Rady HMP č. 1483 ze dne 12. 6. 2018 s návrhem prověření jeho fungování v pilotním režimu.

↗ Dostupné online z:
<http://zastupitelstvo.praha.eu/ina2014/tedusndetail.aspx?id=516832>

[B,10] V době vydání tohoto dokumentu je novela zákona teprve v procesu přípravy.

[B,11] Obecně o nástroji procento na umění ↗ PŘÍLOHA – Princip podpory formou procenta na umění

[B,12] ↗ Dostupné online:
<https://www.mkcr.cz/koncepce-podpory-umeni-v-ceske-republice-na-leta-2015-az-2020-1279.html>

[B,13] ↗ Dostupné online z:
<https://www.mkcr.cz/doporuzeni-k-historicke-krajine-1380.html>

[B,14] ↗ *Management plán ochrany světového kulturního dědictví historického centra Prahy – ČÁST 001 (KONCEPT 14|10|17|OPRAVA)*, dostupné online: http://www.praha.eu/dyndata/cz/ws_mgp/index.html (v době vydání plug-inu je dokument v procesu přípravy)

[B,15] ↗ Dostupné online:
<https://www.mkcr.cz/umluva-unesco-o-ochrane-a-podpore-rozmanitosti-kulturnich-projevu-verejna-diskuse-660.html>

Zavedení povinnosti investovat danou část rozpočtu z veřejných staveb na vizuální umění je součástí strategického plánu Státní kulturní politiky na léta 2015–2020 i *Koncepce podpory umění v České republice na léta 2015–2020*^[B,12] sestavené Ministerstvem kultury ČR. Cílem navrhované normy je, aby měl každý zadavatel nadlimitní veřejné zakázky na stavební práce povinnost v souvislosti s jejím zadáním zajistit i zhotovení výtvarného díla nebo díla užitého umění.

B.5.5 Dokumenty a úmluvy UNESCO

Plug-in je v souladu s ideovým pojetím historické městské krajiny, jak je definována v *Doporučení týkající se historické městské krajiny (2011)*^[B,13], ve kterém je cílem pojetí historické městské krajiny mj. „zachování kvality prostředí člověka, zdokonalení produktivního a udržitelného využívání městských prostor při současném uznávání jejich dynamického charakteru a podpoře sociální a funkční rozmanitosti. Toto pojetí slučuje cíle ochrany městského dědictví s cíli sociálního a ekonomického rozvoje. Opírá se o vyvážený a udržitelný vztah mezi městským a přírodním prostředím, mezi potřebami současných a budoucích generací a odkazem minulosti“.

Na toto doporučení myšlenkově navazuje připravovaný *Management plan UNESCO – management plán ochrany světového kulturního dědictví historického centra Prahy*^[B,14]. Jde o dokument, který stanovuje pravidla, jak má metropole do budoucna řídit ochranu a rozvoj kulturního dědictví historického centra Prahy, památky UNESCO, s cílem posílit jeho mimořádné univerzální hodnoty. Zároveň je směrným dokumentem usilujícím o naplnění dosud nevyužitého kulturního potenciálu města jako kulturního celku. Management plan nastavuje pravidla s cílem koordinovat plánování a správu v souladu s jedinečnou historickou strukturou a panoramatickými hodnotami města naplněného nehmotnou kulturou moderního města v jeho živé horizontále, kulturním dědictvím odkazovaným dalším generacím.

Plug-in také respektuje a ideově navazuje na úmluvy UNESCO, které jsou ratifikovány Českou republikou a jsou platné. Jde zejména o *Úmluvu UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů (2010)*^[B,15].

B.6 Komu je dokument určen

V obecné rovině je dokument určen jako metodika všem aktérům, kteří jsou součástí některého ze souvisejících procesů iniciace, zadání, tvorby, realizace, správy a údržby uměleckých objektů na veřejných prostranstvích. Zároveň by měl být, podobně jako jeho mateřský Manuál, využíván jako argumentační podklad během připomínkování konkrétních projektů, během schvalovacích procesů a v komunikaci s dalšími subjekty a organizacemi.

Jeho rolí je rovněž inspirovat a iniciovat systémové změny na všech úrovních správy města, které povedou ke koncepčnímu přístupu k problematice. V tomto směru je dokument vodítkem zejména pro samosprávu, státní správu a městské organizace.

Důležitou cílovou skupinou jsou aktéři přímo se podílející na přípravě a realizaci uměleckých děl na veřejných prostranstvích z pozice správy města. Patří k nim především správci dílčích částí veřejných prostranství a zaměstnanci příslušných odborů Magistrátu hl. m. Prahy a jednotlivých městských částí, kteří mají v dané problematice rozhodující pravomoci.

Dokument by měl sloužit také umělcům, výtvarníkům, architektům, organizacím činným v oblasti kultury a dalším souvisejícím aktérům pro orientaci v základních principech a doporučeních platných pro Prahu v rámci procesu pořizování a navrhování umění na veřejná prostranství.

B.6.1 Jednotliví aktéři, jejich role a vztah k dokumentu

Pro všechny aktéry je dokument závazný, umísťují-li umělecké dílo na veřejné prostranství ve veřejném vlastnictví.

A. SAMOSPRÁVA NA ÚROVNI HLAVNÍHO MĚSTA A MĚSTSKÝCH ČÁSTÍ

- vlastník většiny veřejných prostranství v hl. m. Praze
- hlavní iniciační a rozhodovací role při naplňování vize skrze celoměstské nebo lokální strategie a plánování
- rozhodovací úloha v rovině strategie, realizace, správy, péče, údržby a financování – přidělení rozpočtové kapitoly pro financování realizace nebo správy uměleckých děl na veřejných prostranstvích

Dokument slouží samosprávě jako podklad pro definování požadavků z hlediska podpory kvalitních uměleckých děl na veřejných prostranstvích a jako podklad pro přípravu, vyhodnocování a schvalování záměrů umístění uměleckého díla.

B. STÁTNÍ SPRÁVA NA ÚROVNI HLAVNÍHO MĚSTA A MĚSTSKÝCH ČÁSTÍ

- schvalování (povolování) záměrů v úrovni plánování, realizace, správy, péče a údržby

Dokument slouží státní správě jako podklad a argumentační opora pro přípravu, vyhodnocování a schvalování záměrů souvisejících se vznikem a umístěním děl nových i již realizovaných.

Orgánům státní správy dokument hlavní město doporučuje jako nástroj sledující jednotnou kvalitu veřejných prostranství. Orgány státní správy mohou učinit dokument závazným pro své dílčí složky.

C. PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE A ORGANIZACE ČERPÁJÍCÍ Z ROZPOČTU HL. M. PRAHY JAKO VÝKONNÉ SLOŽKY MĚSTA

- výkonná a odborná úloha v rovině koncepční a technické přípravy, realizace, správy, provozu a údržby

Dokument je závazným podkladem pro příspěvkové organizace a organizace čerpající z rozpočtu města.

Galerie hlavního města Prahy (GHMP)

Galerie hlavního města Prahy shromažďuje, odborně ochraňuje, vědecky zpracovává, vystavuje a prezentuje veřejnosti české umění 19., 20. a 21. století. Zároveň jí byla svěřena péče o fond pomníků, veřejných plastik, pamětních desek a kašen na pražských prostranstvích, včetně jejich restaurování a umísťování nových.

Galerie je spolutvůrcem dokumentu a hlavním správcem umění na veřejných prostranstvích, z tohoto titulu je také jedním z nejdůležitějších nositelů aktivní implementace dokumentu do praxe.

Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy (IPR Praha)

Hlavní koncepční pracoviště hl. m. Prahy v oblasti architektury, urbanismu, rozvoje, tvorby a správy města zpracovává strategické, urbanistické a územně rozvojové dokumenty. Získává, spravuje a aktualizuje data důležitá pro rozvoj města, zároveň poskytuje konzultace dalším odborníkům, architektům, investorům a veřejnosti a zastupuje Prahu v územních řízeních.

Institut je autorem dokumentu, který mu poskytuje argumentační a odbornou podporu ve věci vyjadřování se k jednotlivým záměrům umísťování uměleckých děl na pražských veřejných prostranstvích. Dokument je zároveň podkladem pro konzultační činnost a tvorbu dalších koncepčních materiálů. IPR Praha je také zodpovědný za aktualizaci, evaluaci a kontinuální propagaci dokumentu.

Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy by měl být přizýván ke všem situacím, kde se umísťují umělecká díla na veřejná prostranství jako garant uplatnění plug-inu *Umělecká díla na veřejných prostranstvích*.

D. DALŠÍ SPRÁVCI, PROVOZOVATELÉ A NÁJEMCI VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ

- výkonná úloha v rovině správy, provozu a údržby a užívání

Pro správce, provozovatele a nájemce majetku hl. m. Prahy by měl být dokument závazným podkladem. Závaznost je nutno ošetřit v rámci smluvních vztahů.

E. ODBORNÁ A ORGANIZOVANÁ VEŘEJNOST

- odborná, tvůrčí, participační a kritická úloha v rovině koncepční a technické přípravy, realizace, správy a údržby uměleckých děl na veřejných prostranstvích a v souvisejících aktivitách

Dokument má pro odbornou veřejnost informativní charakter – deklaruje cíle města vzhledem k tématu umění na veřejných prostranstvích a nastavuje transparentní pravidla pořizování a realizace uměleckých děl. Poskytuje argumentační oporu pro odborné posuzování kvality, je podkladem pro monitoring a návaznou kritiku praxe výkonných a samosprávných složek města. Míra závaznosti dokumentu se odvíjí od vztahu konkrétního záměru k subjektům samosprávy a státní správy.

Výtvarná a architektonická obec

Pro autory návrhu a zhotovitele díla představuje dokument nejen pomocné vodítko při samotné tvorbě, ale také argumentační oporu při projednávání a schvalování záměrů. Dokument definuje jasná kritéria kvality, má napomoci jednotlivým autorům v přípravě a realizaci záměru a současně stanovit čitelné požadavky vztahující se k umění na veřejných prostranstvích. Zároveň nastavuje transparentní pravidla v procesu pořizování děl – podporuje mj. výběr autora a návrhu díla skrze soutěž, čímž chrání zájmy zástupců obou obcí. Pro architekty a výtvarníky jako účastníky komisí a odborných porot v soutěžích poskytuje podklad pro hodnocení kvality posuzovaných podnětů, návrhů a záměrů.

Kulturní a vzdělávací instituce

Školy, galerie a další instituce by měly být hlavním nezávislým odborným arbitrem kvality podílejícím se velkou měrou na veřejném dění a mínění. Pro zástupce institucí jako odborné účastníky komisí a odborných porot v soutěžích poskytuje podklad pro hodnocení kvality posuzovaných podnětů, návrhů a záměrů. Pro instituce jako iniciátory uměleckých projektů na veřejných prostranstvích slouží jako argumentační podpora při prosazování záměrů i příručka pro kvalitní přípravu záměrů. Vzdělávací instituce mohou také aplikovat některé principy deklarované v dokumentu do praxe v rámci výuky.

F. ŠIROKÁ VEŘEJNOST (AKTIVNÍ – VE SMYSLU INICIÁTOR I PASIVNÍ – VE SMYSLU PŘÍJEMCE)

- iniciační a participační úloha v úrovni strategie, plánování, realizace, správy, péče a údržby

Pro širokou veřejnost je dokument zejména informativním a vzdělávacím materiálem. Zároveň je návodem pro iniciátory uměleckých projektů z řad veřejnosti a slouží také jako podpora pro zapojení se do procesu tvorby a užívání veřejných prostranství. Míra závaznosti se odvíjí od majetkoprávní situace a od vztahu případného záměru k subjektům samosprávy a státní správy.

G. DEVELOPER, SOUKROMÝ INVESTOR ZÁMĚRU REALIZACE DÍLA NA VEŘEJNÉM PROSTRANSTVÍ

- iniciační a rozhodovací úloha v rovině plánování soukromých investičních záměrů, v rovině správy a údržby soukromých pozemků veřejných prostranství

Pro soukromé fyzické a právnické subjekty je dokument informativním a inspirativním podkladem, který pomáhá sladit soukromý záměr s vizí a strategií města z hlediska kvality veřejných prostranství. Zároveň je vodítkem pro zajištění kvality v rámci všech procesů od přípravy záměru, zadání až po realizaci a následnou správu. Míra závaznosti se odvíjí od majetkoprávní situace a od vztahu záměru k subjektům samosprávy a státní správy – pokud dílo umísťují na veřejné prostranství ve veřejném vlastnictví, je pro ně tento dokument závazný.

B.7 Jak dokument používat

STRUKTURA DOKUMENTU

Plug-in je rozdělen do pěti základních navazujících kapitol, doplněných přílohou:

- A Úvod deklaruje potřebu koncepčního přístupu k umístování děl na veřejných prostranstvích a popisuje, jaké jsou obecné přínosy kvalitního umění ve městě.
- B Účel dokumentu vysvětluje smysl a kontext vzniku plug-inu a je návodem, jak jej používat.
- C Typologie rozlišuje a popisuje různé formy, jakých může umění na veřejných prostranstvích nabývat a vytváří tak mj. základní pojmosloví používané dál v dokumentu. Jednotlivé kategorie uměleckých děl ilustruje na příkladech dobré praxe.
- D Kvalita popisuje principy a kritéria kvality uměleckých děl na veřejných prostranstvích a ilustruje je na příkladech nevhodné praxe.
- E Procesy je nejobsáhlejší kapitola dokumentu. Zabývá se kvalitou dílčích aktivit souvisejících s realizací a správou uměleckých děl. Definiuje pravidla těchto procesů a přináší náměty na systémové změny.
- Příloha – Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru tvoří samostatnou část, která doplňuje plug-in o exkurz do historie a inspiruje zahraničními zkušenostmi s tématem podpory umění ve veřejném prostoru.

PROVÁZÁNÍ OBSAHU KAPITOL

Zejména kapitoly C, D, E se vzájemně doplňují. V textu se proto objevují odkazy na související nebo doplňující informace obsažené v dalších kapitolách tímto způsobem:

→ [„ID kapitoly“/číslo stránky]

Odkazy na samostatné dokumenty, publikace apod. jsou v textu řešeny odkazem pod čarou:

... [„ID kapitoly“, číslo odkazu pod čarou v dané kapitole]

OBRAZOVÁ ČÁST

Obrazovou část tvoří informativní příklady dobré praxe (v kap. C Typologie), nevhodné praxe (v kap. D Kvalita) a fotografie, které ilustrují možnosti interakce výtvarných objektů s živým prostředím města (v kap. E Procesy). V textu jsou přímé odkazy na fotografie označeny tímto způsobem:

→ [PŘÍKLAD: číslo příkladu/číslo stránky]

! Publikované příklady špatné praxe (označené křížkem) nehodnotí uměleckou (výtvarnou) stránku samotných vyobrazených objektů. Hodnotí pouze související procesy nebo vztah s prostorem, ve kterém jsou umístěny. Všechny příklady jsou z pražského prostředí a jsou vybrány tak, aby ilustrovaly obecný nešvar. Cílem není poškodit autory soch nebo autory. V popisku fotografie je vždy popsáno a vysvětleno, na co se má čtenář při prohlížení těchto příkladů soustředit.

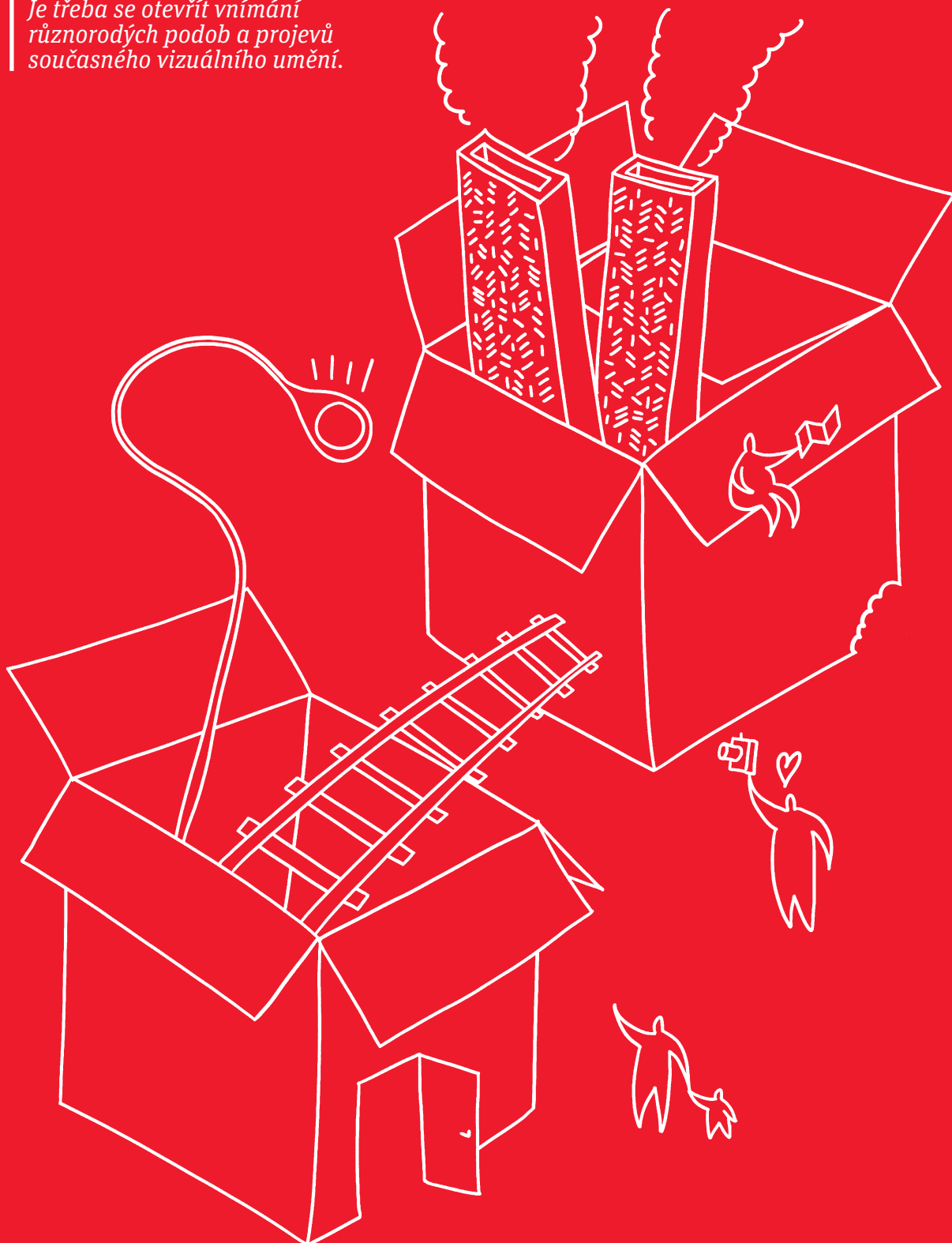
A Úvod	9
B Účel dokumentu	15
C Typologie	27
C.1 Typologie uměleckých děl pro účely plug-inu	29
C.2 Kategorie dle plánované doby setrvání díla v prostoru	29
C.2.1 Permanentní umělecká díla (díla trvalé povahy)	29
C.2.2 Dočasné umělecké intervence	34
C.3 Kategorie dle určení	39
C.3.1 Umělecká díla s komemorativní funkcí	39
C.3.2 Umělecká díla bez komemorativní funkce	43
C.4 Kategorie dle původu díla	43
D Kvalita	45
E Procesy	59
Příloha – Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru	91

C

TYPOLOGIE

Má-li být výtvarné dílo ve veřejném prostoru reprezentací hodnot současné společnosti, nemělo by se bát hovořit jazykem současnosti.

Je třeba se otevřít vnímání různorodých podob a projevů současného vizuálního umění.

C.1 Typologie uměleckých děl pro účely plug-inu

Cílem následujícího přehledu je vytvoření základních pojmů a jejich struktury jako pomocné základny pro aplikaci definovaných principů a pravidel umísťování umění na veřejných prostranstvích. Nejde tedy o formulaci vyčerpávající teoretické systematiky typologie děl hmotné povahy. Rozlišení pomocných typologických kategorií slouží také k lepšímu porozumění již existujícím dílům a pomáhá k definování smyslu a cíle, o který chce iniciátor vytvoření nového díla usilovat. Jednotlivé kategorie jsou stanoveny na základě různých úhlů pohledu, různých kritérií. Proto se vzájemně překrývají a doplňují, resp. často lze dílo zařadit do více kategorií.

Smyslem kapitoly, zejména v obrazové části za pomoci fotografií příkladů, je také ukázat v plné šíři, s jakými tématy, na kterých místech a jakou formou lze realizovat a vystavovat umění na veřejných prostranstvích.

C.2 Kategorie dle plánované doby setrvání díla v prostoru

C.2.1 Permanentní umělecká díla (díla trvalé povahy)

Díla trvalé povahy jsou v prostoru umístěna dlouhodobě a tvoří stálou součást prostředí, nemovitosti. Z tohoto důvodu musí, na rozdíl od dočasných instalací, splňovat vyšší nároky z hlediska fyzické odolnosti, nutnosti zohlednění kontextu místa a obhájení myšlenky, kterou dílo reprezentuje. Předpokládá se, že o permanentní dílo budeme jako společnost pečovat, opravovat závady a renovovat je, abychom jeho životnost maximálně prodlužovali. Vzhledem k významu umístění permanentního díla na veřejné prostranství by mělo samotné realizaci předcházet odborné posouzení záměru, kvalifikované posouzení kvality díla a dohoda se všemi zainteresovanými aktéry (např. v rámci *soutěže o návrh* → [E.3.2/s. 68]).

Pro potřeby dokumentu rozlišujeme dle charakteru formy tyto základní typy permanentních uměleckých děl na veřejných prostranstvích^[C.01]. Nejde o vyčerpávající výčet, ale o hlavní zástupce:

- **SOCHY, PLASTIKY, INSTALACE A DALŠÍ TROJROZMĚRNÉ (3D) OBJEKTY**
→ [PŘÍKLADY: 009, 010, 011]
 - figurální sochy a plastiky
 - nefigurální objekty
 - interaktivní sochy, plastiky a další trojrozměrné objekty, které zároveň záměrně plní pobytovou funkci
- **MALBY, RELIÉFY, MOZAIKY A DALŠÍ DVOJROZMĚRNÉ (2D) OBJEKTY**
→ [PŘÍKLADY: 006]
- **UMĚLECKY ZTVÁRNĚNÉ PRVKY ARCHITEKTURY, INFRASTRUKTURY, MĚSTSKÉHO DESIGNU A KRAJINY**
→ [PŘÍKLADY: 001, 002, 003, 004, 005, 007, 008]
 - lavičky, vodní prvky, kašny, prvky osvětlení apod.
- **MULTIMEDIÁLNÍ A INTERMEDIÁLNÍ INSTALACE VYUŽÍVAJÍCÍ SOUČASNÝCH TECHNOLOGIÍ**

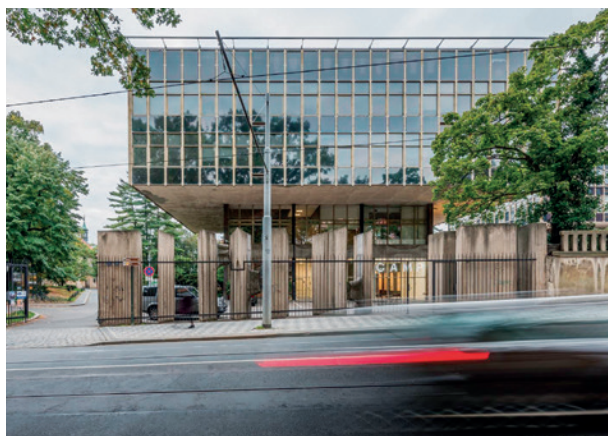
[C.01] Pozn.: Takových forem mohou nabývat také *dočasné instalace* → [C.2.2/s. 34]

[PŘÍKLADY: PERMANENTNÍ UMĚLECKÁ DÍLA]

001 Opěrné zdi u Nuselského mostu

Stanislav Kolíbal (1968)
[Praha 4, Vyšehrad]

Monumentální geometrie sochařsky pojednaných zdí terasy se vizuálně uplatňuje v parku, při pohledu z Nuselského mostu a v dálkových pohledech. Umělecká intervence je neoddělitelnou součástí architektury stavebního celku Nuselský most – stanice metra Vyšehrad – terasa Paláce kultury (dnes Kongresové centrum Praha) a příkladem poctivého dialogu architektury a umění. Na ztvárnění stanice metra a navazujících stavebních úpravách spolupracoval Kolíbal s architektem Stanislavem Hubičkou. Dnes objekt bohužel nevhodně zakrývá stromořadí.

002 Plastické oplocení Emauzského areálu

Miloslav Chlupáč (1972)
[Praha 2, ul. Vyšehradská]

Monumentální stély z betonu a zbužanského vápence tvoří oplocení a vstup do areálu Emauzského kláštera a sídla Sdružených pražských ateliérů (dnes IPR Praha a CAMP). Abstraktní detail svou brutální estetikou vhodně doplňuje architekturu Pragerových kostek na vysokých soklech v přírodním prostředí areálu. Sochařské články byly později nešťastně doplněny klasickým kovovým plotem, který je v současnosti jen částečně průchozí, což by mělo být napraveno.

003 Gahurův prospekt

Jiří Valoch, element architects (2013)
[Zlín, nám. T. G. Masaryka]

Řešení kultivace zeleného předprostoru Kongresového a univerzitního centra vzešlo z veřejné architektonické soutěže. S architektky na výběru umělce spolupracovala také kurátorka Lucie Šmardová. Minimalistické architektonické řešení je v souladu s konceptuálním řešením integrovaného uměleckého prvku. Dílo tvoří krátké textové sdělení – „pokaždé úplně jiná slova“, otevřené mnoha interpretacím, kolem něhož lze procházet.

004 Patníky před Lichtenštejnským palácem

Karel Nepraš (1993)
[Praha 1, Malostranské náměstí]

Dvacet sedm modře natřených litinových patníků se stylizovanými hlavami na chodníku před budovou připomíná popravu sedmadvaceti českých pánů, vůdců stavovského povstání potrestaných Karlem z Lichtenštejna. Sloupky byly realizovány během rekonstrukce Lichtenštejnského paláce architektem Pavlem Kupkou, který s Neprašem dlouhodobě spolupracoval. Jde o příkladnou ukázkou site-specific propojení umění a městského designu.

[PŘÍKLADY: PERMANENTNÍ UMĚLECKÁ DÍLA]

005 Odvětrávací komíny tunelu Letná

Zdeněk Sýkora, arch. Josef Kales (1969)
[Praha 7, Letenské sady]

Skleněný obklad souboru čtyř odvětrávacích komínů je dalším příkladem kvalitního spojení výtvarného umění a architektury. Od roku 2003 je dílo kulturní památkou. Geometrické abstraktní struktury vytvořené pomocí počítače byly zpočátku považovány za radikální intervenci, posléze však našly uplatnění v pojednání obkladů nebo v dlažbě chodníku také na dalších místech. Ve spolupráci s architektem Kalem Sýkora vytvořil v 60. letech např. keramický obklad stěny v pasáži u východu z metra v pražské Jindřišské ulici, který je nyní z veřejného prostoru odstraněn (je v soukromých rukou jako součást interiéru nedalekého baru).

006 Retroreflexe

Epos 257 (2016)
[Praha 5, ul. Stroupežnického]

Nástěnná mozaika z navigačních cedulí odráží umělcův vztah k estetice urbánní krajiny. Dílo iniciované přímo umělcem na pomezí street art a oficiálního umění je vhodně umístěné na slepé štítové stěny smíchovské polikliniky – působí do otevřeného prostoru křižovatky a autobusového nádraží, doplňuje banální pouliční scénu a převádí utilitární vizuál dopravních prvků do nového kontextu.

007 Skácelova kašna

arch. Tomáš Pilař, Ladislav Kuba (2006)
[Brno, náměstí Svobody]

Tradiční vodní prvek náměstí je pojatý současně jako umělecký prvek. Bronzový pochozí rošt kruhové kašny zdobí úryvky veršů o vodě od významného českého básníka, brněnského rodáka, Jana Skácela. Ač kašna budí u některých místních rozpaky, že se po verších velikána české literatury šlape, jde o nápaditý příklad spojení městského designu s odkazem k lokální osobnosti, který povyšuje význam místa a soudobý výtvarný vstup do prostředí historického centra.

[PŘÍKLADY: PERMANENTNÍ UMĚLECKÁ DÍLA]

008 Sochařsky ztvárněná dětská hřiště

Výtvarně pojednané interaktivní nebo herní prvky i celá hřiště podněcují dětskou fantazii, rozvíjejí kreativitu, vytvářejí mikrosvěty a zázemí pro hru a dětská dobrodružství ^[C.03]. Děti se tak již od raného věku setkávají s uměním velmi přirozenou cestou.

Ve spolupráci architekta s výtvarníkem mohou vznikat velmi kvalitní a originální prostory pro trávení času dětí. Současných příkladů autorských realizací dětských hřišť je poměrně málo zejména kvůli přísným normám a velkému výběru standardizovaných prvků na trhu. Některá sochařská hřiště z druhé poloviny 20. století nyní procházejí rekonstrukcí, jiná díla se z veřejného prostoru již vytratila nadobro.

008a Dětské hřiště Kaštánek ve Stromovce.

Eva Kmentová, Olbram Zoubek (1961, po rek. 2017)
[Praha 7, ul. Nad Královskou oborou]

Sochařské prvky byly obnoveny za účasti původního autora a v r. 2017 byly opětovně zpřístupněny veřejnosti.

008b Minikrajina na sídlišti Fifejdy

Kurt Gebauer (1980–1985)
[Ostrava, sídliště Fifejdy]

Herní minikrajina se sochařskými a terénními úpravami na ploše cca 1,5 ha v prostředí panelového sídliště dodnes slouží svému účelu.

008c Herní prvky na nábřeží řeky Loučná

Pavla Sceranková a Dušan Zahoranský ve spolupráci s Rusina Frei architekti (2017)
[Litomyšl, nábřeží na Vodních valech]

Návrh celkové revitalizace nábřeží vzešel z architektonické soutěže. Na návrhu dětského hřiště v nábřežním parku s hudební tematikou odkazující k Bedřichu Smetanovi, místnímu rodákovi, spolupracovali architekti v rámci soutěžního týmu s dvojicí sochařů.

[C.03] → Více k tématu dětských hřišť také viz *Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, kap. C. 2.7 Hřiště*

[PŘÍKLADY: PERMANENTNÍ UMĚLECKÁ DÍLA]

009 Židle

Magdalena Jetelová (1981)
[Litomyšl, Klášterní zahrady od r. 2004]

Putovní artefakt odkazuje svým příběhem ke kulturní revoltě umělců za bývalého režimu a k rezistenci vůči nepříznivým okolnostem obecně, čímž ideově přesahuje lokální kontext konkrétního prostoru. Tento odkaz společně s jednoduchou a srozumitelnou formou tohoto autonomního díla umožňuje relativní volnost vystavení, resp. umístění z hlediska lokace. Zohlednění místní situace a začlenění díla do veřejného prostranství je samozřejmě i přesto potřeba promyslet, což instalace v Litomyšli splňuje.

010 Doma/Home

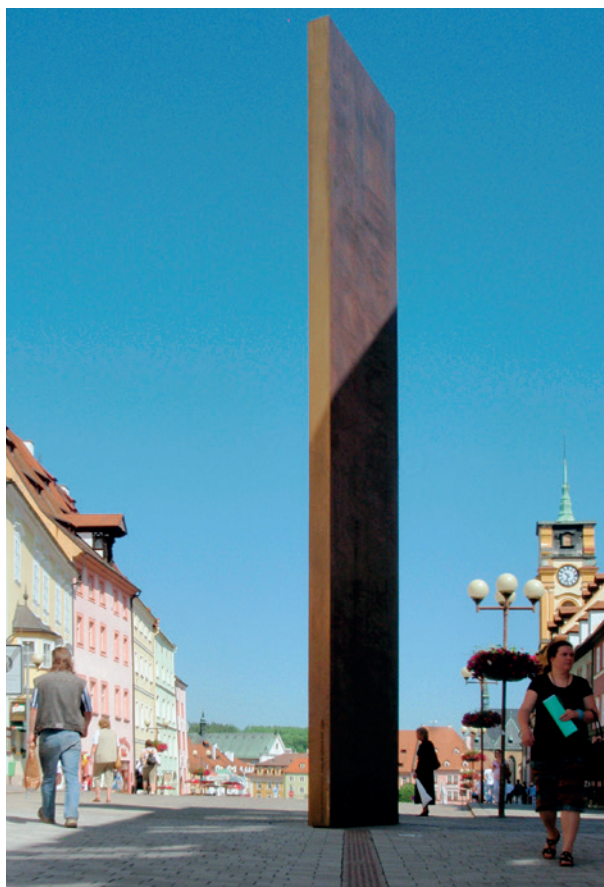
Dušan Zahoranský (2012)
[Slovensko, Košice]

Permanentní site-specific intervence trefně pracuje s typickou estetikou panelového sídliště. Modifikací klasického klepadla na koberec z ocelových trubek autor vytvořil skulpturu, která v sobě skrývá několik nápisů „doma“ v různých jazycích – kromě slovenštiny také v romštině, maďarštině a hebrejštině. Jednotlivé nápisy jsou čitelné pouze z různých úhlů a za určitých světelných podmínek, prosvícením objektu mohou být promítnuty na fasádu přilehlého domu. Dílo provokativně odkazuje k multikulturalitě společnosti předválečného Slovenska.

011 Brána času

Marián Karel a A69 architekti (2010)
[Cheb, vyústění pěší zóny ul. Svobody do nám. Jiřího z Poděbrad]

Z komplexního architektonického návrhu rekonstrukce chebské pěší zóny vyplynul záměr vytvořit sochu, která by povýšila význam a kompozičně doplnila prostranství symbolickým prvkem. Pro místo vytipované architekty byla následně vyhlášena výtvarná soutěž. Vítězné dílo pohledově uzavírá průhled ulic a navazuje na hlavní ideově kompoziční prvek rekonstruované třídy – časovou osu vloženou do dlažby chodníku (historiogram). Kinetická plastika rotuje kolem své osy v závislosti na denní době a mění tak své působení v prostoru. Stojí na místě zbouraného domu, který bránil propojení centra města s novým nádražím, odkazuje tak na otevření středověkého města industriální době.

Povolovací proces realizace trvalého uměleckého díla na veřejném prostranství je zpravidla obdobný jako v případě realizace drobné stavby. Pojem stavba z hlediska zákona řeší občanský zákoník a stavební zákon. Stavbou dle stavebního zákona^[C_04] se rozumí „veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně-technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání“. Je-li dílo stavbou – to znamená, že se staví základy, přípojka elektřiny pro osvětlení apod. – pak je před realizací díla nutné vypracovat projektovou dokumentaci v rozsahu potřebném pro získání patřičných povolení stavebního úřadu.

Nový občanský zákoník^[C_05] upravuje pojem nemovitých věcí (nemovitostí): „Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (dále jen „stavba“) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech“. Z tohoto důvodu je při předávání díla trvalé povahy pevně spojeného se zemí do správy nutné svěřit správci i pozemek pod objektem. S tímto administrativním úkonem musí investor v rámci projektu dopředu počítat.

C.2.2 Dočasné umělecké intervence

Umělecká díla nemusí být na veřejných prostranstvích umísťována vždy natrvalo. Záměrně dočasné intervence jsou charakteristické omezenou dobou setrvání na veřejném prostranství. Jde o díla krátkodobě vystavená na veřejném prostranství nebo o díla, jejichž dočasnost je obsažena v jejich samotné podstatě, ve formě a materialitě^[C_06]. Patří sem konceptuální a tématické kurátorské projekty, místně specifické instalace, pouliční výstavy a přehlídky umění, na které není kladeno tolik nároků z hlediska povolování a fyzické odolnosti jako na díla trvalá, přitom jejich přínos pro město, jeho obyvatele a návštěvníky může být významný. Dobu setrvání intervence ve veřejném prostoru, kterou lze považovat za dočasnou, je vhodné předem definovat. Bývá za ni považována doba 1 rok. Náklady spojené s instalací, údržbou a odstraněním, včetně uvedení místa do původního stavu, jdou na vrub iniciátora akce a dílo zůstává majetkem autora či iniciátora. Podpora dočasných místně specifických uměleckých intervencí je současným trendem, většina fondů umění ve veřejném prostoru ve vyspělých městech se zaměřuje i na tuto formu^[C_07]. Podpora dočasných intervencí přináší řadu výhod:

- větší svoboda projevu, která vyplývá z povahy dočasných intervencí, může do veřejného prostoru přinést neotřelé nápady a umožňuje určitou míru kontroverze, která rozvíjí společenskou diskuzi o aktuálních tématech;
- čím častěji se bude veřejnost setkávat s kvalitním současným uměním, tím lépe se naučí ve veřejném prostoru přijímat i progresivní umělecká díla trvalé povahy;
- dočasnými intervencemi se tak na kulturním obsahu města může podílet řada mladých umělců, kteří jinak obtížně hledají uplatnění své tvorby na veřejnosti a nemají možnost vyzkoušet si práci v reálných podmínkách (práce s kontextem prostoru, konfrontace s veřejností apod.), může jít např. o přehlídky uměleckých škol, klauzury apod.;
- možnost reflexe aktuálního dění a testování konkrétního prostoru a publika z mnoha hledisek;
- rychlý proces realizace, nižší nároky z hlediska trvanlivosti aj.;
- větší atraktivita místa spojená s jeho oživením – změna dynamiky prostoru, která může motivovat obyvatele či turisty k opakované návštěvě místa.

[C_04] ↗ Zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon

Rozhodnutí, zda je umělecké dílo stavbou dle stavebního zákona, je individuální a podléhá zpravidla posouzení místně příslušného stavebního úřadu.

[C_05] ↗ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

[C_06] Pozn.: Existují také objekty, s kterými je zacházeno jako s trvalými díly, ale kvůli své materiálové pomíjivosti lavírují na pomezí dočasného a trvalého. Mají omezenou dobu trvanlivosti a daný poločas rozpadu a tato skutečnost je zároveň autorsky záměrná. S tímto aspektem je potřeba v procesu pořízení díla dopředu počítat. Typickým příkladem jsou různé dřevěné objekty a sochy, jejichž rekonstrukce by znamenala nenávratný zásah do integrity díla.

[C_07] Viz také ↗ PŘÍLOHA – Zahraniční zkušenosti

Z hlediska základních podkategorií dočasných uměleckých děl považujeme za účelné zvlášť definovat:

– **POULIČNÍ VÝSTAVY, PŘEHLÍDKY A FESTIVALY UMĚNÍ**

→ [PŘÍKLADY: 016, 017, 018]

- jejichž smyslem je vstoupit s uměním do veřejných prostranství, seznámit veřejnost s aktuálním děním na současné výtvarné scéně, oživit a měnit na omezenou dobu kontext místa

– **RŮZNÉ TYPY PLATFORMŮ A FORMÁTŮ VÝSTAVNÍCH PLOCH POD ŠIRÝM NEBEM**

→ [PŘÍKLADY: 014, 015]

- pro pravidelné místně specifické umělecké pojednání či expozice, které jsou samy o sobě uměleckou intervencí s proměnlivým obsahem

– **INDIVIDUÁLNÍ PROJEKTY, A SITE-SPECIFIC INSTALACE A INTERVENCE**

→ [PŘÍKLADY: 012, 013, 019, 020, 021]

- umělecké a architektonické objekty či zásahy včetně nehmotných multimediálních a intermediálních intervencí (např. zvukové instalace); venkovní instalace doprovázející program kamenných galerií apod.

Na pražských komunikacích (tzn. v ulicích, na náměstích apod.) je krátkodobé umístění výtvarného objektu zvláštním užitím veřejného prostranství, které je podmíněno získáním povolení ke zvláštnímu užívání komunikace pro kulturní akci, tzv. záboru. Povolení vyřizuje a se souhlasem vlastníka pozemku vydává místně příslušný silniční správní úřad na základě podání žádosti. V Praze to jsou dopravní odbory městských částí, ve výjimečných případech dopravní odbor magistrátu. Pokud jde o pozemek v parku, pak tento úkon spadá do kompetence odboru, který má na starosti městskou zeleň. Po skončení záboru je nutné pozemek vrátit do původního stavu, není-li dohodnuto jinak.

V rámci povolovacího procesu úřad posuzuje, zda jde o kulturní nebo komerční akci a řeší umístění objektu z dopravního hlediska. Někdy může být vyžadován i souhlas správců podzemních inženýrských sítí a statický posudek, např. u objektů s vysokou hmotností. U instalací, které délkou trvání přesahují 30 dní, je v Pražské památkové rezervaci a v dalších památkově chráněných územích hlavního města Prahy nutné také stanovisko odboru památkové péče.

Pořádání kulturních akcí na veřejných prostranstvích je zpoplatněno, kromě akcí organizovaných přímo vlastníkem pozemku a pouličních uměleckých veřejných produkcí – tzv. busking^[C.08]. Místní poplatek za zvláštní užití komunikace pro kulturní akci se určuje podle "zabrané" plochy veřejného prostoru^[C.09]. V Praze je stanovena sazba na 4 Kč za m². Každá městská část má však individuální podmínky, které jsou specifikovány pražskou vyhláškou^[C.10]. Některé městské části osvobozují od poplatku veškeré kulturní akce nebo akce, které čerpají finanční podporu města nebo městské části. Kromě místního poplatku se současně platí za pronájem veřejného prostranství správcí komunikace, zpravidla TSK a. s. Správní poplatek za správní řízení žadatel o povolení platí vždy.

Více k tématu *realizace dočasných uměleckých projektů viz* → [E.4/s. 78]

[C_08] → Dle obecně závazné vyhlášky – MHMP. Vyhláška 1/2016, obecně závazná vyhláška o omezujících opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v souvislosti s provozováním pouliční umělecké veřejné produkce na veřejně přístupných místech.

[C_09] → Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

[C_10] → MHMP. Vyhláška 5/2011 Sb. hl. m. Prahy, obecně závazná vyhláška o místním poplatku za užívání veřejného prostranství

[PŘÍKLADY: DOČASNÉ UMĚLECKÉ INTERVENCE]

012 Victoria Pragensis

1. 7.–3. 8. 2017

arch. Juráš Lasovský & Haenke Botanical Lab

[Praha 1, náměstí Václava Havla – piazzetta Nové scény Národního divadla]

Fotogenická site-specific instalace, která pracuje s architekturou celého prostoru, přetváří jej do podoby geometrické zahrady, labyrintu tvořeného tisíci rostlinami. Intervence měla za cíl zvýšit povědomí o divoce rostoucích léčivých bylinách a významu zeleně v městském prostředí obecně. Náměstí Václava Havla je již tradičně prostorem, kde se (pod taktovkou produkce Nové scény) střídají umělecké instalace, kulturní akce a happeningy.

013 Procesuální instalace

30. 1. 2017–26. 2. 2017

Artur Magrot, Martin Chlanda a Jakub Rajnoch – studenti Ateliéru intermediální tvorby D. Zahoranského a P. Scerankové na AVU v Praze, kurátor: Jitka Hlaváčková (GHMP)

[Praha 1, Malostranské náměstí]

Cílem instalace bylo reflektovat aktuální diskuzi o významu a pozici umění ve veřejném prostoru a specifickém klimatu Malostranského náměstí. Ledová socha doslovně ztělesňovala pomíjivost monumentu a jeho proměnlivost v čase. Zároveň reagovala na historický kontext místa, kde se neustále proměňuje jak společnost, tak i způsoby užívání náměstí.

014 Galerie ProLuka (2012)

Provozovatel: START Vršovice, Čtyři Dny Koncept, kurátor: Denisa Václavová, Krištof Kintera

[Praha 10, proluka ul. Krymská a Moskevská] **Jednou budu velký** – Robert Bárta (2015)

Nezastavěná proluka na místě zbouraného domovního bloku iniciátory projektu inspirovala k vytvoření open-air galerie ve veřejném prostoru jako lokálního spotu pro dočasné umělecké instalace a přirozeného prostoru pro sociální interakci. Záměrem autorů zde bylo prezentovat rozmanité spektrum uměleckých přístupů v lokálním kontextu a zprostředkovat místním obyvatelům nový, osobitý prožitek jejich lokality.

015 Galerie Artwall. (2011)

Organizační záštita: c2c Kruh kurátorů a kritiků o.s.

Kurátor: Zuzana Štefková, Lenka Kukurová [Praha 7, nář. Kpt. Jaroše a E. Beneše]

Dialog s Carmen – Lidija Mirković (2017)

Výklenky v opěrné zdi letenského svahu původně sloužily k propagaci komunistického režimu. Majitelem je hl. město Praha, provoz galerie je podmíněn výpůjčkou zdi za účelem uměleckých výstav. Díla jsou určena především pro zraky řidičů osobních automobilů a cestujících veřejnou dopravou. Význam galerie tkví především v obsahu výstav, které se často vyjadřují k palčivým otázkám současné společnosti, proto budí živou diskuzi.

[PŘÍKLADY: DOČASNÉ UMĚLECKÉ INTERVENCE]

016 m³ / Umění v prostoru – téma „Na hraně“ (6. 6. 2017–1. 10. 2017, 1. ročník)
Kurátor: Radek Wohlmuth, Daniela Kramerová, pořadatel: umělecké studio BUBEC za podpory Galerie hl. m. Prahy, IPR Praha, MČ P8 a KPMG ČR
[Praha 8, Karlín]

Účelem festivalu je dle autorů mj. „na základě intervencí vybraných umělců ozvláštnit vnitřní prostor metropole, zprostředkovat návštěvníkům i obyvatelům města kontakt s aktuálním uměním, konfrontovat je s ním a jeho prostřednictvím aktivně vytvářet nové teritoriální kontexty“. Přehlídka současného umění ve veřejném prostoru zastoupená známými jmény i mladými autory. Lokace jednotlivých instalací byly ve většině případů vhodně vybrané nebo byla díla pro dané místo dokonce přímo vytvořená.

016a Neboj

Timo [tunel pod Vítkovem]

Jednoduchá intervence v podobě povzbudivého nápisu nad vstupem do pěšího tunelu vtipně komentuje situaci, proměňuje kontext místa a odkazuje ke street art kořenům autora.

016b Pochodující hnízdo

Jakub Geltner
[Kaizlovy sady]

Seskupení satelitních antén připomíná bojovou jednotku se štíty a bodnými zbraněmi a odkazuje tak na původní účel Invalidovny, útočiště válečných veteránů.

017 Brno Art Open / Sochy v ulicích – motto „Báseň a pravda“

(7. 6.–27. 8. 2017, šestý ročník)
Kurátor: Tomáš Knoflíček, Libor Novotný, pořadatel: Dům umění města Brna ve spolupráci se statutárním městem Brnem, pod záštitou primátora
[Brno, na různých místech v centru města]

Již tradiční bienále současného českého i zahraničního umění ve veřejném prostoru s kvalitním kurátorským a tematickým zastřešením. Šestý ročník se zamýšlel „nad otázkou tzv. umělecké pravdy a poukazuje na její možnou vnější souvislost s aktuálním fenoménem post-pravdy“. Celkem 13 děl, site-specific instalací a performance intervencí oživuje město na tři měsíce.

017a Záříč

Pavel Karous
[Moravské náměstí]

Náměstí, jehož historii postupně utvářely všechny významné ideologie 20. století. Dílo svoji siluetou a symbolikou reaguje na zániklou sochu „Komunisté“ Miloše Axmana z r. 1973.

017b Otok

Martin Kochan
[Římské náměstí]

Přímý zásah do podoby standardního prvku veřejných prostranství, organická terénní vlna v dlažbě narušuje běžné vnímání městského prostoru.

[PŘÍKLADY: DOČASNÉ UMĚLECKÉ INTERVENCE]

018 Průnik Džunglí

trevisan atelier+: Jitka Trevisan,
Klára Třicátníková, Zuzana Grečnárová,
Xavier Nicolau Sansó (2018)
[Praha 3, Vitkov]

Pás vyklučené stezky akcentovaný
travním kobercem nebo zavěšenými květy
zprostupňuje „divočinu“ velkoměsta,
nabízí nové pohledy do okolí, propojuje.
Konceptuální a současně nenápadný
výtvarný akt na hranici krajinářské
architektury a *land art* je příkladem jemné
práce s prostorem. Instalace byla součástí
Landscape Festivalu 2018, jehož hlavní
ideou je zvýšení povědomí o smyslu
oboru krajinářské architektury ve vztahu
k současnému veřejnému prostoru.

019 Shopping is my hobby

Alena Kotzmannová (1997–98)
[Praha, zastávky MHD]

Fotografický projekt ve veřejném prostoru
využívající osvětlenou plochu přístřešků
veřejné dopravy obvykle využitou pro
reklamní plakáty. Série devíti fotografií
rozmístěných na tramvajových zastávkách
měla za cíl vytrhnout návštěvníky
i obyvatele metropole z běžné (vizuální)
konzumace města a akcentovat tenkou
hranici mezi reklamou a uměním. Projekt
byl organizován Sorosovým centrem pro
současné umění v Praze.

020 Stezka odvahy

Matěj Al-Ali, Petr Dub a Tomáš Moravec
(2012)
[Psáry – Dolní Jirčany]

V rámci projektu CULBURB ve spolupráci
s Centrem pro středoevropskou architekturu
(CCEA) vznikla „permanentní instalace“
usilující o umělecké zachycení pražské
periferie. Cesta s dvanácti zastaveními
pracuje s formou klasických informačních
tabulek přímo oslovuje diváka skrze
médiu, na které je ve veřejném
prostoru zvyklý. Prostřednictvím citací
vybraných textů z teorie urbanismu či
situačních analýz kriticky reflektuje vývoj
suburbanizace v ČR po roce 1989.

021 Week in self

Mjölkl architekti (2012)
[České Budějovice, náměstí Přemysla
Otakara II.]

Prostorová instalace domu-posedu na
vysokých nohách „plujícího“ nad krajinou
města byla doprovodným projektem
k autorské výstavě architektonického studia
Mjölkl architekti v Domě umění. Je příkladem
interakce „kamenné“ galerie a přilehlého
veřejného prostranství. Pokojík o velikosti
6,25 m² pro pozorovatele města nabídl na
náměstí v centru Českých Budějovic po
dobu jednoho měsíce několika odvážlivcům
novou zkušenost z vnímání prostoru města
a obývání minimálního prostoru.

C.3 Kategorie dle určení

Určením je zde myšlen základní smysl díla – idea, se kterou je iniciováno, která jej naplňuje významem a obsahem a definuje míru autorské tvůrčí volnosti.

C.3.1 Umělecká díla s komemorativní funkcí

Památník, pomník a pamětní deska jsou díla komemorativní, jejichž primární funkcí je připomenout či uctít památku na konkrétní osobu, společenskou skupinu nebo událost a předávat tuto vzpomínku či myšlenkový odkaz budoucím generacím. V Praze a dalších českých městech pomníky stále tvoří výraznou část současné produkce uměleckých děl na veřejných prostranstvích a téma většiny výtvarných soutěží poslední doby. Vzhledem k jejich ideovému významu a zpravidla trvalé fyzické formě „*jsou závažným a společensky odpovědným elementem utváření veřejných prostranstvích*“^[C.11]. Symbolika a paměť, jíž jsou nositelem, mnohdy hrají větší roli než samotná výtvarná kvalita díla, a to v hodnocení díla v procesu jeho umístování, opětovného navrácení do prostoru i odstranění. *Umělecká kvalita* → [D.2.1/s. 48] je však klíčovou složkou komplexity pomníku a nesmí být v diskuzích o jeho významu opomíjena, stejně jako schopnost promlouvat nejen k současné, ale i k nastupující generaci jazykem, kterému jsou schopny porozumět. Z hlediska umístování by motiv a význam měly mít rovnocennou důležitost jako architektonické a výtvarné hledisko → [D.2.3/s. 50].

Pro komemorativní díla trvalé povahy jsou podstatné tyto vlastnosti:

- zpravidla dlouhodobé setrvání v prostoru,
- těsné sepětí s místem a odkazovaným ideovým významem (osobou, konkrétní událostí apod.),
- nadčasovost formy a všeobecná dlouhodobá srozumitelnost,
- fyzická odolnost a trvanlivost projevující se ve volbě užitého materiálu (kámen, beton, bronz apod.) a zpracování.

Současně však nelze opomenout pomníky, jejichž motivem je obecnější téma. Vyšší míra abstrakce tématu přirozeně dovoluje volnější formu a umístění takového pomníku se méně váže na konkrétní místo → [D.2.3/s. 51]. Legitimní jsou rovněž například dočasné intervence, jejichž smyslem je rovněž uctění památky nebo připomenutí události.

Mezi komemorativní umělecká díla na veřejných prostranstvích patří i nástěnné pamětní desky, reliéfy, busty apod., které mají stejně jako pomníky připomínat významnou osobnost, instituci nebo historickou událost → [PŘÍKLAD: 027]. Osazují se zpravidla přímo na fasády budov, k nimž měly osoby či události přímý vztah → [D.3/s. 56].

[C.11] ↗ BARTLOVÁ Anežka
(ed.) *Manuál monumentu*. Praha:
Vysoká škola uměleckoprůmyslová
v Praze, 2016

[PŘÍKLADY: KOMEMORATIVNÍ UMĚLECKÁ DÍLA]

022 Bike to Heaven

Křištof Kintera (2013)

[Praha 7, nábřeží Kpt. Jaroše / ul. Dukelských hrdinů]

Pomník věnovaný propagátorovi městské cyklistiky Janu Bouchalovi, který na křižovatce zemřel během dopravní nehody a všem dalším cyklistům, kteří v Praze zahynuli podobným způsobem. Tvoří jej pouliční lampa, na níž je zavěšeno jízdní kolo mířící do nebe. Kinetická plastika, která symbolicky pracuje s „artefakty“ smutné události. Pomník v hodnotě přes milion korun vznikl bez finančního příspěví města či státu, pouze na základě veřejné sbírky a návrh vzešel ze soutěže zorganizované občanskou iniciativou.

023 Dům sebevraha a dům matky sebevraha

John Hejduk, MCA atelier (2016)

[Praha 1, Palachovo nám. / Alšovo nábřeží]

Světlá postava symbolizuje syna „světlohoše“ a tmavá úděsem trpící matku. Dílo doplňuje deska s básní Davida Shapira s názvem Pohřeb Jana Palacha. Kvalitní realizace světového autora na celoměstsky významném prostranství na základě licence k provedení díla dle Hejdukova návrhu, kterou město získalo po dlouhých jednáních. Podmínkou poskytnutí licence byl odborný dohled prof. Williamsona nad instalací. Autory úprav místa včetně realizace a integrace soch jsou architekti Pavla Melková a Miroslav Cíkáň.

024 Památník Operace Anthropoid

soch. David Moješčík a Michal Šmeral a arch. Jiří Gulbis a Miroslava Tůmová (2009)

[Praha 8, ul. V Holešovičkách]

Příklad pomníku, který vznikl na základě veřejné výtvarně-architektonické soutěže vypsané MČ Praha 8. Současným způsobem zpracovaný pomník figurálního pojetí připomínající československé parašutisty a protinacistický odboj zohledňuje jak ideový, tak prostorový vztah k místu dějinné události, které je v současnosti silně ovlivněno přítomností infrastruktury pro automobilovou dopravu.

025 Památník Maxe van der Stoela

Dominik Lang a arch. Jakub Červenka (2017)

[Praha 6, park Maxe van der Stoela]

Na první pohled nenápadné dílo ztělesňuje významný okamžik setkání tehdejšího nizozemského ministra zahraničí s mluvčím Charty 77, profesorem Janem Patočkou. Betonový otisk stínu stromu symbolicky odkazuje na den setkání, které se uskutečnilo 1. března 1977. Originální ztvárnění, které pracuje s významovým i prostorovým kontextem místa, umožňuje zcela novou formu vztahu diváků, kteří „spíše než aby se u něj pasivně zastavovali, musí si k němu najít sami aktivně cestu“^[C.12].

[C.12] ↗ Tisková zpráva publikovaná u příležitosti odhalení památníku. 2017 (cit. 1. 3. 2018)

Dostupné online: <https://stavbaweb.dumabyt.cz/dominik-lang-pamatnik-maxe-van-der-stoela-16256/clanek.html>

[PŘÍKLADY: KOMEMORATIVNÍ UMĚLECKÁ DÍLA]

026 Památník obětem komunismu
SPORADICAL – Petr Janda, Josef Kocián,
Aleš Kubalík, Jakub Našinec, Veronika
Sávová (2006)
[Liberec, park při ul. Jablonecká]

Abstraktní forma památníku s motivem
(sebe)reflexe vzešla z veřejné
architektonicko-výtvarné soutěže (2003).
Dle autorů je „pokusem o redefinici svého
typologického druhu“. Památník tvoří
dominantu parčíku, je umístěn v jeho
těžišti, na křižovatce pěších cest. Součástí
instalace samotného díla bylo i doplnění
lavic a pojednání navazujícího prostoru tak,
že obrovské zrcadlo i jeho bezprostřední
okolí tvoří nedělitelný kompoziční celek.

027 Pamětní deska obětem bombardování
Petr Císařovský (2015)
[Praha 2, Karlovo náměstí 37]

Na budově Všeobecné fakultní nemocnice
visí plaketa vytvořená z rozkovaných střepein
leteckých pum a ocelové destičky, na které
je symbolicky vryto 701 křížků podle počtu
obětí leteckého bombardování Prahy
v letech 1944–45. Komemoratívni idea je
konceptuálně zhmotněna v materiálovém
pojednání odkazujícím k ponuré události.
Všechny části plakety včetně typografie
a závěsného háku na věnce tvoří
kultivovaný celek.

028 Bastion XXXI U Božích muk
arch. Pavla Melková, Miroslav Cikán (2011)
[Praha 2, ul. Horská]

Dílo v nice obnovené kaple barokního
bastionu navrácí do lokality ideové spojení
s původním názvem místa (Bastion u Božích
muk) a významově ho tak povyšuje.
Abstraktní plastika současnými výrazovými
prostředky přináší do místa původní účel
božích muk – zastavení se a připomenutí
utrpení Krista. Komemoratívni dílo ve
smyslu připomenutí paměti místa.

[PŘÍKLADY: KOMEMORATIVNÍ UMĚLECKÁ DÍLA]

029 Memento mori – Z vlastního rozhodnutí

Křištof Kintera (2011)
[Praha 2, park Folimanka]

Myšlenka realizace „pomníku“ sebevrahů a jeho ideové ztvárnění vzešly přímo od umělce. Drobná modifikace standardního prvku mobiliáře – lampy pouličního osvětlení, která se otáčí a svítí směrem k Nuselskému mostu a k nebi je citlivou, ale o to silnější intervencí do veřejného prostoru na pomezí vnímatelnosti. Autor do prostoru nepřidává nic, pouze mění jeho kontext a ukazuje tak jednu z možných cest umění ve veřejném prostoru. Instalace tematicky kontroverzního pomníku vzbudila rozporuplnou reakci veřejnosti.

030 Brána nenávratna

Aleš Veselý (2015)
[Praha 7, nádraží Bubny]

Památník ze vztyčených kolejí, připomínající Jakobův žebřík vedoucí do nebe, je iniciační instalací, která akcentuje ponorou historii bubenského nádraží, odkud transporty odvážely desetitisíce pražských židů. Dílo je předzvěstí budoucího vzpomínkového centra Památníku ticha, které by zde mělo vzniknout přestavbou nádražní budovy. Zároveň však širší lokalita Holešovic/Letné další uměleckou reflexi v podobě připomenutí památky obětí holocaustu vázané na tragickou minulost místa postrádá.

C.3.2 Umělecká díla bez komemorativní funkce

Do této kategorie patří většina uměleckých objektů, které nevznikají primárně za účelem uctění památky. Jejich smyslem je obsahem a estetickým působením zvýšit kvalitu prostoru, ve kterém jsou situovány. Tato kategorie může díky své ideové nezátíženosti představovat nejširší pole působnosti pro realizaci současného umění.

Můžeme sem zařadit mj. také interaktivní umělecká díla a díla s pobytovou funkcí, založená na přímé interakci s divákem nebo prostředím. Prohlubují zážitek z prostoru o přímou osobní zkušenost tím, že buď reagují na pohyb či chování kolemjdoucích v prostoru, přímo vtahují diváka do hry, nebo rozšiřují tradiční způsoby užívání prostoru. Jde o umělecky ztvárněné lavičky, herní prvky, fontány apod., ale i abstraktní objekty, u kterých se předpokládá, že budou využívány (neboť k tomu i záměrně vybízejí) k sezení, ležení apod. Měly by proto splňovat základní uživatelskou bezpečnost → [D.2.1/s. 49].

C.4 Kategorie dle původu díla

Především v případě děl trvalé povahy je potřeba rozlišovat pojmy, které se odvíjí od míry autenticity díla. Pro potřeby tohoto dokumentu stanovujeme čtyři základní kategorie, z nichž každá může mít různé kvalitativní vlastnosti i významovou hodnotu. Proto je důležité před osazením konkrétního uměleckého objektu na veřejné prostranství správně vyhodnotit a definovat jeho charakter dle původu a s tímto pojmenováním dál objekt otevřeně komunikovat.

— ORIGINAL

Jde o původní, autorský a jedinečný výtvar. Napodobenina originálu, která se (na rozdíl od kopie nebo repliky) vědomě vydává za originál, je padělek (falzum).

— MODEL

Jde o maketu díla, která prověřuje zejména měřítkové a proporční působení objektu. V praxi se model často zaměňuje s originálem, protože vizuálně může působit hotovým dojmem. Kvůli materiálově provizornímu řešení však nejsou modely zpravidla trvale použitelné v exteriéru, proto by se na veřejná prostranství umísťovat neměly.

— KOPIE A REPRODUKCE

Kopie je nepůvodní napodobenina originálu, případně další exemplář vyrobený podle vzoru. Kopie může být vytvořena někým jiným než samotným autorem. Mechanicky vyrobená kopie je reprodukcí.

Kopie či reprodukce by jako méně hodnotné artefakty měly být na veřejná prostranství umísťovány minimálně. Využití kopie či reprodukce díla musí být vždy dostatečně odůvodněné, legitimní je pouze v případě nahrazení nedostupného originálu. Právo k rozmnožování díla je řešeno autorským zákonem, viz také → [E.3.4/s. 73].

— REPLIKA (AUTORSKÁ KOPIE)

Replika je obměnou uměleckého díla zhotovená samotným umělcem.

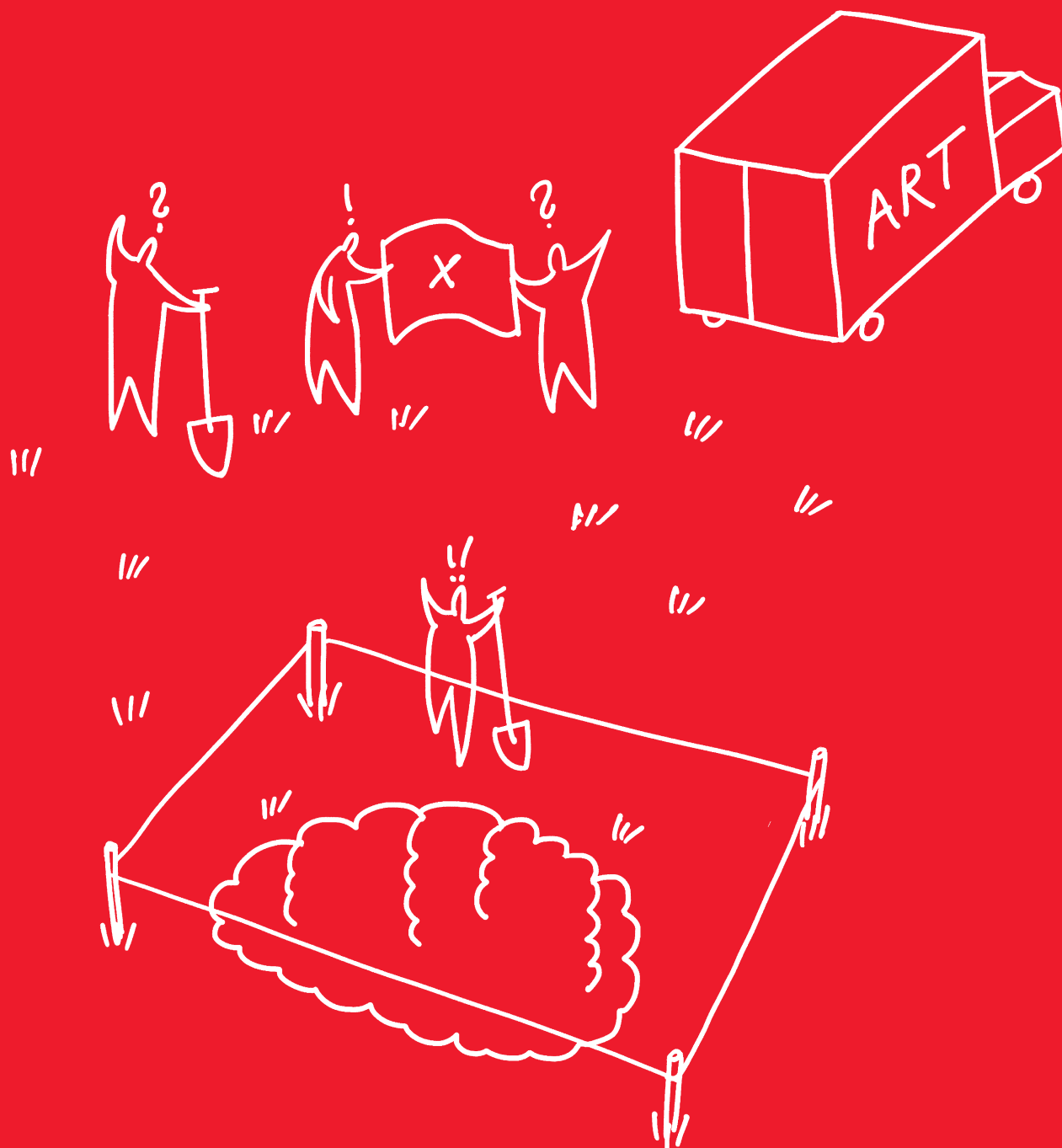
A Úvod	9
B Účel dokumentu	15
C Typologie	27
D Kvalita	45
D.1 Základní předpoklady dosažení kvality umění na veřejných prostranstvích	47
D.2 Základní kritéria kvality uměleckých děl na veřejných prostranstvích	48
D.2.1 Umělecká kvalita díla	48
D.2.2 Obsahová kvalita díla	49
D.2.3 Prostorová kvalita umístění díla ve vztahu k veřejnému prostranství	50
D.3 Další specifická kritéria kvality	56
E Procesy	59
Příloha – Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru	91

D

KVALITA

Výběr místa musí být koordinován s úvahou nad významem a obsahem, motivem díla a měl by předcházet návrhu samotného díla.

V ideálním případě by dílo mělo být navrhováno pro konkrétní prostor.

D.1 Základní předpoklady dosažení kvality umění na veřejných prostranstvích

Umění na veřejných prostranstvích skrze svoji přítomnost přímo ovlivňuje celkovou kvalitu prostoru, ve kterém se nachází, a současně také vkus a myšlení širší společnosti. Z tohoto důvodu je zapotřebí z pozice města iniciovat a podporovat vznik kvalitních uměleckých počinů – autentických konceptů a silných sdělení v dialogu s místem, ve kterém jsou situovány.

TRANSPARENTNÍ PROCES, KVALITA ARBITRA A ZADAVATELE

Základním předpokladem dosažení uspokojivého výsledku je kvalitní a transparentní proces → [E.1/s. 61], který předchází samotnému umístění díla. Kvalitní, dobře umístěné dílo vznikne jedinečně konceptně vedeným postupem, kterého se účastní v příslušné roli *zadavatel a odborníci* → [E.2/s. 61].

KONCEPCE

Město v současnosti chybí propracovanější koncepcí doplňující tento metodický plug-in o konkrétní plán podpory umění na veřejných prostranstvích. Koncepcí by měla sloužit jako doporučující podklad pro přípravu a rozhodování o jednotlivých investičních záměrech města v souvislosti s uměním na veřejných prostranstvích tak, aby jednotlivé kroky dávaly smysl v rámci celku a byly srozumitelné i směrem k *veřejnosti* → [E.5/s. 80]. Měla by stanovit především to, do jakých oblastí v souvislosti s uměním na veřejných prostranstvích chce město investovat, kterým lokalitám a kterým tématům se má věnovat prioritně, jaký typ investičních záměrů spojit s tvorbou uměleckých děl nebo jakým způsobem má zapojovat začínající umělce apod.

Tvorba takové koncepcí vyžaduje odbornou rozvahu, proto by se na její tvorbě měli velkou měrou podílet nezávislí odborníci a zástupci veřejných institucí, jichž se téma umění ve veřejném prostoru dotýká. Nezbytným podkladem k jejímu vytvoření je zmapování současného stavu → [E.3.4/s. 76]. Vznik koncepcí úzce souvisí s ideou chápat sbírku umění na veřejných prostranstvích v majetku města jako celek v péči správce – *městského kurátora* → [E.2.2/s. 62].

PODPORA DIVERZITY FOREM

Město by obecně mělo podporovat a prezentovat kulturu různého charakteru. V případě umění na veřejných prostranstvích to znamená jak tradiční, zavedené formy, tak například konceptuální a experimentální umění.

KVANTITA NEPŘEVAŽUJE NAD KVALITOU

Kvantita nesmí vítězit nad kvalitou. Současnost je náchylná k vizuální i obsahové přesycenosti veřejného prostoru, proto by veškeré snahy podpořit vznik nového umění měla provázet určitá pokora a umírněnost. Je lepší mít ve městě méně kvalitních uměleckých děl než množství nekvalitních. Zároveň také platí, že to, co je nejdražší a okázalé, není tím automaticky nejkvalitnější.

SNÍŽOVÁNÍ RIZIKA POPULISMU A „MINIMUM RISK ART“

Pojem *minimum risk art*^[D.01] popisuje nekonfliktní umělecké projevy, které sice nikoho neuráží, nikomu nevdají, ale zároveň nic nepřinášejí, nikoho neobohacují, nejsou podnětné vizuálně ani obsahově. K takovým počinům dochází, pokud je umění vnímáno povrchně nebo používáno formálně a technokraticky – jako nástroj automatického vylepšení místa a řešení sociálních problémů lokality – a zároveň se v rámci procesu jeho pořizování uplatňuje vysoká míra byrokracie a (politického) strachu z nevole veřejnosti.

Umění samo o sobě není všespásné a nízká kvalita díla prostor a společnost spíše degraduje. Je důležité, aby město dbalo na vysokou kvalitu a promyšlenost pořizovaných děl a respektovalo nezávislé odborníky, aby se tomuto negativnímu soudobému fenoménu předešlo.

[D.01] ↗ Autorkou pojmu *minimum risk art* (volně přeloženo jako „umění s minimálním rizikem“) je kritička umění Patricia C. Phillips v článku *Out of order: the public art machine*. In: *Artforum*, Vol. 27, No.4, 1988

D.2 Základní kritéria kvality uměleckých děl na veřejných prostranstvích

Kvalitu umění, které vstupuje na veřejná prostranství, je potřeba hodnotit komplexně – zejména ve vztahu k prostoru, v němž je situováno. Kritéria kvality uměleckých děl a intervencí na veřejných prostranstvích lze shrnout do třech rovnocenných oblastí:

- umělecká kvalita díla,
- obsahová kvalita díla,
- prostorová kvalita umístění díla ve vztahu k veřejnému prostranství.

Následující podkapitoly představují podstatné kvalitativní aspekty pro dané oblasti, nejde ale o vyčerpávající výčet. Zejména ve specifických situacích může nastat potřeba zohlednit další kritéria.

D.2.1 Umělecká kvalita díla

Stanovit univerzální uměleckou kvalitu je velmi obtížné. Její zárukou je transparentní proces, který se snaží o co nejlepší řešení pro dané téma a situaci, založený na kvalifikovaném posouzení výtvarné a estetické kvality v rámci daného kontextu (tj. na základě odborného specializovaného vzdělání, orientace v oboru a zkušeností).

KVALITA AUTORA DÍLA

Základním předpokladem uspokojivého výsledku je kvalita autora díla. Otevřeným způsobem výběru nevhodnějšího autora pro konkrétní úlohu je veřejná výtvarně architektonická soutěž o návrh → [E.3.2/s. 68], jejímž hlavním hodnotícím kritériem je komplexní kvalita návrhu. Výjimečně lze vybrat autora také na základě odborného hodnocení kvality jeho dosavadní práce. V tomto případě by měla rozhodovat dlouhodobá kvalita a integrita dosavadní tvorby autora, prokazatelná zkušenost s obdobnými pracemi a citlivost k tématu.

SOUČASNÝ VÝRAZ DÍLA

Má-li být výtvarné dílo ve veřejném prostoru reprezentací hodnot současné společnosti, nemělo by se bát hovořit jazykem současnosti, přičemž záměrné odkazování díla k hodnotám minulosti je také reprezentací hodnot současnosti.

V našich podmínkách se mj. kvůli absenci koncepčního přístupu, systematické podpory vzniku uměleckých děl ve veřejném prostoru a nedostatečné konfrontaci laické (a tedy i zastupitelské veřejnosti) s projevy současného umění často inklinuje ke konzervativním formám realistickým, historizujícím. Zejména u *pomníků a památníků* → [C.3.1/s. 39] nesmíme zapomínat, že tam, kde historická architektura a výtvarné umění používaly spíše narativní symboly, je moderní doba schopná využít jako plnohodnotný nástroj i abstraktní formu.

Díla trvalé povahy → [C.2.1/s. 29], především díla *komemorativní* → [C.3.1/s. 39], mají být ze své podstaty určena především nastupující generaci, která si danou událost nebo osobnost potřebuje připomínat, protože ji nezažila. Umění by proto mělo promlouvat současným vizuálním jazykem a ne se obracet k jazyku už nepoužívanému, tedy ve smyslu účinnosti nesrozumitelnému. Povrchní a konzervativní řešení některých v současnosti vznikajících pomníků, které snadno nabývá formy sentimentálního kýče, je nevhodné a k danému určení komemorativního díla kontraproduktivní. Důležité proto je – a to zejména u pomníků osobnostem – definovat ve fázi záměru zadání volnějším způsobem, a tím umožnit a podnítit použití širších výrazových prostředků nad rámec realistické (figurální) formy. Namísto popisného zpodobnění nebo personifikace jejich vlastností či zásluh může být osobnost připomenuta například interpretací myšlenkového odkazu či připomenutím charakteru osobnosti abstrahovaným projevem za pomoci nových médií.

KVALITA PROVEDENÍ DÍLA

Zejména v případě děl trvalé povahy je vzhledem k dlouhodobému setrvání v exteriéru města důležitá kvalita provedení – odolnost, trvanlivost a udržitelnost ve smyslu:

- odolnosti vůči povětrnostním vlivům včetně řešení odvodnění plastiky,
- odolnosti a stability konstrukčního řešení, systému ukotvení a pojednání subtilních detailů, spojů apod.,
- odolnosti vůči vandalismu a krádežím,
- řemeslné kvality detailů, odolnosti subtilních detailů, křehkých spojů,
- materiálové kvality (např. u objektů vytvořených z více druhů materiálu je důležité, aby neohrožovaly integritu díla kvůli rozdílným fyzikálním vlastnostem a proměně materiálu v čase),
- pečlivého promyšlení technického řešení včetně návaznosti na potřebné příklady energií (např. pro osvětlení díla, napojení na elektrické rozvody apod.).

V případě realizace uměleckých objektů na veřejných prostranstvích je nutné zajistit konstrukční stabilitu a další tvarové, konstrukční a materiálové vlastnosti tak, aby nedošlo k ohrožení obecné bezpečnosti, a to zejména u *pobytových a interaktivních objektů* → [C.3.2/s. 43], které vybízejí k posezení, prolézání, a i takových, kde to není záměrem, přesto to svým charakterem umožňují.

EKONOMICKÁ PŘIMĚŘENOST FORMY

Požizovací cena uměleckého díla (do které by měly být vždy započítány i veškeré architektonické či krajinářské úpravy místa) – jeho velikost, materiál, typ konstrukce, náročnost terénních úprav apod., by měla být úměrná významu díla a významu prostranství, pro které je určeno. Už v záměru realizace díla by měl být stanoven realistický rozpočet ekonomických nákladů, aby bylo od počátku jasné, jaká je cenová relace realizace.

Současně je potřeba v kontextu daného místa zohlednit provozní a finanční náklady na údržbu díla, včetně očekávaných oprav. Součástí komplexního návrhu díla by proto měl být také autorem vytvořený nebo schválený popis (manuál) údržby a předpokládaných potřebných oprav za účelem zajištění cílové kvality a životnosti → *Správa a údržba* [E.3.4/s. 75].

D.2.2 Obsahová kvalita díla

Ambice podpory umění z veřejných rozpočtů by vzhledem k jeho roli ve společnosti měla být vyšší než prvoplánové osazení sochy do prostoru → *Role umění na veřejných prostranstvích* [A.2/s. 12]. Důležitá je v tomto kontextu také schopnost díla reprezentovat odkazovanou ideu, obsah, promlouvat k divákovi. Nejde o banální srozumitelnost, ale komplexitu díla, která sděluje a zároveň ponechává prostor pro vlastní interpretaci, zapojení představivosti. Tomu by měla odpovídat forma samotného díla i kontext jeho situování v prostoru. Na druhou stranu existují uznávané trendy současného umění, které nestojí na obsahu a v podstatě se otevřeně hlásí k tomu, že jejich smysl je primárně „dekorativní“. Čistě estetický záměr je samozřejmě legitimní, je-li v promyšleném vztahu ke svému okolí.

VZTAH OBSAHU A FORMY DÍLA

Váhou významu nebo ušlechtilosti obsahu díla nelze odůvodnit špatné zpracování a nízkou kvalitu samotného díla i nízkou kvalitu jeho situování do prostředí. Nekvalitní umělecká forma stejně jako nekontextuální umístění v prostoru ponižují i kvalitu reprezentace obsahu díla.

ETICKÁ KVALITA

Součástí kvality díla je skutečnost, do jaké míry jeho obsah reflektuje základní sdílené společenské hodnoty i adekvátnost samotné reprezentované ideje vůči společnosti jako celku, vůči místu. Realizací díla trvalé povahy nesmí dojít k záměrné diskriminaci, ponížení nebo narušení základních práv a svobod skupiny či jednotlivce.

SPOLUPRÁCE S KURÁTOREM

Zejména (ale nejen) při realizaci většího počtu uměleckých děl různých autorů v rámci jednoho prostranství nebo v ucelené lokalitě (např. v rámci rozsáhlejších investic, jako je výstavba nové linky metra apod.) je kromě *spolupráce s architektem* → [D.2.3/s. 51], který řeší prostorovou rovinu, důležitý právě kurátorský koncept → [E.2.3/s. 63], který řeší celkovou ideu a obsah, i vztah jednotlivých uměleckých realizací mezi sebou.

D.2.3 Prostorová kvalita umístění díla ve vztahu k veřejnému prostranství

Klíčovým kritériem kvality díla je vztah k místu, ve kterém je situováno. Umělecké dílo nemá být v prostoru nahodilým prvkem, ale jeho integrální součástí, která pomáhá spoluutvářet (povyšovat) charakter a kompozici celého veřejného prostranství. Nelze jej tedy vnímat a uvažovat o něm jako o samostatném prvku, který je vložen do prostoru bez dalších vazeb. Realizaci výtvarné intervence je proto vhodné spojit s plánovanou rekonstrukcí prostoru^[D.02], kdy se v rámci studie reviduje prostor jako celek → *Koncepční příprava* [E.3.1/s. 66].

PROMYŠLENÝ VZTAH DÍLA A PROSTORU

Volba místa pro realizaci permanentního uměleckého díla by neměla být nikdy provedena pouze s ohledem na potřeby díla samého, ale vždy z hlediska vlivu na kvalitu celého prostranství. Výběr konkrétního místa pro uměleckou realizaci by měl jít ruku v ruce s celkovým konceptem – tj. úvahou nad významem a obsahem díla a měl by předcházet samotnému návrhu díla.

V ideálním případě by dílo mělo být navrhováno pro konkrétní prostor při vyhodnocení místně specifické situace z hlediska architektonicko-urbanistického, kulturního, sociálního, politického, historického, majetkového, environmentálního apod. Jedině tak může opravdu reflektovat charakter místa a dobře reagovat na jeho limity a potenciály také v rovině architektonické a technicko-provozní. Celostní přístup je nejen zárukou, že vstup výtvarného objektu do prostoru bude povýšením hodnoty místa, ale zároveň posílí kvalitu uměleckého díla samotného a také šanci na trvanlivost jeho setrvání v daném místě. Místo může vyzdvihnout myšlenku a kvalitu díla nebo je potlačit. Tentýž efekt může mít dílo na prostor.

Vzhledem k celkovému obrazu města a místa a také ke koncepčnímu přístupu ke sbírce umění na veřejných prostranstvích by vybrané místo mělo reagovat na *koncepci města* → [D.1/s. 47]. Neexistuje-li ucelená koncepce, je vhodné výběr místa alespoň konfrontovat s *evidencí (mapou) uměleckých děl na veřejných prostranstvích* na území hl. města → [E.3.4/s. 76] popisující aktuální situaci z hlediska počtu a charakteru uměleckých děl v daném místě. Tam, kde je veřejné prostranství nehotové a záměr jeho dotvoření ještě neexistuje, by výtvarné dílo mělo být umísťováno spíše dočasně nebo s dohodou, že v případě celkového řešení prostoru může dojít i k přehodnocení umístění díla ve vztahu k proměně kontextu místa a jeho nové prostorové organizaci → [PŘÍKLAD: 034, 044], → [E.3.4/s. 73].

Stejně tak je důležité ochraňovat i jeho roli v rámci celku při úvahách o budoucích dílčích zásazích do okolního veřejného prostranství, které by neměly narušit integritu díla a jeho *působení v prostoru* → [D.2.3/s. 50].

Důležité je mít na vědomí i to, že umístění výtvarného díla do zanedbaného prostoru není řešením problému, který je nutné řešit v jeho základech. Výtvarná intervence nesmí být zneužívána jako nástroj rychlé revitalizace míst, která jsou zanedbaná

[D.02] Pozn.: Spojovat veřejné investice do veřejných budov, prostranství a infrastruktury s realizací výtvarné intervence je ostatně i podstatou principu „procento na umění“ – viz také ↗ PŘÍLOHA – P.2 Princip podpory formou „procenta na umění.“

stářím a nedostatečnou péčí namísto opravy a údržby jejich fyzické podstaty, stejně jako například míst problematických vzhledem k nevhodnému uspořádání prostoru namísto jeho fyzického přeuspořádání (např. pěší podchody apod.). Například pouhým formálním přetřením prostoru barevným nátěrem, které nerespektuje tektoniku a architektonické členění, zpravidla nedojde ke zvýšení kvality prostoru, naopak se tím stupňuje jeho degradace → [PŘÍKLAD: 038].

IDEOVÝ VZTAH KOMEMORATIVNÍHO DÍLA A PROSTORU

Zejména u *pomníků a památníků* → [C.3.1/s. 39] je důležité, aby dílo nebylo vytrženo z kontextu místa a času, naopak aby rezonovalo v konkrétní lokalitě. Navrhovat a realizovat pomník bez znalosti jeho budoucího umístění je zcela nevhodné, protože tak dochází k výsledkům, které jsou nepřesvědčivé jak umístěním a vztahem ke svému okolí, tak i samotným uměleckým ztvárněním → [PŘÍKLAD: 035]. Výběr lokality musí být důkladně odůvodněným rozhodnutím koordinovaným s úvahou nad ideou pomníku. Zvolené místo by mělo mít spojitost s tématem daného pomníku, ať už se jedná o vzpomínku na událost či osobnost → [PŘÍKLAD: 036].

Určitou výjimkou mohou být pomníky věnované obecnému tématu s celospolečenským významem, které není možné vztáhnout k jednomu konkrétnímu místu. Takový pomník je možné umístit na základě výsledků širší debaty → *Koncepční příprava* [E.3.1/s.66] na některém z celoměstsky významných veřejných prostranstvích a symbolicky a architektonicky je dotvořit.

SPOLUPRÁCE S ARCHITEKTEM

Vzhledem k tomu, že realizace uměleckého díla na veřejném prostranství není čistě výtvarnou disciplínou, ale také architektonicko-urbanistickou, je účast architekta v procesu klíčová, a to již ve fázi návrhu. Platí to i tehdy, kdy záměrem primárně nejsou úpravy celého okolí, ale „pouhé“ umístění díla, neboť i to vždy významným způsobem ovlivní podobu širšího prostoru. Úlohou architekta je vyhodnotit širší prostorový a ideový kontext místa a pohlížet na místo jako na celek, jehož je výtvarné dílo součástí.

Spolupráce tvůrce uměleckého díla s architektem je tedy žádoucí jak na koncepční úrovni v rámci studie, tak i v dalších fázích projektu. Je-li budoucí dílo nebo jeho část *stavbou dle stavebního zákona* → [C.2.1/s. 34], je rolí autorizovaného architekta také zajistit požadovanou projektovou dokumentaci, která je podmínkou k získání patřičných povolení a následně vykonávat autorský dozor nad realizací této stavby.

ZAKOMPOZOVÁNÍ DÍLA DO VEŘEJNÉHO PROSTRANSTVÍ

Už v návrhu díla je třeba zohlednit místní situaci z hlediska celkové kompozice prostoru:

- orientace díla vůči hlavním pohledovým a průhledovým osám (jak z hlediska navazujícího prostoru, tak širších průhledových situací),
- měřítko a výrazové intenzity díla vůči velikosti prostoru,
- uplatnění díla ve významové, kompoziční a provozní hierarchii prostoru,
- uplatnění díla v širších vztazích urbanismu lokality či města,
- připravenosti prostoru – potřebě souvisejících architektonických úprav místa.

Dále je potřeba zvážit, zda má být dílo pohledovou dominantou v daném prostoru, nebo zda jde spíše o intimní prostor, ve kterém dílo interpretuje a dokresluje atmosféru místa, a rozhodnout, zda je nutné postupovat citlivě k historickému prostředí → [D.2.3/s. 53], nebo může mít výtvarný vstup ambice prostor redefinovat.

Při návrhu uměleckého objektu je potřeba mít na zřeteli charakter pozadí, vertikální ,kulisu a charakter „podlahy“ veřejného prostranství. Objekt působí jinak, je-li umístěn

v travě, a jiný zážitek poskytuje na dlažbě (např. vyznění vrženého stínu apod.). U realizace uměleckých děl v parku a obecně v zeleni by měl autor zohlednit měnící se charakter kulisy přírodního prostředí v čase, a to včetně střídání ročních období. Při zapojování díla do městské stávající zeleně je proto vhodné spolupracovat také s krajinářským architektem a dalšími specialisty (dendrolog, arborista).

Prostor pro výtvarnou intervenci by neměl být přesycen množstvím vizuálních vjemů a prostorových rušivých prvků (vizuální smog ve formě dopravních značek, sloupů infrastruktury, informačních tabulí apod.), pokud nejde o záměr reflektovat tento charakter prostředí nebo pokud zároveň s realizací díla nedojde k celkové architektonické úpravě a vizuálnímu „zklidnění“ místa. Je potřeba brát v úvahu i ty překážky, které na první pohled člověk nemusí vnímat, neboť jsou standardní součástí městského prostoru, ale které potenciálně mohou znemožnit dobrou viditelnost sochy, nebo dílu vizuálně konkurují, potlačují jeho význam a působení.

V případě prostorově výrazných děl nebo kompozičně nejednoznačných lokalit, průhledových a měřítkových situací, je vhodné ověřit působení v prostoru maketou v měřítku 1: 1 přímo na místě.

ZOHLEDNĚNÍ PROVOZNÍCH VAZEB

Umístění díla by mělo reflektovat existující pěší, provozní a technické vazby, dopravní situaci prostoru a celkový způsob využití místa. Dílo v prostoru by nemělo tvořit překážku a naopak charakter a provoz místa by neměly degradovat působení díla samotného. Důležité je ověřit průběh liniového vedení podzemních inženýrských sítí, jejichž přítomnost pod povrchem nemusí být na první pohled patrná, a přitom významně ovlivňuje možnost založení objektu.

Při instalaci již hotového díla, které vzniklo bez přímé vazby na místo, nebo v případě navrácení sochy na původní stanoviště, kdy se však bezprostřední kontext tohoto místa postupem doby proměnil, je nezbytné řešit související fyzické úpravy prostoru za účelem kvalitního zakomponování objektu do prostředí, viz také *Opětovné umístění díla* → [E.3.4/s. 76].

ZOHLEDNĚNÍ PŘÍTOMNOSTI DALŠÍCH DĚL V PROSTORU

Při realizaci permanentního díla do stávajícího prostředí je vždy nutné respektovat umělecká díla, která se zde již nacházejí. Případný nový vstup by neměl narušovat jejich integritu, jednotlivá umělecká díla by si neměla navzájem konkurovat nejenom ve svém ideovém významu, ale i kompozičně → [PŘÍKLAD: 032]. Výjimkou může být dočasná instalace, která může na omezenou dobu proměnit celkový kontext místa včetně zapojení permanentních objektů – vždy ovšem záleží na individuálním posouzení konkrétní instalace.

Přestože se dá říct, že uměleckému vstupu je potenciálně otevřený každý prostor, na základě odborného posouzení konkrétní situace lze vyhodnotit, že dané prostranství je pro umístění dalšího uměleckého díla nevhodné, že má v tomto ohledu v současnosti ukončený vývoj. Tato situace může nastat především na náměstích či v otevřených parkových plochách.

ZPŮSOB A DETAIL OSAZENÍ DÍLA

Způsob ukotvení, usazení objektu v prostoru musí být promyšlen od začátku tvorby jako součást celkového řešení návrhu. Trojrozměrná socha by neměla být dodatečně posazena na podstavec, který vznikl samostatně bez vazby na dílo samotné. Stejně tak nesmí být v návrhu, následně projektové dokumentaci a při samotné realizaci podceněno řešení bezprostředního okolí uměleckého díla. Veškeré detaily instalace, zejména potřeba a charakter soklu, styk sochy nebo podstavce s dlažbou apod. ovlivňují celkové vyznění díla jako takového, ale i prostoru, ve kterém se nachází.

VOLBA MATERIÁLU V KONTEXTU MÍSTA

Materialita díla by měla v souladu se záměrem díla vycházet i z charakteru materiality místa, pro které je zamýšleno, a to z hlediska vizuálního působení díla vůči kulise okolí, ale také z hlediska způsobu využití prostranství a předpokládané míry interakce sochy s publikem.

PŘÍSTUPNOST

Zejména u objektů, které nejsou určeny pouze pro pohled z dálky, ale i pro pohled z bezprostřední blízkosti a haptický zážitek, nebo u pomníků, kde se předpokládá vyšší míra interakce veřejnosti (např. pokládání věnců apod.), je důležité, aby socha byla dostatečně přístupná. Často bývají umělecká díla osazována do záhonů a travnatých ploch, někdy s motivací přirozené ochrany proti vandalismu. Kritérium ochrany by však rozhodně nemělo převážet nad kritériem dobré přístupnosti a celkovým působením díla v prostoru. Zcela nevhodné je dodatečné osazování bezpečnostních nebo ochranných prvků jako např. řetězů, oplocení apod. → [PŘÍKLAD: 031]. Socha určená do veřejného exteriéru města by měla být sama o sobě dostatečně bezpečná a odolná → *Kvalita provedení díla* [D.2.1/s. 49], aby se podobným opatřením předešlo.

POPIS A INFORMACE

Pokud má být dílo doplněno informačním vysvětlujícím prvkem, pak by měl být design označení, jako např. popisové tabulky s informacemi nebo obdobného typografického prvku, součástí komplexního návrhu díla a jeho zakomponování do prostoru. Informační prvky by neměly vizuálně konkurovat samotnému dílu a neměly by být doplňovány dodatečně bez konzultace s autorem díla, viz také *autorský manuál údržby* → [E.3.4/s. 75].

OSVĚTLENÍ

Návrh uměleckého objektu by měl vždy obsahovat i úvahu nad nočním působením díla v prostoru. Je vhodné během návrhu spolupracovat se specialistou na osvětlení. Způsob osvětlení je součástí díla jako celku. Proto také nelze bez konzultace s autorem díla měnit prvky osvětlení (např. v rámci běžné údržby prostoru v domnění, že jde o samostatné zařízení městské infrastruktury), protože tak může dojít k fatální změně celkového vyznění a kvalitativnímu posunu uměleckého počínu.

SOCIÁLNÍ KONTEXT MÍSTA – VZTAH DÍLA A PROSTORU Z HLEDISKA JEHO UŽIVATELŮ

Kvalitou práce se sociálním kontextem místa se rozumí, jakým způsobem záměr realizace díla a dílo samotné reaguje na charakter prostoru, pro který je určeno, ve smyslu jeho funkce a využívání. Osazení artefaktu do prostoru bez jakékoli vazby na charakter místa z hlediska jeho užívání a sociálních souvislostí je nedostatečné. Vždy je nutné brát v úvahu uživatele veřejných prostranství a jejich zapojení do dialogu a interakce s místem a dílem.

Při formulaci záměru či zadání a při navrhování díla je potřeba zohlednit, kdo jsou hlavní uživatelé místa a jak projekt reflektuje jejich sociální skladbu (demografickou, kulturní apod.), jaký význam má prostor ve struktuře města z hlediska užívání (lokální, celoměstský apod.), jak dílo podpoří nebo doplní stávající aktivity na prostranství, jak podněcuje vzájemnou interakci lidí a jakým způsobem mohou být lokální aktéři zapojeni do tvorby, užívání a správy díla → *Vzdělávání, informování a participace veřejnosti* [E.5/s. 80].

HISTORICKÝ KONTEXT MÍSTA – VZTAH DÍLA A PROSTORU Z PAMÁTKOVÉHO HLEDISKA

Nezanedbatelnou rovinou vyhodnocování umístění díla je také historický kontext a památková ochrana místa. I ta by se měla odehrávat nejen v rovině ochrany fyzické substance prostoru, ale rovněž zohledňovat jeho ideový obsah a vztah umísťovaného díla k obojímu. V Pražské památkové rezervaci a v dalších památkově chráněných územích hlavního města Prahy se k záměru realizace permanentního uměleckého díla vyjadřuje věcně a místně příslušný orgán státní (odbor) památkové péče v HMP^[D.03]. Je vhodné, aby experti na památkovou ochranu byli přizváni do debaty již během přípravy záměru a konzultovali jej v předstihu.

^[D.03] → Zákon 20/1987
Sb., o státní památkové péči

[PŘÍKLADY: KVALITA]^[D.04]**031 Pomník newyorských hasičů a záchranářů**

[Praha 1, Kampa pod Karlovým mostem]

Pomník vznikl díky sbírce dobrovolných hasičů z Prahy 1, aby trvale připomínal hrdinství newyorských hasičů i boj proti zkáze ničivé povodně, která toto místo před lety zasáhla. Bohužel je nevhodně dodatečně ohrazen řetězem, který za běžného provozu brání přístupu k pomníku (a také čtení popisné tabulky s poselstvím). Pro podobná frekventovaná místa je důležité, aby díla měla patřičnou odolnost sama o sobě a nemusela být dodatečně chráněna podobnými způsoby. Případně je potřeba zvolit jiné místo.

032 Plastika vs. graffiti

plastika: V. Zajíc, J. Fišera (1983)

graffiti: Udo Kraft, později Jan Kaláb (2008)
[Praha 7, stanice metra Vltavská]

Skleněná reliéfní vitráž s motivem Vltavy je součástí stěny objektu vestibulu metra, která byla nevhodně vybrána jako legální graffiti plocha určená pro ozvláštňení. V zadání zakázky pro street art umělce nebylo uvedeno respektovat stávající dílo, ani oni sami k němu nepřístupili s pokorou. Naopak během posledních let docházelo k pravidelnému přemalování díla. Očištění a navrácení významu původního díla se dobrovolně věnovala soukromá občanská iniciativa (z počátku neoficiálně).

033 Plášť svědomí

Anna Chromy (2000)

[Praha 1, Ovocný trh]

Dílo, které autorka darovala městské části, se nachází v několika kopiích v dalších evropských městech po celém světě (Athény, Salcburk a další). Nejde tedy o dílo vytvořené pro konkrétní prostor, ale spíše o soukromý zájem vystavení objektu – „značky“ do atraktivního prostoru. Socha vizuálně evokuje spíše turistickou atrakci. Křehká veřejná prostranství cenného historického centra Prahy by přitom mělo věnovat pouze nejkvalitnějšímu umění.

034 Památník vojákům z II. světové války

Jiří Plieštík, architekti Tomáš Novotný a Jiří Opočenský (2004)

[Praha 6, Vítězné náměstí]

Probíhající urbanistická soutěž vzbudila diskusi o tom, zda je možné měnit podobu a polohu pomníku (jehož součástí je i přilehlá dlážděná plocha a infopanel) v rámci nového uspořádání veřejného prostranství. Při rekonstrukcích prostoru, ve kterém je (být kvalitní) dílo umístěno, se s odkazem na autorská práva často objevuje požadavek ponechat jej v netknuté původní podobě. Měň-li se celkový kontext místa, pak je legitimní, aby součástí komplexní rozvahy byla i revize rozsahu a umístění díla a návrh jeho začlenění v novém celku.

[D.04] Pozn.: Vyobrazená umělecká díla nechápeme jako negativní ve svém celku. Nehodnotíme kvalitu záměru nebo výtvarnou kvalitu děl samotných. Jde pouze o to, že nějaký z aspektů jejich pořízení a existence v území – především z hlediska interakce s okolním kontextem – není ideální, poukazuje na obecný principiální nešvar. Vždy je potřeba číst text k dané fotografii, kde je předmětný nedostatek popsán.

[PŘÍKLADY: KVALITA]^[D.04]**035 Památník Československým letcům**

Colin Spofforth (2014)

[Praha 1, park na Klárově]

Bronzová plastika okřídleného lva na betonovém soklu je darem britské komunity žijící v Čechách a na Slovensku. Od počátku provází vznik památníku silná medializace kvůli negativním komentářům vůči jeho umělecké kvalitě a sporům mezi iniciátorem, britským velvyslanectvím, MČ a magistrátem. Objekt je příkladem nekoncepční realizace významného památníku s vysokou symbolickou a etickou hodnotou, kterému nepředcházela kvalifikovaný výběr místa ani umělce, v důsledku čehož vzniklo dílo nejednoznačné umělecké hodnoty.

036 Pomník Tarase Ševčenka

Valentin Znoba (2009)

[Praha 5, náměstí Kinských]

Realizaci pomníku ukrajinského básníka lze považovat za individuální politický akt bez reflexe širšího společenského kontextu místa. Jde o pomník osobnosti, vložený do prostoru, ke kterému nemá žádný vztah. Osazení sochy nepředcházela dostatečná odborná rozvaha nad smyslem díla a celkovou koncepcí prostranství, proto ani kompozičně do kvalitativně nedořešeného náměstí nezapadá. Figurální forma sochy navíc konzervativně napodobuje realismus 19. století.

037 Sculpture line

(1. 6. 2017–30. 9. 2017, třetí ročník)

Kurátor: Josef Záruba-Pfeffermann

Pořadatel: SCULPTURE LINE s. r. o.

[Praha, na různých místech po městě]

Každoroční přehlídka atraktivních uměleckých děl ve veřejném prostoru by zasluhovala hlubší tematický nebo urbanistický koncept, který by odůvodnil výběr a umístění jednotlivých objektů a akci tak dodal obsažnější význam i lepší čitelnost. Některá kvalitní díla mezinárodních umělců nedostávají adekvátní prostor a vytrácí se tím jejich účinek. Naopak působí odložené a nechtěně se tak stávají součástí vizuálního smogu města.

038 Výtvarné pojednání zastřešení autobusového terminálu

Artwise (2015)

[Praha 5, Smíchovské nádraží]

V rámci oživení nádraží skrze street art na objednávku dostali umělci zadání volně ztvárnit plochy objektu. Nebylo reflektováno, že terminál není jen prázdným plátnem bez kontextu, ale architektonickým objektem s určitou kompozicí. Byť jde o dočasnou intervenci, při podobných záměrech, které mají společenský dopad, je lepší citlivě připravit zadání site-specific projektu a oslovit odborníka, který doporučí vhodný postup, příp. konkrétní umělce. Pestrobarevné „přetření“ zanedbaného prostoru nezaručuje zkvalitnění místa.

D.3 Další specifická kritéria kvality

KRITÉRIA KVALITY PAMĚTNÍCH DESEK

Pamětní desky nejsou pouhým informačním prvkem, ale uměleckým objektem, proto by na ně měla být uplatňována veškerá kritéria kvality popsaná v předchozích kapitolách. Navíc pro ně platí, že mají být vhodně zakomponovány do členění fasády tak, aby nedošlo k narušení kompozičních vazeb a nežádoucím disproporcím, mj. také z hlediska materiality, trvanlivosti a barevnosti. Současně je u některých desek potřeba vhodně ošetřit požadavek na umísťování smutečních věnců – tzn. kultivovaně pojednat a zakomponovat do návrhu závěsné řešení (háček), které nenaruší celkové vyznění, nevytvoří bariéru v prostoru a nebude překážet v údržbě objektu samotného.

KRITÉRIA KVALITY UMĚLECKÝCH VODNÍCH PRVKŮ

Kašny, pítka, fontány a další umělecky ztvárněné vodní prvky přinášejí do města kýženou osvěžení. Díky této užité funkci mohou být náchylnější k opotřebování. Klíčovými kritérii je v tomto kontextu ekonomie návrhu. Nejen pořizovací cena, ale především náročnost provozu a údržby. Ekonomická stránka však musí být vždy posuzována rovnocenně s ostatními kvalitativními kritérii.

V návrhu díla je důležité specifikovat způsob využití tak, aby nedocházelo k ohrožení obecné bezpečnosti. S tím souvisí stanovení hygienických nároků na kvalitu vody a prověření způsobu napojení prvku na zdroj vody. Vhodné je prověřit možnosti využití dešťové vody (environmentální úloha). Design prvku by měl minimalizovat usazování nečistot. Současně s návrhem údržby prvku je potřeba upřesnit předpokládaný způsob čištění a oprav dílčích částí. Čištění by nemělo být složité, aby bylo možné udržet umělecké dílo v cílové kvalitě. Vhodné je promyslet způsob užívání a provozování díla v zimním období.

KRITÉRIA KVALITY DOČASNÝCH INTERVENCÍ

U dočasných intervencí je vzhledem k omezené době setrvání díla v prostoru vhodné hodnotit nároky na trvanlivost apod. volněji a ponechat také prostor pro experiment. Důraz při odborném posuzování kvality by měl být kladen především na myšlenku a ucelenost konceptu intervence a vztah mezi intervencí a vybraným prostranstvím ve fyzické a ideové rovině. Získání prostoru a finanční podpory je vhodné podmínit tak, že na ně nedosáhnou akce primárně motivované soukromým komerčním zájmem. Předpokladem kvalitní dočasné intervence je kvalitní proces → [E.4/s. 78].

Přehlídky, festivaly a časově omezené výstavy umění na veřejných prostranstvích vyžadují koncepční roli kurátora. Rozmístění děl v prostoru nesmí být nahodilé (pokud to není zdůvodněným zamýšleným konceptem), ale mělo by být promyšlené. Důležité je téma přehlídky předurčující vědomý vztah formy a obsahu díla k prostoru, pro které je vytvořeno nebo kde je umístěno. Posláním těchto akcí by nemělo být pouhé vystavení děl v ulicích bez vztahu k místu, naopak je potřeba respektovat všechny zásady jako u umísťování děl trvalých. Stejně jako v galerii, i na veřejných prostranstvích jde o nalezení harmonického vztahu mezi dílem a prostorem, ve kterém dílo vyniká, povyšuje kontext místa a nedochází k opačné situaci, kdy se umělecké dílo v prostoru ztrácí a působí nepatřičně → [PŘÍKLAD: 037]. Umístění díla by mělo být vždy konzultováno s jeho autorem, v ideálním případě také s architektem a *městským kurátorem sbírky umění na veřejných prostranstvích* → [E.2.2/s. 62], [E.4/s. 78]. Často se totiž stává, že na daném místě probíhá paralelně jiná aktivita, která narušuje původní záměr působení díla v prostoru (nebo naopak).

Méně je více i v případě přehlídek a festivalů umění v ulicích. Přestože je do jisté míry pochopitelná určitá kolísavost úrovně kvality jednotlivých děl, neměly by nikdy převažovat podprůměrné instalace. Pestrost přístupů a konceptů ruku v ruce s pečlivě zvolenými lokalitami je mnohem cennější než prezentace velkého množství objektů v opakujících se situacích. Výzvou organizátorům a kurátorům festivalů je pak dosažení rovnováhy mezi srozumitelností, viditelností – diváckou atraktivitou v domácím i mezinárodním kontextu a uměleckou kvalitou konceptu celku i jednotlivých instalací.

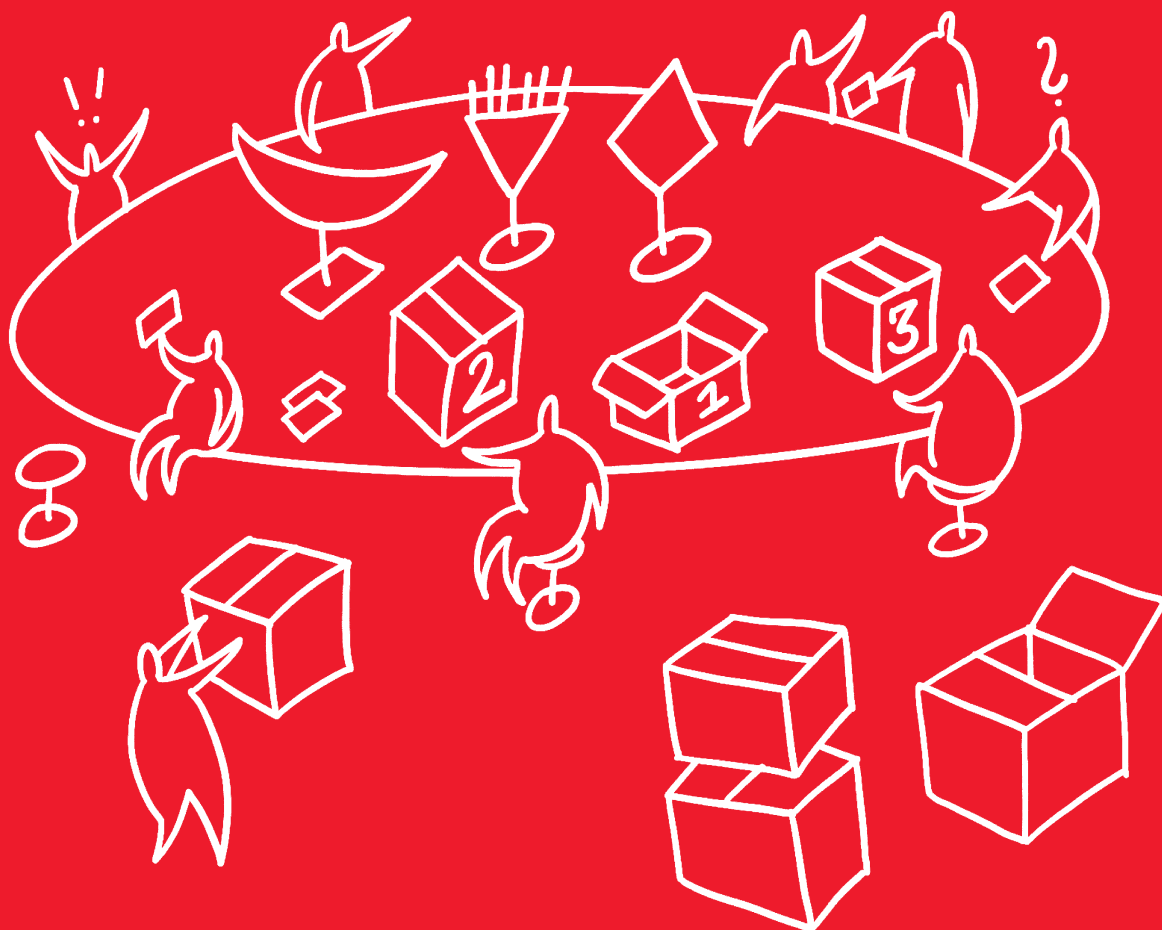
A Úvod	9
B Účel dokumentu	15
C Typologie	27
D Kvalita	45
E Procesy	59
E.1 Procesy související s uměním na veřejných prostranstvích	61
E.2 Nové role a subjekty v institucionálním zázemí procesů	61
E.2.1 Role odborného arbitra – odborná komise či kulturní rada	61
E.2.2 Městský kurátor sbírky umění na veřejných prostranstvích	62
E.2.3 Role nezávislých kurátorů jako odborných konzultantů a mediátorů procesů	63
E.2.4 Role projektového manažera	64
E.3 Realizace díla trvalé povahy	65
E.3.1 Koncepční příprava	66
E.3.2 Realizace díla formou veřejné zakázky	68
E.3.3 Pořízení hotového díla pro konkrétní místo	71
E.3.4 Následná existence díla v prostoru	73
E.4 Realizace dočasných uměleckých intervencí	78
E.5 Vzdělávání, informování a participace veřejnosti	80
E.5.1 Metody informování a vzdělávání veřejnosti	81
E.5.2 Zapojování veřejnosti do procesu pořízení díla	82
E.6 Systémová finanční podpora	84
E.7 Modelové scénáře procesů	85
E.7.1 Schéma procesu realizace výtvarně-architektonické soutěže o návrh	86
E.7.2 Pořízení hotového díla nebo licence pro provedení díla	87
E.7.3 Schéma procesu opětovného umístění díla	88
E.7.4 Schéma postupu realizace dočasné umělecké intervence	89
Příloha – Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru	91

E

PROCESY

Pro dobré fungování komisí a porot je nutné klást důraz na relevanci odborného názoru a transparentní způsob výběru členů.

Nepředpojatost, vysokou erudovanost členů a jejich důvěryhodnost v očích odborné i laické veřejnosti.

E.1 Procesy související s uměním na veřejných prostranstvích

Mají-li v Praze vznikat a existovat kvalitní umělecká díla, musí být kvalitní také procesy, které doprovázejí jejich realizaci a následnou existenci v prostoru. Podpora realizace kvalitního umění na veřejných prostranstvích vyžaduje přehledné a fungující institucionální zázemí založené na jasném rozdělení kompetencí a dobré komunikaci mezi složkami města i navenek. V první části této kapitoly jsou proto navrženy nové subjekty a nové role stávajících aktérů, jejichž existence a činnosti by mohly vést ke zkvalitnění procesů a k naplňování koncepčního přístupu města k umění na veřejných prostranstvích.

Dále kapitola popisuje samotné procesy, které souvisejí s realizací a umístováním uměleckých děl na veřejná prostranství s důrazem na to, které aktivity a dílčí kroky jsou v současnosti podhodnocené a je zapotřebí je rehabilitovat či nově implementovat. Formou modelových scénářů (diagramů) je pak navržen ideální průběh vybraných procesů.

E.2 Nové role a subjekty v institucionálním zázemí procesů

E.2.1 Role odborného arbitra – odborná komise či kulturní rada

V současné praxi chybí odborná garance tématu umění na veřejných prostranstvích. Návrh díla podléhá komplexnímu kvalitativnímu hodnocení pouze v případě ojedinělých soutěží o návrh, kde o vítězi soutěže rozhoduje individuálně sestavená *porota* → [E.3.2/s. 69]. Pokud je však dílo pořízováno jiným způsobem než soutěží o návrh, nebo rozhoduje-li se o jiné aktivitě v souvislosti s tématem umění na veřejných prostranstvích, pak na nejvyšší úrovni města chybí arbitrá – nezávislý poradní orgán, který by odborně zaštil rozhodovací procesy a poskytl městu odborný názor.

Formálně může jít např. o odbornou komisi Rady hl. m. Prahy či kulturní radu^[E.01] při odborné instituci (např. GHMP). Pro dobré fungování takového orgánu je nutné klást důraz na relevanci odborného názoru tohoto subjektu vůči samosprávě města, nepředpojatost, vysokou erudovanost členů a jejich důvěryhodnost v očích odborné i laické veřejnosti. Proto musí být proces jmenování členů do této rady nebo komise transparentní. Mezi kulturní veřejností stále zažité obavy z odborných výtvarných komisí, jakožto symbolu regulace a omezování je potřeba postupně odbourávat také otevřeností komisí a vůlí ke spolupráci mezi městem a zainteresovanou veřejností → [E.5.2/s. 82].

Odborníci by měli být do komise nebo rady nominováni respektovanými veřejnými a nezávislými odbornými institucemi, subjekty s dlouhodobou morální a profesní integritou, které působí v oblasti výtvarného umění a architektury, a zástupci umělecké obce. Rolí experta v komisi je hájit kvalitu výsledných děl a transparentnost procesů, nikoliv zájmy instituce. Vodítkem pro nominaci konkrétních odborníků je preference těchto zastoupených profesí: výtvarník, kurátor, teoretik, architekt, urbanista, historik, památkář, sociolog, publicista, pedagog apod. s přihlédnutím k poměrnému zastoupení všech odborností v rámci komise.

Důležitým kritériem pro finální výběr členů by měl být jejich prokazatelný rozhled a orientace v projevech současného výtvarného umění, urbanismu či architektury na domácí i zahraniční scéně, případně potřebná erudice v historických, sociologických i jiných oborech souvisejících s tvorbou města a respektovanost odbornou veřejností. Členové komise by měli být pravidelně obměňováni, současně však s ohledem na zajištění kontinuity činnosti.

[E.01] ↗ Např. kulturní rada dle vzoru Rakouska, kde mají tzv. kulturní senát zakotvený v zákoně o podpoře kultury z r. 1996 (NÖ Kulturförderungsgesetz 1996)

Při sestavování komise a upřesňování rozsahu její činnosti se lze inspirovat podobnými příklady v zahraničí nebo fungujícími modely dalších tuzemských institucí. Komise by měla mít dostatek času na posuzování a hodnocení záměrů, měla by mít příležitost setkat se s iniciátory záměru a autory díla při osobním pohovoru apod. Měla by být honorovaná. Vzhledem k tomu, že jde spíše o formální odbornou platformu pro diskuzi a formulování odborného názoru, je nutné ji doplnit o zázemí, administrativní podporu, která připravuje podklady k jednání apod.

Shrnutí základních činností komise pro umění ve veřejném prostoru:

- poskytování nezávislého odborného názoru samosprávě hl. města,
- odborná a formální garance celoměstské koncepce a vize,
- odborná garance koncepční přípravy záměrů pořízení uměleckého díla, kdy jej pořizuje nebo jeho pořízení financuje hl. město,
- posuzování a vydávání doporučení k významným záměrům umístění díla na veřejné prostranství apod.

E.2.2 Městský kurátor sbírky umění na veřejných prostranstvích

V současné době neexistuje reprezentativní ucelený přehled stávajících uměleckých děl na veřejných prostranstvích, viz také *Evidence a dokumentace* → [E.3.4/s. 76]. Chybí tedy i pojetí umění na veřejných prostranstvích jako sbírky, která má určitý koncept a nově pořizované dílo je s ním v souladu – to znamená, že je dílo pořizováno po zralé úvaze, zda má pro město (a daný prostor) opodstatnění z hlediska tématu, formy a umístění.

Správce veřejné plastiky je dnes Galerie hl. m. Prahy (GHMP), profesionální instituce v oblasti vizuálního umění zřizovaná hlavním městem, která je současně hlavním správcem fondu pomníků, pamětních desek a kašen na pražských veřejných prostranstvích. Kromě opatrovnictví a klasifikace uměleckých děl a artefaktů, může být role městského správce veřejné plastiky v případě zajištění odpovídajících kapacit komplexnější. Měl by zastávat roli městského kurátora umění ve veřejném prostoru ve smyslu koncipování sbírky jako smysluplného celku. Stát se tak jedním z hlavních spoluvůdců celoměstské *koncepce* → [D.1/s. 47] ve vztahu k umění na veřejných prostranstvích a přirozenou odbornou autoritou.

Rolí městského kurátora je také realizovat na úrovni města poradenské služby (městským částem a dalším aktérům) a díky svému přehledu také koordinovat jednotlivé záměry mezi sebou. Zajišťovat komunikaci napříč městem, školení dalších složek města (např. úředníků na městských částech), komunikaci s veřejností, propagaci a vzdělávací aktivity → *Vzdělávání, informování a participace veřejnosti* [E.5/s. 71]. Stejně tak může zástupce městského kurátora plnit i roli projektového manažera u vybraných akcí iniciovaných městem → *Role projektového manažera* [E.2.4/s. 60].

Shrnutí základních činností městského kurátora:

- správa, údržba a kurátorská koncepce sbírky uměleckých děl na veřejných prostranstvích v majetku hl. města,
- podílení se na tvorbě celoměstské koncepce umění na veřejných prostranstvích,
- poradenství, koordinace a konzultace záměrů třetích stran apod.,

- iniciace a spolupráce záměrů pořízení nových, děl, příprava záměrů k posouzení odbornou komisí či kulturní radou,
- příprava a realizace veřejných zakázek, vypisování soutěží, open calls apod.
- informování, propagace a vzdělávání veřejnosti,
- komunikace s dalšími složkami města, umělci, nezávislymi kurátory apod.

039 Fontána s plastikou

Lydie Hladíková, Děvana Mírová, Marie Rychlíková (1976)
[Praha 8, sídliště Invalidovna]

Přestože je celé abstraktní sousoší v zanedbaném stavu – původně šlo o kompozici s vodním prvkem – dodnes dotváří identitu společného prostoru sídliště. Dokládá paměť místa, ale stále dokáže zaujmout nejmladší generaci. Rozvíjí fantazii dětí a interaguje s nimi, vytváří přirozené zázemí pro hru.

E.2.3 Role nezávislých kurátorů jako odborných konzultantů a mediátorů procesů

Nezávislý kurátor jako koncepční tvůrce a odborný konzultant projektů umění na veřejných prostranstvích je u nás profese spojovaná zatím spíše s krátkodobými festivaly umění na veřejných prostranstvích. Jejich role ale může významným způsobem přispět k dosažení kvality i v případě permanentního umění na veřejných prostranstvích. Mohou v neformální rovině doplňovat roli *odborného arbitra* → [E.2.1/s. 57] na nejvyšší úrovni rozhodování města, který z podstaty nemá kapacitu řešit dílčí projekty do detailu a dlouhodobě vzdělávat odbornou i laickou veřejnost iniciováním vzájemného dialogu.

Poptávka po těchto službách může časem narůstat zejména v souvislosti s aplikací nástrojů finanční podpory umění na státní či lokální úrovni. Existence této profese je však podmíněna podporou budování kapacit a dlouhodobým rozvojem komplexního vzdělávání budoucích kurátorů.

Smyslem této specializace je především zajistit funkci „tlumočnicka“, který zprostředkuje umělecké hodnoty a interpretuje skryté významy a souvislosti umění směrem

k veřejnosti^[E.02]. Kurátor může být také „průvodce procesem“, poskytující tuto službu odborné asistence iniciátorům v rámci přípravy a komunikace záměru realizace uměleckého díla ve veřejném prostoru. Jeho rolí je zajistit obsahovou kvalitu přípravy projektu díky své odbornosti, která přesahuje čistě výtvarnou nebo architektonickou znalost o schopnosti odhalovat vztahy a interpretovat souvislosti umělecko-historického, společenského a politického kontextu. Může např. zvyšovat povědomí architektů o tom, jak dobře vybrat umělce pro daný úkol nebo jim přímo navrhnout či představit tvorbu umělců, které by mohli přizvat ke spolupráci apod.

V rámci města by kurátory mělo angažovat koncepční pracoviště (např. *městský kurátor umění na veřejných prostranstvích* → [E.2.2/s. 62]) ke spolupráci při přípravě projektů, zadání soutěží apod. Mohou také zastupovat roli projektového manažera, konzultanta, mediovat komunikaci mezi různými aktéry v procesu/projektu, vzdělávat veřejnost apod.

Shrnutí základních činností nezávislého kurátora:

- poradenství, koncepční podpora v souvislosti s přípravou záměrů realizace umění ve veřejném prostoru,
- zprostředkování dialogu mezi uměleckým a neuměleckým světem, tlumočení a interpretace uměleckých hodnot v kontaktu s veřejností, vzdělávání veřejnosti,
- spolupráce s architekty,
- produkce, management uměleckých projektů apod.

E.2.4 Role projektového manažera

Realizace permanentního uměleckého díla na veřejném prostranství by měla být principiálně chápána jako společensky odpovědný projekt. Má určité formální náležitosti, předem formulovaný jasný cíl a vyžaduje koordinaci různých aktérů, kteří do něj v různých fázích vstupují.

Zejména v rámci významných investic iniciovaných městem je proto důležité, aby byl v úvodu projektu vybrán manažer (konkrétní instituce, příp. odpovědný orgán), který je garantem pořízení díla jako dílčí části nadřazeného projektu, popřípadě garantem projektu jako celku. Není-li tato zodpovědnost jasně určena, pak hrozí, že se “po cestě” projekt rozpadne, odkloní se od původního konceptu, realizace se nedokončí, nedopadne podle původních představ apod.

Projektový manažer je u projektu od začátku do konce – od formulace záměru po dokončení realizace. Měl by být vybaven kompetencí zastupovat investora a jednat jeho jménem v rámci celého procesu. Projektový manažer je zodpovědný za nastavení projektu, jeho aktivní naplňování a výsledek. Úkolem je udržet celistvost a původní koncepci záměru a zajistit komunikaci s jednotlivými aktéry v procesu (zamezit tříštění kompetencí).

Shrnutí základních činností projektového manažera:

- koordinace jednotlivých profesí, které se podílejí na přípravě realizace díla; zajištění přípravy výběrových řízení a ošetření smluvních vztahů,
- zajištění komunikace mezi dílčími aktéry – zastupování zadavatele při jednáních s dotčenými orgány státní správy a dalšími zúčastněnými stranami,
- kontrola termínů a kvality v průběhu celého procesu přípravy

[E.02] ↗ Viz také PACHMANOVÁ, Martina. *Kdo je to kurátor/ka: O tlumočnických umění a jejich dialogu s veřejností*. In: A2. 2007, č. 39 [cit. 30. 5. 2018].

Dostupné online: <https://www.advojka.cz/archiv/2007/39/kdo-je-to-kuratoroka>

a realizace v souladu s původní koncepcí a kvalitativními požadavky zadavatele a požadavky platné legislativy a norem,

- zajištění porealizačních záruk a služeb, stanovení podmínek a rozsahu servisních služeb a porealizační údržby díla,
- kolaudace a převzetí díla.

040 Instalace pomníku Jana Palacha (Dům sebevraha a dům matky sebevraha)

John Hejduk, arch. Pavla Melková, Miroslav Cikán (2016)

[Praha 1, Palachovo nám. / Alšovo nábřeží]

Dne 18. ledna 2012 schválilo město záměr výstavby pomníku Jana Palacha. Slavnostní předání pomníku s účastí zahraničních hostů a politické reprezentace se odehrálo 16. ledna 2016, v den výročí Palachova sebeupálení – přesně čtyři roky poté, co byl záměr realizovat dílo Johna Hejduka v Praze schválen.

E.3 Realizace díla trvalé povahy

Pořízení trvalého uměleckého díla na veřejné prostranství je proces, který zahrnuje několik fází, které nelze, podobně jako u stavby domu, přeskočit. Z tohoto důvodu je nutné zajistit před samotnou realizací odpovídající koncepční přípravu záměru, odpovídající způsob výběru autora a díla a zpracování projektové dokumentace pro získání patřičných povolení.

Dílo trvalé povahy může být na veřejné prostranství pořízeno různými způsoby, například:

- realizací díla konkrétním vybraným umělcem pro konkrétní místo na základě vypsání veřejné zakázky, např. architektonicko-výtvarné soutěže,
- zakoupením již existujícího díla pro konkrétní místo přímo od umělce, galerie nebo jiného subjektu,
- darováním konkrétního díla městu, a to přímo umělcem,

galerií, nadací, soukromou či občanskou iniciativou,

- kolektivní realizací jako výsledek komunitního participativního site-specific projektu, workshopu,
- opětovným umístěním původního díla nebo ve výjimečných případech kopie díla.

E.3.1 Koncepční příprava

Pečlivá předprojektová příprava je základem konceptního přístupu k celkové kvalitě veřejných prostranství. V řadě případů, nejen při realizaci uměleckého díla na veřejném prostranství, jde o podceňovanou fázi projektu, což má zpravidla za následek pozdější problémy.

U všech větších městských investic do významných veřejných prostorů nebo staveb by mělo být vždy odborně vyhodnoceno, zda by realizace permanentního uměleckého díla neměla být také součástí investice (zvláště v případě existence systémové finanční podpory → [E.6/s. 85]). V zadání jednotlivých projektů či architektonických soutěží, které svým charakterem splňují příležitost pro realizaci umělecké intervence v řešeném veřejném prostranství, by pak tento požadavek měl být definován. Například výběrem konkrétního prostoru pro následné umístění díla nebo prvku vhodného k uměleckému ztvárnění, aby dílo mohlo reflektovat sociální, architektonicko-urbanistický a ideový kontext místa.

PŘÍPRAVA ZÁMĚRU

Výstupem této úvodní fáze projektu by měl být ucelený odůvodněný záměr, obsahující všechny podstatné informace, aby jej šlo kvalitativně posuzovat a dále rozvíjet do podoby projektu a zadání veřejné zakázky, např. *soutěže o návrh* → [E.3.2/s. 68] apod.

Nejprve je nutné z pozice zadavatele promyslet základní otázky podstaty a významu plánovaného díla a jeho umístění v rámci města a zároveň také otázku vztahu obsahu díla k vybranému místu, viz také *Prostorová kvalita umístění uměleckého díla ve vztahu k veřejnému prostranství* → [D.2.3/s. 50]. Současně je vhodné oslovit aktéry, kterých se záměr týká, a to včetně zástupců odborné i organizované veřejnosti → [E.5.2/s. 82]. Iniciovat otevřenou diskuzi, aby tak mohli včas formulovat své postoje a zájmy vztahující se k dané lokalitě nebo ideové podstatě uměleckého díla.

V této fázi je rovněž nutné zvolit vhodný způsob pořízení díla a výběru autora architektonické a umělecké části, zajistit včasnou konzultaci s IPR Praha jako hlavním konceptním pracovištěm v oblasti architektury, urbanismu a rozvoje města a majitelem, správcem pozemku (často je to Hlavní město Praha nebo městská část) apod. Prozkoumat základní prostorové podmínky a budoucí plány, které se místa dotýkají.

Obsahem uceleného záměru by mělo být:

- koncept záměru a jeho umělecko-historické odůvodnění,
- předpokládané umístění (včetně zdůvodnění), včetně základních informací o místě (vlastník pozemku apod.),
- seznam zainteresovaných aktérů a předběžný souhlas hlavních dotčených organizací a subjektů (např. MČ, apod.),
- návrh *způsobu pořízení díla* (včetně zdůvodnění) → [E.3/s. 65],
- orientační propočty, předběžný harmonogram projektu, stanovení garanta projektu apod.

PŘÍPRAVA ZAKÁZKY

Výstupem této fáze by mělo být kvalitní nastavení projektu a upřesnění záměru do podoby zadání, resp. specifikace předmětu zakázky – viz také *Předmět soutěže a soutěžní podmínky* → [E.3.2/s. 69]. Rozhodující je v této souvislosti včasné stanovení nákladů a harmonogramu projektu, odpovídajících časových úseků pro jednotlivé činnosti (např. adekvátní lhůta na zpracování návrhu, nároky na výrobu díla apod.) a kroky realizace konkrétního záměru (např. správné řízení, výběrová řízení atd.), aby mohly být provedeny dostatečně kvalitně a koordinovaně.

Kvalitní zadání, tedy promyšlená formulace požadavků na charakter uměleckého díla v kontextu předmětné lokality a jejího prostorového potenciálu, je předpokladem dobrého výsledku. Participace klíčových aktérů na tvorbě zadání může předejít pozdějšímu odmítnutí díla. Důležité je nalézt správnou míru tvůrčí volnosti – předefinovanost omezuje kreativitu, na druhou stranu nejasné zadání způsobuje pozdější komplikace. Součástí zadání by měla být mj. také specifikace přístupnosti a míry pobytoвости objektu (tj. zda je určen k sezení apod.) propisující se do požadavků na *bezpečnost a odolnost díla* → [D.2.1/s. 49].

Dále je potřeba z pozice zadavatele shromáždit potřebné podklady včetně digitálního zaměření terénu a umístění sítí technické infrastruktury. Zajistit, aby lokální správci a příslušné úřady určili limity záměru, včetně posouzení limitů ochrany prostředí nebo ochranných pásem infrastruktury v daném místě

041 Panelka (vizualizace)

Čestmír Suška a arch. Eva Wagnerová
(návrh 2017 – v návaznosti na Konceptci celkového krajinářského řešení
Císařského ostrova a jeho širšího okolí)
[Praha 6, Císařský ostrov]

V rámci návrhu krajinářských úprav a zlepšení pěší přístupnosti ostrova přizval zpracovatelský tým pro řešení dílčí části také výtvarníka. Autorský tým přišel s návrhem zachování původní panelové cesty a doplněním o drobné zásahy na pomezí architektury a umění. Vnější do prostoru interaktivní pobytové prvky a zároveň reflektují charakter ostrova, kde se prolíná rozsáhlá celoměstsky významná infrastruktura s cennou přírodou.

E.3.2 Realizace díla formou veřejné zakázky

ARCHITEKTONICKO-VÝTVARNÁ SOUTĚŽ O NÁVRH

Ověřeným transparentním způsobem výběru díla a autora je *soutěž o návrh*^[E.03], a to zejména jedná-li se o pomníky, památníky a komemorativní díla vysokého významu. V případě významných městských investic do veřejných prostorů by měla tato soutěž mít vždy přednost před ostatními metodami způsobu výběru díla. Důvody jsou následující^[E.04]:

- Soutěž o návrh je všeobecně přijatelným transparentním způsobem výběru zpracovatele veřejné zakázky, který vyloučí možné spekulace o zaujatosti a klientelismu. Permanентní díla do veřejného prostoru jsou v zahraničních vyspělých městech pořizována otevřenou nebo vyzvanou soutěží.
- Běžnou praxí je, že kromě samotné sochy je předmětem řešení i okolní prostranství posléze realizované společně s dílem. Socha se tak nemusí složitě osazovat dodatečně, naopak je integrovaná do prostředí, díky čemuž nevznikají diskuze nad tím, „zda se tam dílo hodí“.
- Zadavatel získá najednou množství konkrétních uměleckých návrhů navržených specificky pro dané místo, ze kterých může vybírat na základě mnoha kritérií ten nejlepší a nejvhodnější – tzn. zvolit přístup, který je kvalitní, originální a nejlépe odpovídá zadání.
- Vyhlášení soutěže přispívá k pozitivní medializaci přístupu města. Soutěž o návrh je profesionální postup běžně používaný k propagaci správného způsobu správy a hospodaření obce. Mezinárodní soutěže (pro významnější prostory) mohou přilákat zahraniční umělce a pozvednout Prahu v povědomí kulturní veřejnosti i za hranicemi republiky.
- Práce kvalifikované odborné poroty během soutěže zaručuje kvalitu výsledku. Činnost porotců je zákonem podrobně upravena tak, aby rozhodování bylo transparentní, nepodjaté a nestranné, avšak aby současně poskytovala vyhlášovateli nejvyšší možný odborný servis. Porota se stává ručitelem kvalitního zadání, ztotožňuje se s ním a může tak nejlépe posoudit vhodnost kandidáta. Po skončení soutěže může dále pomoci komunikovat dílo směrem k veřejnosti – výsledek je tak snáze obhajitelný.
- Do přípravy zadání a procesu soutěže lze zapojit všechny klíčové aktéry, čímž se omezí nebo zcela vyloučí pozdější rozpory a komplikace při realizaci.
- Otevřenost města, systémové a transparentní procesy pořízení díla vytváří zdravé konkurenční prostředí. Atraktivita soutěží pro umělce a architektky tkví v tom, že nabízí rovnou příležitost všem účastníkům, přináší tak možnost získat neotřelá a originální řešení.
- Veřejná soutěž není jen demokratický nástroj ke kulturnímu obohacení celé společnosti, zároveň je příležitostí k uplatnění pro ještě neobjevenou místní výtvarnou obec, absolventy uměleckých škol bez jistých veřejných i soukromých zakázek.

Pro konzultaci, odbornou asistenci organizace soutěže a záštitu procesu je vhodné oslovit pracovní skupinu pro soutěže při České komoře architektů (ČKA), která má know-how vzhledem ke zkušenostem s výtvarnými soutěžemi, které probíhají v dalších českých městech. Zároveň je možné vzhledem k náročnější přípravě soutěže jako takové, aby zadavatel soutěže objednal administraci a organizaci soutěže u externího zpracovatele.

[E_03] Další metody veřejných zakázek a výběru autora a díla nejsou v našem kontextu dostatečně prověřeny, proto v této verzi nejsou dopodrobna rozvedeny.

[E_04] Některé teze jsou převzaty z webových stránek České komory architektů: <https://www.cka.cz/cs/souteze/proc-je-architektonicka-soutez-vyhodna>

PŘEDMĚT SOUTĚŽE O NÁVRH (ZADÁNÍ) A SOUTĚŽNÍ PODMÍNKY

Z hlediska celkového úspěchu soutěže je důležité nastavení podmínek soutěže tak, aby primárně podporovaly a umožnily vznik umělecké kvality, byly spravedlivé a motivující. To znamená:

- připravit kvalitní zadání a nastavit podmínky s preferencí umělecké kvality díla bez omezení tvůrčího potenciálu a originálního autorského vkladu umělce,
- zajistit optimální odměny a dostatek času na kvalitní zpracování soutěžního návrhu,
- zajistit kvalitní nezávislou, tj. odbornou část poroty, která bude v procesu jak zárukou kvality, tak i komunikátorem výsledků soutěže směrem k veřejnosti.

Nezbytné je, aby soutěži vždy předcházela odborná *konceptní příprava zadání* → [E.3.1/s. 66]. Už při formulaci zadání soutěže by zadavatelé měli spolupracovat s odborníky z řad umělců a teoretiků pro zajištění hodnoty z uměleckého hlediska a zároveň i s architekty, urbanisty a krajináři pro kvalitní zohlednění prostorového kontextu a případně i s dalšími specialisty či akademiky pro zahrnutí dalších hledisek. Spolupráce s odborníky na jedné straně a se zainteresovanou veřejností → [E.5.2/s. 82] na straně druhé je prověřenou cestou k jasnému definování zadání, co se od budoucího uměleckého díla a souvisejícího prostoru očekává. Prostředky tak nebudou vynakládány nazmar. Pokud se místní obyvatelé s dílem ztotožní a budou ho považovat za organickou součást svého prostředí, pak je větší pravděpodobnost, že dílo nezanikne. Omezení na uspokojení soukromých vlastnických zájmů či měnících se zájmů politické reprezentace naopak vede k rychlé zkáze realizovaných projektů.

V zadání soutěže musí být kladen důraz na řešení celého prostoru a začlenění uměleckého díla do prostředí → [D.2.3/s. 50], proto je vhodné již v rámci soutěžních podmínek požadovat, aby součástí soutěžního týmu byl i autorizovaný architekt → [D.2.3/s. 51].

Klíčové je, aby všichni aktéři procesu, zejména odpovědní zástupci samosprávy respektovali výsledky soutěž, řídili se výrokem odborné poroty a byly schopni výsledek soutěže přijmout a pracovat s ním. Často se totiž stává, že z důvodu obav z nevole veřejnosti a ztráty popularity odmítá samospráva města vítězný návrh podporovat a realizovat a namísto toho se ukvapeně rozhoduje jednat způsobem, který popírá celý smysl soutěže, viz také → *Snižování rizika „minimum risk art“* [D.1/s. 47].

POROTA SOUTĚŽE O NÁVRH

Porota je stanovena vyhlášovatelem soutěže vždy individuálně pro danou konkrétní soutěž. Porota posuzuje návrhy doručené do soutěže a rozhoduje o výsledku soutěže. Složení poroty by mělo splňovat *Soutěžní řád České komory architektů*^[E.05].

V případě soutěže vyhlášené městem a jeho subjekty či městskou částí jsou závislími členy poroty zástupci zadavatele, tedy města nebo městské části. Odborníci do závislé části mohou být dle kontextu soutěže vybíráni ze zástupců odborných institucí města či městské části, GHMP, IPR Praha, daného městského investora apod. V případě samostatné výtvarné soutěže na umělecké dílo, kdy okolní prostor není předmětem návrhu, je vhodné, aby součástí závislé části byl mezi závislými experty i autor architektonického řešení dotčeného veřejného prostranství.

Nezávislou část poroty reprezentují nezávislí odborníci. Minimálně jedním z nich musí být architekt a jedním odborník na současnou uměleckou scénu. Zadavatel může nad rámec členů poroty přizvat k diskusi nad návrhy také externího odborníka bez hlasovacího práva – např. odborníka na památkovou péči, zástupce místní organizované veřejnosti → [E.5.2/s. 82] apod.

[E.05] ↗ Dostupné online:
<https://www.cka.cz/cs/pro-architekty/legislativa/pravni-predpisy/vnitri-rady-cka>

DOPORUČENÉ SLOŽENÍ POROTY SOUTĚŽE O NÁVRH UMĚLECKÉHO DÍLA

ZÁVISLÁ ČÁST POROTY		NEZÁVISLÁ ČÁST POROTY
Volený zástupce města	Ostatní**	Odborníci***
volený zástupce města	zástupce města 1 zástupce města 2	odborník 1 – odborník na současné umění odborník 2 – architekt
	zástupce města 3	odborník 3 odborník 4 odborník 5
1	3	5
4		
9		

VYZVANÁ (KOMBINOVANÁ) SOUTĚŽ O NÁVRH

Zatímco veřejné (otevřené) soutěže o návrh skýtají především možnost nalézt nová a překvapivá řešení od široké škály architektů a umělců, alternativou je užší vyzvaná soutěž, kdy má zadavatel právo přímo adresně vyzvat vybrané účastníky, příp. soutěž kombinovaná, kdy zadavatel vyzve k účasti zkušené autory a zároveň umožní se účastnit dalším umělcům. Obojí mu dovoluje do soutěže přizvat renomované umělce, o nichž je přesvědčen, že předmět soutěže dobře vyřeší, neboť jejich způsobilost již byla ověřena na podobných úkolech. Znamená to tedy jistotu kvality pro město a větší motivaci k účasti pro zkušené autory (menší konkurence, větší prestiž a možnost náhrady hotových výloh).

Opodstatnění má tento typ tyto soutěže především u významných nebo specifických zakázek, kde je nezbytná specifická erudice nebo zkušenost. Oslovení vyzvaných účastníků vyžaduje odbornou přípravu a výběr oslovených umělců a architektů je nutné podložit jasnými kritérii posouzení kvality dosavadních zkušeností a práce autora.

TÝMOVÁ SPOLUPRÁCE VÝTVARNÍKA A ARCHITEKTA

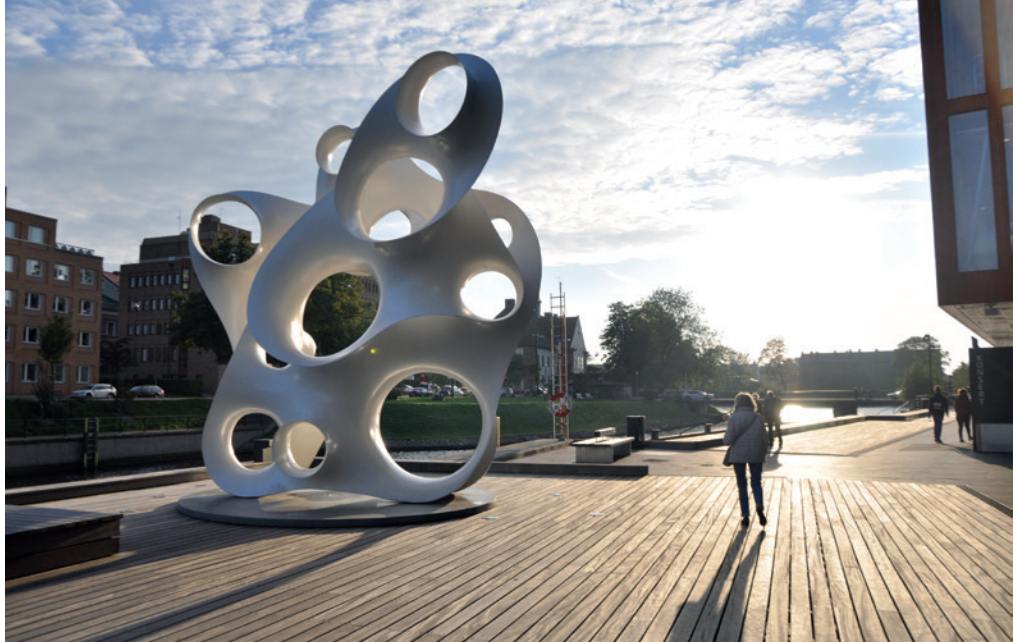
Další možností je realizace díla současně s výstavbou nebo rekonstrukcí veřejného prostranství za úzké spolupráce výtvarníka a architekta během architektonické zakázky → [D.2.3/s. 51]. Vybírá-li si umělec jako součást týmu (dodavately) sám architekt, dochází ke kýženému intenzivnímu dialogu obou profesí, souladu architektonického návrhu a uměleckého díla a potenciálně tedy k zajištění kvalitního provázání díla a prostoru. Nevýhodou této varianty může být snížená transparentnost procesu výběru autora uměleckého díla, kterou ale do jisté míry eliminuje např. odborná garance posouzení uměleckého díla v rámci architektonické soutěže na celek, kdy je hodnocen celý návrh včetně výtvarné intervence. Další možností je neformální vyzvaná soutěž organizovaná architektem, kde může pomoci *nezávislý kurátor* → [E.2.3/s. 63].

U architektonických zakázek architekt nebo projektant vypracuje projektovou dokumentaci včetně všech profesních částí a následně se vybírá dodavatel stavby, který dílo realizuje dle této dokumentace. Architekt v této fázi vykonává autorský dozor nad stavební částí. U uměleckých objektů je situace často odlišná v tom, že objekt je zpravidla přímým výtvarným dílem svého autora a obdobným dodavately postupem realizace není možná. Proto je v rámci každé zakázky zapotřebí stanovit legitimní způsob autorského zajištění dodávky díla včetně případné materiálové a konstrukční certifikace, je-li dílo v bezprostředním kontaktu s prostředím a veřejností a má-li trvale odolávat povětrnostním vlivům. Téma účasti autora-výtvarníka ve fázi realizace stavební části uměleckého díla by zasloužilo hlubší zmapování a návrh systémového řešení.

042 Rubato (free flow)

Eva Hild (2015)

[Švédsko, Malmö, před Malmö Live – koncertní a kongresovou halou]

Šestimetrová hliníková socha byla vyrobena dle místní sochařky, která zvítězila ve vyzvané soutěži o návrh umělecké dominanty v okolí nové koncertní haly. Organicky tvar a „pohyb“ objektu odkazuje k měkké rytmice hudby a záměrně kontrastuje s přísnou fasádou budov v pozadí. Otvory v soše přirozeně vybízejí k posezení i ke hře dětí. Objekt tak nejen vizuálně, ale i pobytově obohacuje prostor.

E.3.3 Pořízení hotového díla pro konkrétní místo

Zakoupení existujícího díla za účelem trvalého vystavení na veřejném prostranství či zakoupení licence na výrobu díla dle hotového návrhu by mělo být z pozice města výjimečným způsobem pořízení permanentního díla s cílem zvýšit rozmanitost umění na veřejných prostranstvích doplněním chybějícího typu umění do již vybudovaného sbírkového souboru a pro koncepční a systematické mapování současné české a mezinárodní monumentální a vizuální umělecké tvorby → [E.2.2/s. 62].

Návrh na zakoupení díla a trvalé umístění do veřejného prostranství musí být dostatečně odůvodněný a odsouhlasený odbornou komisí či kulturní radou → [E.2.1/s 61]. Součástí přípravy nákupu je vždy koncepční příprava, rozvaha nad tím, kde a jak bude dílo trvale umístěno. Bez této rozvahy nelze nákup realizovat. Nezbytné je vypořádat majetkoprávní záležitosti týkající se budoucí správy a dohodnout s protistranou adekvátní podmínky nákupu díla nebo získání licence na jeho výrobu. Současně je klíčové transparentním postupem pořídit kvalitní architektonickou studii zakomponování objektu do prostoru jako podklad pro navazující projektovou dokumentaci pro stavební povolení.

DAROVÁNÍ KONKRÉTNÍHO DÍLA MĚSTU

Často dochází k situacím, kdy je městu či městské části soukromou iniciativou nebo přímo autorem nabídnuto hotové umělecké dílo. Cíl bývá ušlechtilý a samotné dílo se snaží se odkazovat k morálním a kulturním kvalitám společnosti. Dary jsou ale velmi problematickým a zcela nekonceptním způsobem pořízení díla na veřejné prostranství, protože v současnosti neexistuje transparentní mechanismus odborného posouzení kvality darovaného díla. Jde tak o jednu z nejsnazších cest, jak se prosadit ve veřejném prostoru, kterou se ale na pražská veřejná prostranství dostávají i umělecká díla nízké kvality.

Přestože prvotní myšlenka iniciátora-dárce může být současně s obsahem díla veskrze pozitivní, forma často bývá z hlediska uměleckých i řemeslných kvalit nepřijatelná. Nedochází totiž ke kvalitativnímu výběru autora, naopak buď je sám umělec-autor tím, kdo chce darovat své dílo, případně je autor vybrán iniciátorem. Vítězí tak často osobní preference nad objektivní kvalitou návrhu. Stejně tak je prostranství pro umístění konkrétního díla většinou vybíráno až dodatečně, což s sebou nese vysoké riziko nízkého ideového i prostorového provázání existujícího prostředí a díla. Dílo osazené do veřejného prostoru je velmi obtížné následně odstranit, resp. prosadit jeho odstranění, nebyla-li jasně deklarována jeho dočasnost.

Příjemce, město nebo městská část, se tedy dostává do svízelné pozice obdarovaného, přičemž často neumí nalézt dostatek objektivních argumentů, o které lze odmítnutí díla opřít. Zejména pak takového díla, jehož myšlenka je nekonfliktní. K osazení uměleckého díla je v současnosti nutné „pouze“ vyřídít stavební povolení, splňuje-li dílo podmínky stavebního zákona. V případě umístění v památkově chráněném území ještě kladné závazné stanovisko věcně a místně příslušného orgánu státní památkové péče v Praze (Odbor památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy).

Hlavním argumentem, o němž je možné opřít odmítnutí díla, které neprošlo kompetitivním výběrem, je fakt, že hodnota veřejného prostranství je mnohonásobně vyšší než hodnota darovaného díla, dokonce i než cena na pořízení díla bez řádné soutěže. Město zbavující se nekriticky veřejného místa ve prospěch subjektu, který dílo věnuje, se tak nechtěně stává dárce svého nejceněnějšího statku. Přijetím darovaného uměleckého díla bez soutěže se navíc snižuje důvěra v kvalitu samotného díla i umělce, který nedokáže své dílo obhájit v konkurenci ostatních potenciálních tvůrců.

Město by proto mělo odmítat dary, které nebudou odpovídat kritériím kvality → [D.2/s. 48] a kurátorskému konceptu městské sbírky → [E.2.2/s. 62].

Základním předpokladem zvýšení kvality darovaných děl je informovanost veřejnosti. Měl by být zřízen informační portál, místo, kde bude mít iniciátor projektu k dispozici všechny potřebné informace a kontakty, na které odborné subjekty se obrátit pro konzultaci a poradenské služby již během přípravy záměru → *Vzdělávání, informování a participace veřejnosti* [E.5/s. 80]. Vhodnou alternativou darování hotového díla, jehož kvalita bude vždy diskutabilní, protože jeho realizaci nepředcházela soutěž, může být podání podnětu se žádostí o institucionální, příp. finanční podporu. Podnět by měl mít formu *uceleného záměru* → [E.3.1/s. 66], který již může být odborně hodnocen. Měl by mj. obsahovat:

- fotografie díla nebo modelu, autorský popis díla včetně technické specifikace,
- zakres díla do fotografií prostoru (ve variantách),
- zakres díla do situace v odpovídajícím měřítku (ve variantách),
- specifikaci typu díla dle původu: *model či originál* → [C.4/s. 40] (pro nutné posouzení, zda je objekt vhodný pro instalaci v exteriéru).

E.3.4 Následná existence díla v prostoru

AUTORSTVÍ, VLASTNICTVÍ A UŽÍVÁNÍ DÍLA

Dílo výtvarné (malířské, grafické a sochařské), dílo užitého umění, dílo audiovizuální, dílo architektonické včetně díla urbanistického, tj. umělecké dílo, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora, je předmětem autorského práva a je chráněno dle autorského zákona^[E.06]. Autorská práva vznikají okamžikem vytvoření autorského díla (tzn. okamžikem jeho vyjádření v objektivně vnímatelné podobě), od tohoto momentu je také dílo autorskoprávně chráněno. Autorským dílem je dílo již ve svých vývojových fázích, tedy např. první náskres nebo skica rukou. Vznik autorského díla není podmíněn jeho zveřejněním, ani registrací. Výlučným nositelem autorských práv je vždy autor, kterým může být pouze fyzická osoba, která dílo vytvořila. Autor svá práva nepřevádí na další osoby, ale poskytuje oprávnění s jeho dílem nakládat, tj. právo dílo užívat formou licenční smlouvy.

Pro porozumění autorskému právu, a tedy i správnému nakládání s uměleckými díly, je třeba chápat, že autorské právo zahrnuje práva dvojí: práva osobnostní a práva majetková.

Mezi osobnostní práva autora řadíme důležité právo osoboovat si autorství, to znamená právo být uváděn jako autor díla a zvolit si, jakým způsobem či zda vůbec chci být jako autor uváděn. Autorovo jméno tak nesmí být zveřejněno, pokud si to nepřeje (anonymní dílo). Dalšími osobnostními právy jsou: právo rozhodnout se o zveřejnění svého díla a právo na nedotknutelnost díla. Nedotknutelností rozumíme právo autora udělit svolení k jakékoliv změně nebo jinému zásahu do jeho díla, právo na autorský dohled a zákaz užívat dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu. Autor může autorský dohled provádět sám, nebo stanovit osobu, která ho bude provádět namísto něj.

Osobnostních práv se autor nemůže vzdát, jsou vázána na jeho osobu a jeho smrtí také zanikají. Avšak je důležité upozornit, že i po smrti autora je dílo chráněno (tzv. postmortální ochrana): není možné, aby si autorství osoboval někdo jiný nebo aby dílo bylo užíváno způsobem snižujícím jeho hodnotu. Postmortální ochrana není časově omezena, může se jí domáhat osoba autorovi blízká (nejen dědicové) nebo např. kolektivní správce.

Kromě osobnostních práv je autor nositelem práv majetkových, to znamená, že má právo dílo užit a právo dílo nechat užit další osoby poskytnutím licence. Tato práva mají i ekonomický význam, protože za poskytnutí licence má autor právo na odměnu. Autorský zákon se podrobně věnuje jednotlivým majetkovým právům. Stručně se jedná o právo na rozmnožování díla tiskem, fotografií, formou trojrozměrné rozmnoženiny, právo na rozšiřování díla v jeho hmotné podobě, pronájem, půjčování, vystavování nebo právo na sdělování díla veřejnosti v nehmotné podobě, např. prostřednictvím internetu.

Autorské právo a vlastnictví věci (uměleckého díla) jsou dvě zcela odlišné věci. Město nabývá autorské dílo do vlastnictví zpravidla na základě smlouvy o dílo, kupní či darovací smlouvy v závislosti na způsobu jeho pořízení. Vlastník uměleckého díla automaticky s jeho pořízením nenabývá autorská práva k dílu (jejich držitelem je nadále autor díla, příp. jeho dědicové). Vlastník díla – hmotného předmětu, jehož prostřednictvím je autorské dílo vyjádřeno, je vlastníkem ve smyslu občanského zákoníku, nikoliv nositelem autorských práv. Ale samozřejmě může na základě licenční smlouvy majetková práva k dílu získat.

Práva k užití díla k předem dohodnutému účelu (licenci) získá město jako vlastník na základě licenčních ujednání, která by měla být součástí smlouvy mezi autorem a městem jako objednatel (příp. obdarovaným či kupujícím). Na jaké formě licence se obě strany dohodnou, je na jejich vůli. Licenci lze poskytnout jako výhradní, tj. v neomezeném rozsahu, dílo lze užit všemi způsoby užití. Poskytnutím výhradní licence sám autor ztrácí

[E_06] ↗ Zákon 121/2000 Sb., autorský zákon

[E_07] ↗ Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník

právo dílo dále užívat, protože přestal majetkovými právy disponovat. Stejně tak autor může poskytnout licenci nevýhradní, tj. omezenou, kdy je v jsou v licenční smlouvě specifikovány jednotlivé způsoby užití, pro které je uzavírána.

Nejvhodnějším způsobem získání uměleckého díla pro umístění ve veřejném prostoru je jeho vytvoření na zakázku nebo formou veřejné soutěže. V případě, že licenční smlouvu objednatel se zhotovitelem neuzavře, platí zákonná domněnka, že objednateli náleží licence v rozsahu účelu vyplývajícím ze smlouvy o dílo (dle § 61 autorského zákona). Z toho vyplývá, že je důležité účel smlouvy, tedy pro jaký účel je konkrétní dílo zhotovováno, pečlivě zformulovat.

V rámci licenčního ujednání a specifikace autorského díla by mělo být uvedeno, co vše je autorským dílem – zda pouze objekt jako takový, nebo i jeho umístění a řešení návazností, aby se předešlo komplikacím během následného nakládání s prostranstvím. V rámci veřejného prostranství je dílo jedním z elementů, který vytváří celek. Připravovali se celková obnova toho prostoru, nemělo by být skrze autorská práva zamezováno komplexnímu řešení celého prostoru. Město by mělo mít právo v případě celkových rekonstrukcí revidovat i umístění díla a autor by s tímto měl být dopředu obeznámen a tato dohoda by pak měla být předmětem smluvního vztahu mezi objednatel (město) a autorem → *Odstranění nebo přemístění díla* → [E.3.4/s. 76], → [D.2.3/s. 50].

Současně je vhodné dopředu specifikovat, které zásahy může město jako vlastník a správce uměleckého díla a navazujícího prostranství vykonávat v rámci běžné údržby. To znamená tzv. autorským „manuálem“ upřesnit, které „udržovací“ zásahy do díla jsou nutné z důvodů zachování jeho cílové kvality a je možné je realizovat bez nutnosti souhlasu autora a naopak → *Správa a údržba* → [E.3.4/s. 75]

Dílo lze legálně užívat i mimo uzavřenou licenční smlouvu, a to v zákonem přesně vymezených případech, které nazýváme volným užitím a zákonnou licencí. Volným dílem je dílo, u kterého uplynula ochrana majetkových práv. Tato ochrana trvá po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. Po autorově smrti jsou nositeli práv jeho dědicové. Po uplynutí zákonem stanové doby lze dílo užívat volně, ovšem platí zmíněná postmortální ochrana (zákaz osobovat si autorství, zákaz užívat dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu. Mezi zákonné licence, tedy zákonem dovolená užití bez souhlasu autora patří užití pro osobní potřebu nebo citace pro účely kritiky nebo vědecké práce.

V případě děl trvale umístěných ve veřejném prostoru (musí být splněny obě podmínky) platí speciální zákonná licence tzv. svobody panoramatu dle § 33 autorského zákona: Do práva autorského nezasahuje ten, kdo kresbou, malbou, fotografií, filmem nebo jinak zaznamená dílo, které je trvale umístěno na veřejném prostranství (na náměstí, ulici, veřejných cestách či parcích). Do autorského práva nezasahuje ani ten, kdo takto zaznamenané dílo dále užije. Svoboda panoramatu se nevztahuje na interiéry budov, např. výstavní sítě, knihovny apod. a neplatí pro trojrozměrné rozmnoženiny! Např. Je možné tisknout a prodávat pohlednice s vyobrazením Tančícího domu, není už možné prodávat malé modely.

043 MetronomVratislav Novák (1991)
[Praha 7, Letenské sady]

Kinetický objekt na podstavci bývalého Stalinova pomníku vznikl jako dočasná stavba u příležitosti stoletého výročí Československé průmyslové výstavy. Obstal ale jako trvalý s vysokým společenským významem. Symbolizuje plynutí času a porevoluční oslavu svobody, proměnil historický kontext a překonal totalitní symboliku místa. V r. 2016 byl z iniciativy vlastníka objektu natřen do korporátní zelené barvy. Na protest s tímto činem mu však byla členy umělecké skupiny BOLT 958, intervnující ve veřejném prostoru, navracena původní červená barva.

SPRÁVA A ÚDRŽBA

Umístěním zodpovědnost města za kvalitu výtvarného díla ve veřejném prostoru nekončí. Stav již existujících uměleckých děl na veřejných prostranstvích je vizitkou města a bez zajištění dostatečné finanční podpory na jejich údržbu nemá smysl realizovat díla nová. Zajištění kvalitní péče o dílo během jeho setrvání na veřejném prostranství z hlediska udržení cílové kvality díla i místa by mělo být podmínkou jeho realizace. Stěžejní je v tomto ohledu předem vyjasnit majetkoprávní vztahy – vlastnictví a správu díla samotného, vlastnictví a správu pozemku, na kterém je umístěno a pozemků či objektů bezprostředně souvisejících. Od toho se potom odvíjí nejen zodpovědnost za údržbu výtvarného díla, ale také za trvalost plnění jeho role v kvalitě celku, za níž na veřejném prostranství nese konečnou zodpovědnost zejména správa města, a to i tehdy, kdy je smluvně přenesena na jiné subjekty.

Už na začátku procesu pořízení nového díla je proto nutné určit budoucího správce – specifikovat, který subjekt se bude starat o dílo samotné a který o veřejné prostranství v jeho bezprostředním okolí. U realizací, které potřebují napojení na přívod energií a služeb (elektrina, voda, plyn), je nutné zajistit provozovatele potřebných připojení a smluvní vztahy jejich dodávek. Nutné je také předem definovat záruční a pozáruční servis, převzít dílo společně s autorským „manuálem“ s pokyny pro provoz a údržbu a se specifikací záručních a pozáručních podmínek obnovy díla → *Ekonomická přiměřenost formy* [D.2.1/s. 49]. Předpokladem adekvátní péče je také dostatek financí na úklid, pravidelné drobné opravy i rozsáhlejší rekonstrukce, které město alokuje do rozpočtu městských organizací, jež mají umělecká díla ve správě.

ODSTRANĚNÍ NEBO PŘEMÍSTĚNÍ DÍLA

V rámci životního cyklu uměleckého díla mohou nastat situace a okolnosti, které vyvolávají otázku jeho přesunutí, někdy dokonce trvalého odstranění (uschování do depozitáře, muzea). Stejně jako umístění nového díla je odstranění sochy z veřejného prostranství významovým aktem a citlivě vnímaným zásahem do prostředí, který může mít výraznou společenskou odezvu. Ve všech případech by proto odstranění nebo přemístění díla měla předcházet širší odborná debata a případně doporučení odborné komise či kulturní rady → [E.2.1/s. 61].

Potřebu manipulace s existujícím dílem může iniciovat obnova veřejného prostranství, jejímž cílem je zvýšení kvality celkové podoby a funkce – čili zásadní změna kontextu díla. V tomto případě je nutné uvažovat o přehodnocení role výtvarného díla v tomto novém celku. Legitimní je úvaha nad přemístěním díla v rámci téhož prostoru i mimo něj; ideálně za účasti autora. Autonomní zájem samotného výtvarného díla, vymáhaný skrze individuální zájem autorství, by neměl být nadřazen potřebám celku. Tyto vztahy by měly být z hlediska majetkového a právního také ošetřeny již od samotného začátku procesu umísťování → *Autorství, vlastnictví a užívání díla* [E.3.4/s. 74], → [D.2.3/s. 50].

Další legitimním případem může být situace, kdy je symbolika sochy zcela v rozporu se současnými etickými hodnotami společnosti nebo dílo svojí kondicí významně ohrožuje bezpečnost, brání plnohodnotnému užívání místa a uvedení do adekvátního fyzického stavu by vyžadovalo velmi nákladný nebo neúměrný zásah, který by narušil její estetickou hodnotu.

OPĚTOVNÉ UMÍSTĚNÍ DÍLA

Častým způsobem pořízení díla do veřejného prostranství je opětovné umístění původního artefaktu, ať již formou zrestaurovaného, zrekonstruovaného *originálu* či formou jeho trvanlivé *kopie nebo repliky* → [C.4/s. 43]. Otázka opětovného umístění má rovněž prostorovou a ideovou rovinu. V případě návratu díla z ideových důvodů či důvodu uměleckořemeslné hodnoty díla samotného, je nezbytné hodnotit jeho roli v současném prostorovém a ideovém kontextu místa → [D.2.3/s. 50].

Při obnově pomníků, které již byly v minulosti umístěny na veřejném prostranství, často dochází ke snaze navrátit pomník na své původní místo, které má však nyní již zcela odlišnou funkci nebo charakter. Bohužel často je veškerá snaha věnována jen prostému navrácení díla bez dostatečného procesu přípravy. Dílo se tak ocitá na místě, které je pro něj již bez dalšího vztahu, a náplň okolního prostoru nepodporuje vztah obyvatel a návštěvníků k dílu. Vždy je proto potřeba brát v úvahu nové vztahy a podněty. Místo se mohlo během let proměnit natolik, že vložení původního díla je z hlediska aktuálního využití a prostorových vazeb nevhodné. V těchto případech může být řešením podmínit osazení díla celkovou architektonickou úpravou prostranství, která dílo opětovně zakomponuje do prostoru, případně diskutovat o alternativním umístění díla.

Navrácení monumentu, jehož ideový obsah a význam je v dnešní době diskutabilní, může způsobovat kontroverzi nebo dokonce urážku určité části společnosti, je o to složitější. Proto je v těchto případech zapotřebí široké odborné diskuze mj. také o historicko-sociálním kontextu doby, kdy dílo vzniklo a kdy zaniklo.

EVIDENCE A DOKUMENTACE

Ucelený přehled o tom, jaká umělecká díla se v Praze nacházejí, kolik a na jakých místech, je základem koncepčního přístupu, viz také → *Městský kurátor sbírky umění na veřejných prostranstvích* [E.2.2/s. 62]. U stávajících uměleckých děl na veřejných prostranstvích nejsou výjimkou případy, kdy není znám vlastník, což má za následek nevyjasněnost kompetencí z hlediska správy a údržby díla a jeho okolí.

Z tohoto důvodu je potřeba, aby město zahájilo mapování současného stavu s cílem evidence uměleckých děl na veřejných prostranstvích na území hl. města Prahy, následně zpracovaných do komplexní databáze – katalogu, ve kterém budou u jednotlivých

evidovaných děl dostupné také informace o správě a vlastnictví. Na základě této evidence bude možné zahájit řešení konkrétních případů, kdy není znám vlastník nebo správce díla.

Katalog a jeho územní průmět – mapa umění na veřejných prostranstvích jsou rovněž důležitým podkladem pro rozhodování ve věci pořizování děl. Doplní tak tento plug-in, který má obecně platný charakter, o místopisnou rovinu. Náhled do katalogu může rozklíčovat otázky, zda je vhodné na daném místě vzhledem k přítomnosti stávajících soch realizovat další umělecké dílo, které lokality jsou naopak z hlediska umění na veřejných prostranstvích podhodnocené nebo např. které téma již bylo v rámci Prahy ztvárněno tolikrát, že není zapotřebí dalšího monumentu.

Elektronická verze katalogu v podobě mapy by měla být volně dostupná k nahlížení veřejnosti, např. iniciátorům realizace konkrétního díla jako podklad pro volbu místa. Zároveň poslouží jako popularizační nástroj pro *marketingové a vzdělávací účely* → [E.5/s. 80]. Mapa umění na veřejných prostranstvích může být také součástí Územně analytických podkladů hl. m. Prahy, které jsou pravidelně aktualizovány. ÚAP charakterizují významné hodnoty města, limity i možnosti jeho dalšího rozvoje a slouží jako podklad při plánování rozvoje území, včetně přípravy územního plánu města a dalších dokumentací. Znalostí území z hlediska existujících děl lze také předejít pozdější nevhodné manipulaci a odstraňování soch v rámci rekonstrukcí veřejných prostranství.

Klíčová je aktualizace dat. Katalog by proto měl mít jednoho správce, který bude zodpovědný za jeho obsah a aktualizaci, byť správců umění na veřejných prostranstvích a datových zdrojů, které je potřeba kompletovat za účelem celkové databáze, může být vícero. Součástí mapování a evidence uměleckých děl na veřejných prostranstvích by měl být současně i aktuální přehled záměrů.

U jednotlivých děl evidovaných v katalogu by mělo být uvedeno následující:

- název díla, u pomníků také téma (osobnost, událost apod.),
- autor díla,
- rok realizace,
- vlastník (dědic) autorských práv,
- vlastník, správce díla,
- informace o díle (popis díla – materiál, technika, příp. další charakteristiky a informace o původu díla),
- evidence v seznamu národních kulturních památek – ano/ne,
- umístění (orientační adresa) včetně GPS souřadnic, územní průmět v mapě,
- fotografie díla.

V rámci podrobnější dokumentace pořizované v souvislosti s nově realizovanými díly může být uvedeno také např.:

- 3D scan zaměření a technická dokumentace,
- autorská dokumentace vzniku díla, skici, plány,

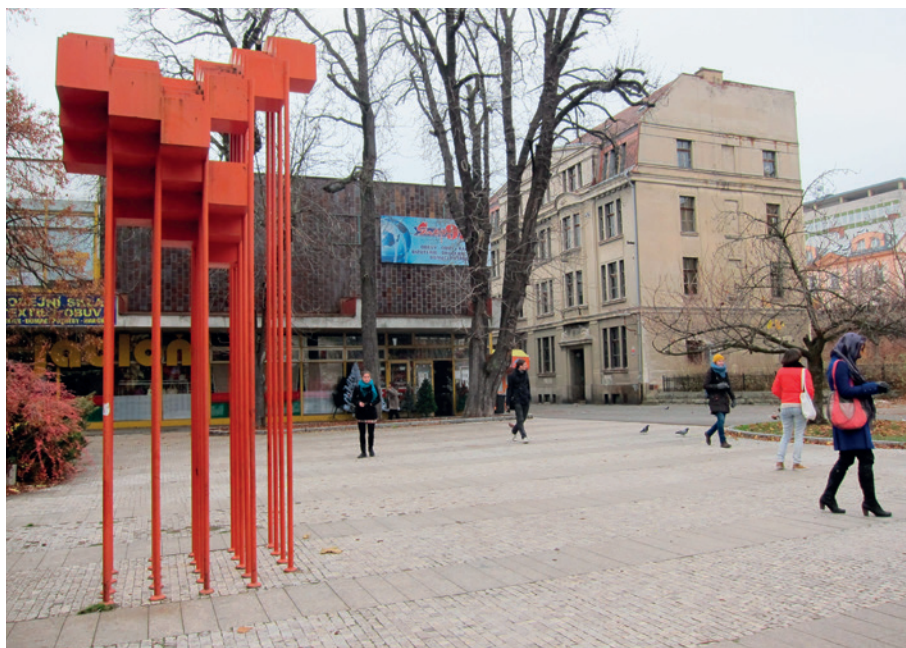
dokumentace průběhu soutěže,

- textová část, zpracovaná kunsthistorikem či kurátorem, příp. s odkazy na další zdroje a citace,
- specifikace smluvních vztahů,
- odhad ceny díla, apod.

044 Žena a nákupem

Jan Lukáš (2012)

[Jablonec nad Nisou, před OC Jabloň (dnes OC Central)]

Na fotografii je původní umístění abstraktní plastiky s lidovým pojmenováním „žena s nákupem“ z dílny místního sochaře navržené přímo pro tento prostor. V rámci přestavby obchodního centra bylo dílo mj. díky iniciativě lokálního spolku PLAC zachráněno a zůstalo v přibližně stejné poloze. Kontext sochy se ale vzhledem k přestavbě obchodního centra a proměně okolí změnil a zaplnil bariérami tak, že vyznění výtvarného objektu je dnes zcela odlišné.

E.4 Realizace dočasných uměleckých intervencí

Dočasné projekty, instalace uměleckých objektů na dobu určitou se zpravidla řeší procesem povolování zvláštního užívání místní komunikace, respektive tzv. záborom veřejného prostranství pro kulturní akci → [C.2.2/s. 34]. Přestože jde o dočasné využití veřejného prostranství, získání povolení – záboru je v současnosti poměrně komplikovaný administrativní a produkční úkon. Iniciátor by měl proto dopředu počítat s dostatečnou časovou rezervou na jeho vyřízení a získání všech potřebných souhlasů dotčených orgánů a aktérů, zejména v případě festivalů či přehlídek, kdy je potřeba vyřídit několik povolení pro různá místa individuálně.

Pokud chce město podporovat kvalitní umění ve veřejném prostoru, vědomo si důležitosti kulturního aspektu a jeho dopadu na kvalitu života obyvatel, mělo by iniciovat a podporovat vznik kvalitních projektů na různých úrovních, vytvářet pro ně prostor a nastavovat podmínky.

V první řadě je důležité prezentovat informace o podmínkách a náležitostech procesu získání záboru pro instalaci na pražských veřejných prostranstvích přehledně na jednom

místě (např. webové stránky), aby se iniciátoři projektů mohli v systému zorientovat → [E.5.1/s. 81]. Informace mohou mít podobu stručného manuálu nebo FAQ, který napoví, v jaké formě žádost připravit, na jaký úřad se obrátit, jaké orgány bude potřeba "oběhat" pro získání dílčích povolení. Samozřejmě včetně kontaktu, kde lze získat více informací. Celou věc by také zefektivnila optimalizace systému a možnost podat žádost elektronicky.

Druhým krokem může být sjednocení místních poplatků za zábor pro kulturní akci napříč Prahou. V současnosti jsou podmínky stanoveny odlišně pro různé městské části^[E.08]. Sportovní akce, na které hlavní město nebo městská část poskytuje finanční prostředky, jsou již dnes osvobozeny od místního poplatku za užití veřejného prostranství v rámci celého města. Podobně by mohly být od poplatku osvobozeny i kulturní akce a dočasné umělecké projekty, pokud by splňovaly kvalitativní kritéria → [D.3/s.56].

Podmínkou dobrého fungování tohoto systému je vstřícná doba trvání posouzení žádostí – většina úřadů a orgánů má na vyřízení 30 dnů, některé instituce mají ale lhůty delší, což je neúměrně vzhledem k povaze a délce trvání dočasných projektů a bylo by záhodno nastavit lhůtu kratší. V případě site-specific projektů se totiž pracuje velice organicky a reaguje se na místo, často je výběr místa až výsledkem nějakého procesu, akce, workshopu.

Umístění uměleckých objektů v rámci dočasných projektů, festivalů a přehlídek je důležité dopředu konzultovat nejen po stránce provozní, architektonické a umělecké, ale také z důvodů koordinace s dalšími akcemi s *městským kurátorem sbírky umění na veřejných prostranstvích* → [E.2.2/s. 62], jenž by měl mít přehled o veškerých podobných aktivitách na území města, informovat o nich iniciátory a případně poskytnout další asistenci. Za účelem odborné konzultace by měl autor nebo iniciátor (žadatel) v rámci koncepční přípravy dočasné intervence připravit ucelený záměr, který by popisoval:

- koncept projektu – rozsah, idea, cíle, informace o autorech projektu, vystavovaných dílech a umělcích, kurátorech, zákres do fotografie, situace,
- prostorový rámec – zvolená lokalita instalace, včetně odůvodnění výběru (tady je podstatná role architekta, který by měl na volbě místa a řešení umístění participovat,
- finanční rámec
- vliv objektu či akce na prostředí a garance bezpečnosti – způsoby provedení, zakotvení, statika konstrukce, apod.
- předpokládané datum instalace a deinstalace, příp. harmonogram realizace.

Z pozice města je zároveň vhodné aktivně podporovat dočasné intervence posílením samotné finanční podpory → [E.6/s. 85] a otevřené výzvy umělcům ztvárnit konkrétní téma, animovat konkrétní vybranou lokalitu. Možností jsou např. tematické výzvy, připraveny odborníky a naplánovány přibližně na 3 roky dopředu. Městský program výzev jako jedna z dílčích činností podpory musí mít daný rozpočet, řídicí strukturu, manažera, zkušeného kurátora a jasná transparentní pravidla pro podání výzvy a kritéria výběru projektů k realizaci.

V případě vůle města ponechat objekt na veřejném prostranství v režimu díla trvalé povahy – tedy na dobu delší než jeden rok – se pak na proces umístění vztahují další kvalitativní kritéria → [D.2/s. 48] a proces bude obdobný jako v případě darování nebo zakoupení hotového díla → [E.3.3/s. 71].

[E.08] → Vyhláška č. 5/2011 Sb. hl. m. Prahy, obecně závazná vyhláška o místním poplatku za užívání veřejného prostranství.

E.5 Vzdělávání, informování a participace veřejnosti

Součástí dlouhodobého koncepčního přístupu k umění ve veřejném prostoru a nezbytnou doprovodnou činností pořizování a správy děl je zvyšování povědomí veřejnosti – informování široké, organizované a odborné veřejnosti o aktuálních aktivitách a vytváření edukačních programů pro různé cílové skupiny, mj. s cílem vzdělávat a připravovat laickou veřejnost na vstup současného umění do veřejného prostoru.

Základním předpokladem zapojování veřejnosti do procesu plánování a pořizování uměleckých děl do veřejného prostoru je informovanost a otevřená komunikace města navenek. Přípuštění diskuze a důraz na transparentnost procesů jsou klíčem k budování dialogu a důvěry mezi městem a jeho obyvateli a uživateli.

Dlouhodobý deficit kontaktu odborné a široké veřejnosti, nedostatečné vysvětlování smyslu kvalitního umění ve veřejném prostoru a nízká konfrontace laické veřejnosti s kulturně-estetickým rozměrem a aktuálními trendy v umění má za následek, že veřejnost není kontinuálně vzdělávána. Obyvatelé města v roli příjemce umění, ale i veřejná správa v roli zadavatele se tak mnohdy ve vztahu ke kvalitnímu výtvarnému počínu na veřejném prostranství omezují na představu figurální plastiky v klasickém pojetí.

Situaci může v první řadě zlepšit samotná existence kvalitních současných děl na veřejných prostranstvích a skutečnost, že se lidé budou s těmito díly přirozeně setkávat. Základem kontinuálního vzdělávání je existence kvalitních realizací a dočasných intervencí, přehlídek, festivalů s doprovodným programem a diskuzí ve veřejném prostoru. Na druhou stranu realizace nekvalitního umění může mít za následek přesný opak.

045 Kultura je tam, kde žijí lidé

Mjölck (2012)

[Praha 11, Opatov – sídliště Jižní Město]

Oživení a podpoření identity zanedbaného místa na periferii města zdůrazněním ikonického prvku schodiště. Architektonický prvek tzv. „šneka“ s mottem „Kultura je tam, kde žijí lidé“ v dějišti festivalu Street for Art 2012 se stal jeho přetrvávajícím symbolem.

E.5.1 Metody informování a vzdělávání veřejnosti

PROGRAM VZDĚLÁVÁNÍ VEŘEJNOSTI

Ve spolupráci s odborníky a subjekty, kteří budou schopni tuto agendu minimálně na pražské úrovni vykonávat, je zapotřebí vypracovat základní komunikační strategii města na téma umění ve veřejném prostoru, koncepci vzdělávání a zapojování veřejnosti. Důležitý je v tomto ohledu dostatek kompetentních pracovníků pro komunikaci s veřejností, který je podmíněn existencí školicích programů. Je třeba klást důraz také na vzdělání samotných umělců a výtvarníků na vysokých školách, aby byli do praxe vybaveni schopnostmi interpretace, komunikace a byli připraveni na obhajobu svých konceptů tvář tvář veřejnosti.

Hlavní osa programu vzdělávání, informování veřejnosti o aktualitách, komunikace a participace v souvislosti s uměním na veřejných prostranstvích by měla být za město koncentrována pod jedním garantem. V zahraničí to často bývají instituce, pod něž spadá sbírka umění ve veřejném prostoru. Analogicky k tomu se v Praze pro roli takového mediátora nabízí Galerie hl. m. Prahy (GHMP) jako *městský kurátor* → [E.2.2/s. 62]:

- podpora veřejných edukativních programů galerií a dalších uměleckých institucí, seznámení veřejnosti s uměleckým světem,
- medializace, komentované vycházky a veřejné diskuze k aktuálním tématům apod.

INFORMAČNÍ WEBOVÝ PORTÁL O UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU HL. M. PRAHY

V souvislosti se vzdělávacím programem by měl být samozřejmostí atraktivní a uživatelsky přívětivý informační webový portál^[E.09] o umění ve veřejném prostoru hl. m. Prahy pod správou či obsahovou záštitou instituce garantující téma umění ve veřejném prostoru na celoměstské úrovni (GHMP). Obsahem webu by mělo být zejména:

- vizuálně i obsahově přístupná mapa uměleckých děl na veřejných prostranstvích^[E.10] → *Evidence a dokumentace* [E.3.4/s. 76], včetně možnosti vznést dotaz nebo přidat podnět na doplnění díla či informace do mapy,
- zveřejňování aktuálních výzev pro zapojení umělců, probíhajících a připravovaných projektů a soutěží o návrh,
- zveřejňování výsledků výtvarných a architektonicko-výtvarných soutěží,
- poradenství – přehledné zveřejnění všech kontaktních informací a pokynů pro soukromé iniciativy (včetně odkazu na příslušná kontaktní místa pro konzultaci záměrů nebo podání podnětu),
- otevřený registr výtvarníků (popř. řemeslníků a řemeslných firem) – pro vyhledání potenciálního autora, porotce v soutěži apod.,
- kulturní servis – program aktuálních kulturních akcí, diskuzí, komentovaných prohlídek apod.

VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE V PŘEDŠKOLNÍM A ŠKOLNÍM VĚKU

- posílení estetické výchovy jako klíčové součásti výtvarné výchovy na základních a středních školách

KULTURNÍ REKLAMA, AKTIVACE VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ KULTURNÍCH INSTITUCÍ

Z pozice města je vhodné umožňovat a podporovat možnost aktivace veřejných prostranství přiléhajících ke kulturním institucím, které disponují potenciálem zastřešovat svým obsahem i své okolí^[E.11]. Může tak dojít k synergii institucionální kultury veřejných budov a živé neinstitucionální kultury veřejných prostranství.

[E_09] Inspirací může být např. informační portál HAM (Helsinki Art Museum). Dostupné online: <https://www.hamhelsinki.fi/en/>. viz také ↗ PŘÍLOHA – Zahraniční zkušenosti

[E_10] Inspirací může být např. databáze a mapa *Ostravské sochy*.

Dostupné online: <http://ostravskesochoy.cz/>

[E_11] Viz také ↗ *Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy (B. 2. 5 Veřejná prostranství veřejných budov)*, IPR Praha. 2014

Dostupné online: <http://manual.iprpraha.cz>

MONITORING A EVALUACE

V současné době není k dispozici komplexní analýza vztahu pražské veřejnosti k uměleckým dílům ve veřejném prostoru. Odbornou i laickou veřejností používané argumenty se tak velmi často opírají o nepotvrzené domněnky. Bylo by proto vhodné využívat různé metody zjišťování zpětné vazby na stávající, ale především nové realizace ze strany veřejnosti, aby mimo jiné došlo k přesnější zpětné vazbě vzhledem k vynaloženým prostředkům. Může jít např. o dotazníková šetření v rámci komentovaných vycházek, jednorázový výzkumný projekt či kontinuální shromažďování dat o oblíbenosti určitých soch interaktivní formou – např. sběr příběhů a zkušeností obyvatel, které se vážou ke konkrétním dílům.

E.5.2 Zapojování veřejnosti do procesu pořízení díla

Participace veřejnosti v plánování města je jedním ze základních předpokladů demokratické samosprávy a má přímý vliv na kvalitu života^[E.12]. Aktivní účast občanů přispívá k jejich větší sounáležitosti s místem, ve kterém žijí, a v konečném důsledku i k pocitu větší zodpovědnosti za jeho další rozvoj. Nejen v rámci urbanistických a architektonických projektů, ale i v souvislosti s uměleckými intervencemi ve městě by měla být veřejnost partnerem v diskuzi.

Participace však nemůže nahradit žádnou z dalších nosných částí procesu, a to zejména autorskou zodpovědnost tvůrce ani zodpovědnost za koncept záměru ze strany zřizovatele díla. Přestože zapojování veřejnosti je nesporným přínosem, jde často o velmi komplikovaný a náročný proces, jehož příprava a realizace vyžadují adekvátní znalosti a komunikační schopnosti.

V úplném začátku je proto vždy potřeba zodpovědět klíčovou otázku, zda má v daném případě zapojení veřejnosti opravdu smysl. Na základě odborného posouzení situace je následně nutné promyslet postup a případně navrhnout celý proces včetně volby rozsahu a vhodných metod participace. Míra zapojení komunity v rámci procesu pořízení uměleckého díla je individuální a záleží na typu a významu projektu. Důležité je, aby účastníci participačního procesu byli na začátku jasně informováni o limitech participace, tj. tom, co je vlastně k diskusi a co ne.

PARTICIPACE VEŘEJNOSTI NA FORMULACI ZÁMĚRU A TVORBĚ ZADÁNÍ

V případě, že se v projektu se zapojením veřejnosti počítá, by participace veřejnosti měla být intenzivní zejména v počáteční fázi, a to během *konceptní přípravy projektu* → [E.3.1/s. 66]. Klíčové je v první řadě analyzovat dané prostředí, jehož se záměr dotýká, a zmapovat potenciální stakeholdery, kteří by měli být zapojeni. Jiní aktéři budou vystupovat v případě realizace památníku národního významu, jiní v případě záměru drobné intervence v lokálním parku. V rámci moderované diskuze za účasti místní odborné a zainteresované veřejnosti je pak cílem:

- shromáždit lokální zkušenosti a potřeby související s užíváním vybraného prostranství pro realizaci díla z hlediska široké veřejnosti a zájmových skupin,
- sesbírat podněty místní odborné veřejnosti a informace o daném místě a tématu,
- prověřit možnosti podpory a zapojení klíčových lokálních kulturních institucí do dalších fází procesu pořízení díla,
- zvážit užší zapojení zástupců lokální odborné či organizované veřejnosti do projektového týmu, případně jako experta bez hlasovacího práva do poroty soutěže, apod.

[E_12] → Podrobnější informace k tématu zapojování veřejnosti do procesu plánování a tvorby města viz: Manuál participace. Praha: IPR Praha, 2016

Dostupné online: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/participace/manual_participace_tisk_2017.pdf

PARTICIPACE VEŘEJNOSTI V NÁVRHOVÉ FÁZI

Obtížnější, ale neméně důležitou fází je představení návrhu (studie). Cílem je získat zpětnou vazbu pro autory návrhu. Představení návrhu nesmí být postaveno jako veřejné hlasování – umělecké dílo musí být vždy hodnoceno a vybíráno odborníky(!) Debata s nejšířší veřejností by vždy měla být orientována na definování problémů a kvalit místa, nikdy na hodnocení kvality díla samotného.

Z pozice iniciátora, zadavatele a autora je potřeba se snažit o dialog a srozumitelnou interpretaci myšlenek autora, kvality a významu díla. V tomto se lze velmi dobře opřít o odborný názor poroty soutěže, proto je důležité v případě *soutěží o návrh* → [E.3.2/s. 68] vybírat kvalitní porotu a respektovat výsledek soutěže. Zástupce lokální komunity může být jedním z přizvaných expertů do poroty soutěže bez hlasovacího práva. Tato metoda se zatím v našich podmínkách mnohokrát nevyzkoušela, neboť vyžaduje organizaci na straně místní veřejnosti a shodu na tom, aby vybraný zástupce měl právo mluvit tzv. „za všechny“).

KOMUNITNÍ (PARTICIPAČNÍ) UMĚLECKÉ PROJEKTY

Specifickým způsobem tvorby díla jsou projekty, jejichž cílem je primárně posílit vztah mezi komunitou a místem skrze kreativní proces založený na spolupráci umělce a diváků, kdy se záměrně ruší tradiční model autor – dílo – příjemce. Spíše než estetické nároky díla se akcentují jeho dopad a účinek na lokalitu a místní komunitu. Tím, že se na tvorbě díky týmové spolupráci aktivně podílejí sami uživatelé místa, dochází k posílení sociálních vazeb přímo mezi místními aktéry, obyvateli navzájem, obyvateli a profesionály, obyvateli a radnicí apod.

Rozeznat, jaké projekty nebo situace mají potenciál pro realizaci participativního umění, by mělo být úlohou architektů a městských plánovačů. Výsledným produktem komunitních projektů jsou spíše dočasná umělecká díla, vzhledem ke svobodnější a širší škále možností formálního pojednání, ale není to podmínkou. Nejde ani tak o výsledek – samotný artefakt – jako o celý kreativní proces a jeho dopad na komunitu. Pozitivním výsledkem komunitního uměleckého projektu je posílení lokální identity a ztotožnění se místních s uměleckou intervencí a novým nebo „oživeným“ místem, které přijímají za své. Projekty tohoto typu jsou zároveň nástrojem komunikace, mohou osvěžit a usnadnit mezioborovou spolupráci.

Klíčový pro komunitní projekty je site-specific koncept, kdy umělecká díla reflektují charakter a identitu konkrétního prostoru, kterou dále rozvíjejí a posilují. Participativní projekty proto mají opodstatnění například v zanedbaných lokalitách nebo v rámci revitalizačních projektů rezidenčních lokalit, kde jsou hlavní skupinou uživatelů místní obyvatelé, pro něž jsou veřejná prostranství v přímé návaznosti na jejich bydliště expanzí domova do exteriéru, ke kterému mají z logiky věci zpravidla velmi úzký vztah. Zapojení do procesu tvorby může posílit jejich pozitivní vztah k místu i obnovit důvěru v autoritu města. Uplatnění mohou tyto aktivity mít také v místech, kde naopak sounáležitost chybí, z lhostejnosti k prostředí vyplývají rizika kriminality a vandalismu, a participace může probudit zájem o prostředí.

Výsledkem tvůrčí dílny, společné aktivity či instalace s uměleckým záměrem pod vedením umělce či kurátora tak může být např. vytvoření nového prvku pobytového městského mobiliáře, dětského hřiště, nových funkčních i estetických prvků veřejného prostranství, úprava a osázení zeleně.

Účast umělce či uměleckého kurátora je v procesu důležitá, aby byla zajištěna integrita a umělecká kvalita výsledku, nicméně se poněkud mění role umělce-autora na roli umělce-kurátora, průvodce procesem. Z tohoto důvodu je potřeba klást důraz na zapojení vhodného typu člověka, který je otevřený spolupráci, komunikaci a sdílení myšlenek a který dokáže zkombinovat svůj autentický umělecký přístup se schopností motivovat lidi ke kreativité, vzdát se své tvůrčí svobody ve prospěch kvality společného

díla. Zároveň je důležité, aby všichni aktéři byli do projektu zapojeni od počátku a již v úvodu bylo z pozice iniciátora (města) otevřeně vysvětleno, jaké jsou cíle a kdo má jakou roli, aby očekávání jednotlivých skupin nebyla mylná a nenaplnitelná. Důležitou součástí projektu je (průběžná) evaluace, vyhodnocení přínosů projektu pomocí indikátorů zaměřených na společenské dopady.

046 Superhrdinové na sídlišti Luník IX

Oto Hudec a kolektiv dětí navštěvujících místní komunitní centrum (návrh 2018)

[Košice, Luník IX]

Ve spolupráci výtvarníka a místních dětí bylo navrženo sousoší dětských Superhrdinů stojících na stylizovaných panelácích. 3,6 metrů vysoká socha bude odlita z betonu a zdobit místní parčík. Symbolicky odkazuje na složitou úlohu šikovných dětí v marginalizované lokalitě. Jde o součást projektu „Budujeme nádej na Luníku IX“, jednu z aktivit neziskové organizace ETP Slovensko.

E.6 Systémová finanční podpora

Předpokladem realizace kvalitních děl na veřejných prostranstvích je propracovaný a transparentní systém financování postavený na kvalitním institucionálním zázemí s dostatkem odborných, organizačních a výkonných kapacit. Systémová podpora by neměla zahrnovat pouze realizaci nových děl, ale mělo by současně jít o investice do vzdělávání a komunikace a také o zajištění adekvátních prostředků v rozpočtu města na péči o již existující i nově realizované sochy → *Správa a údržba* [E.3.4/s. 75].

Nástrojů podpory včetně způsobů zajištění financování je mnoho, nejpobulárnější metodou je využití principu *procento na umění* [E.13]. Na celostátní úrovni se v současnosti připravuje aplikace tzv. 1% zákona [E.14] → [B.5.4/s. 21].

Hlavní město Praha schválilo vlastní *Program „2 % na umění“ – pořizování uměleckých děl do veřejného prostoru hlavního města Prahy* [E.15]. Finanční prostředky se za tímto účelem budou generovat z investičních akcí, které město v uplynulém období skutečně realizovalo. Do fondu pro pořizování uměleckých děl (dále jen fond) budou směřovat 2 % proinvestovaných kapitálových výdajů města za kalendářní rok → [B.5.3/s. 21].

Předpokladem dobrého fungování tohoto programu podpory je strategie, která definuje cíle programu, propracovaná struktura institucionálního zázemí a vytvoření procesní metodiky programu včetně nastavení transparentních podmínek pro získání finanční podpory. Program bude nejprve prověřen v pilotním režimu, aby se zjistilo, co je nutné odladit nebo dořešit pro jeho dobré fungování, a na základě vyhodnocení pak přizpůsoben.

E.7 Modelové scénáře procesů

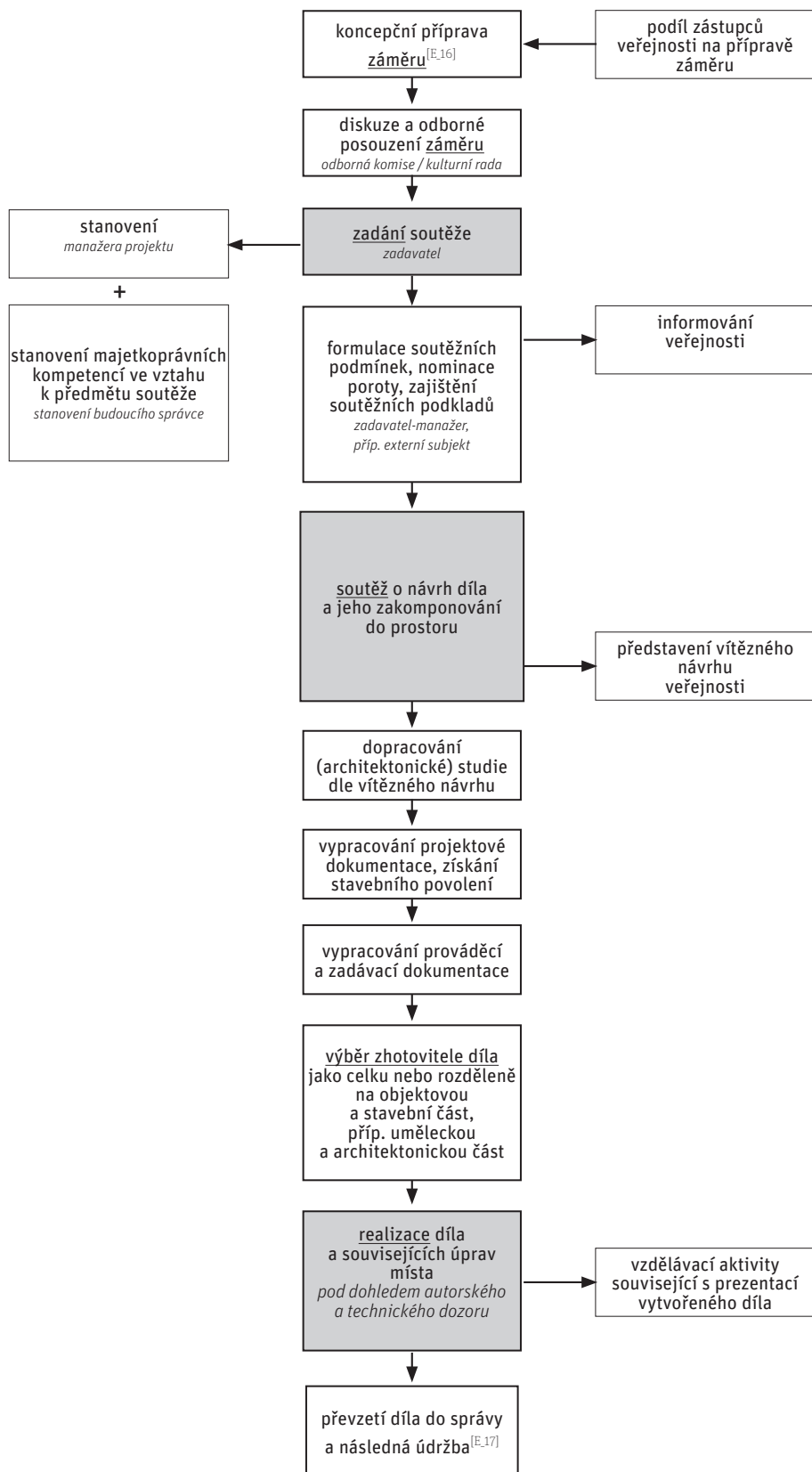
Modelové scénáře procesů schematicky znázorňují posloupnost dílčích aktivit v rámci jednotlivých procesů souvisejících s pořízením díla, popsaných v předchozích kapitolách. Jde o obecné diagramy, které mohou sloužit pro představu o základních milnících daných procesů a jako podklad pro návrh konkrétního projektu/aktivity. Postupy se samozřejmě mohou lišit v závislosti na individuálních specifikách a podmínkách konkrétní reálné situace.

[E_13] Obecně o nástroji procento na umění → PŘÍLOHA – Princip podpory formou procenta na umění

[E_14] → Skrze Připravovanou novelu zákona č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů

[E_15] Implementace této podpory je v době vydání tohoto dokumentu v procesu přípravy pilotního režimu.

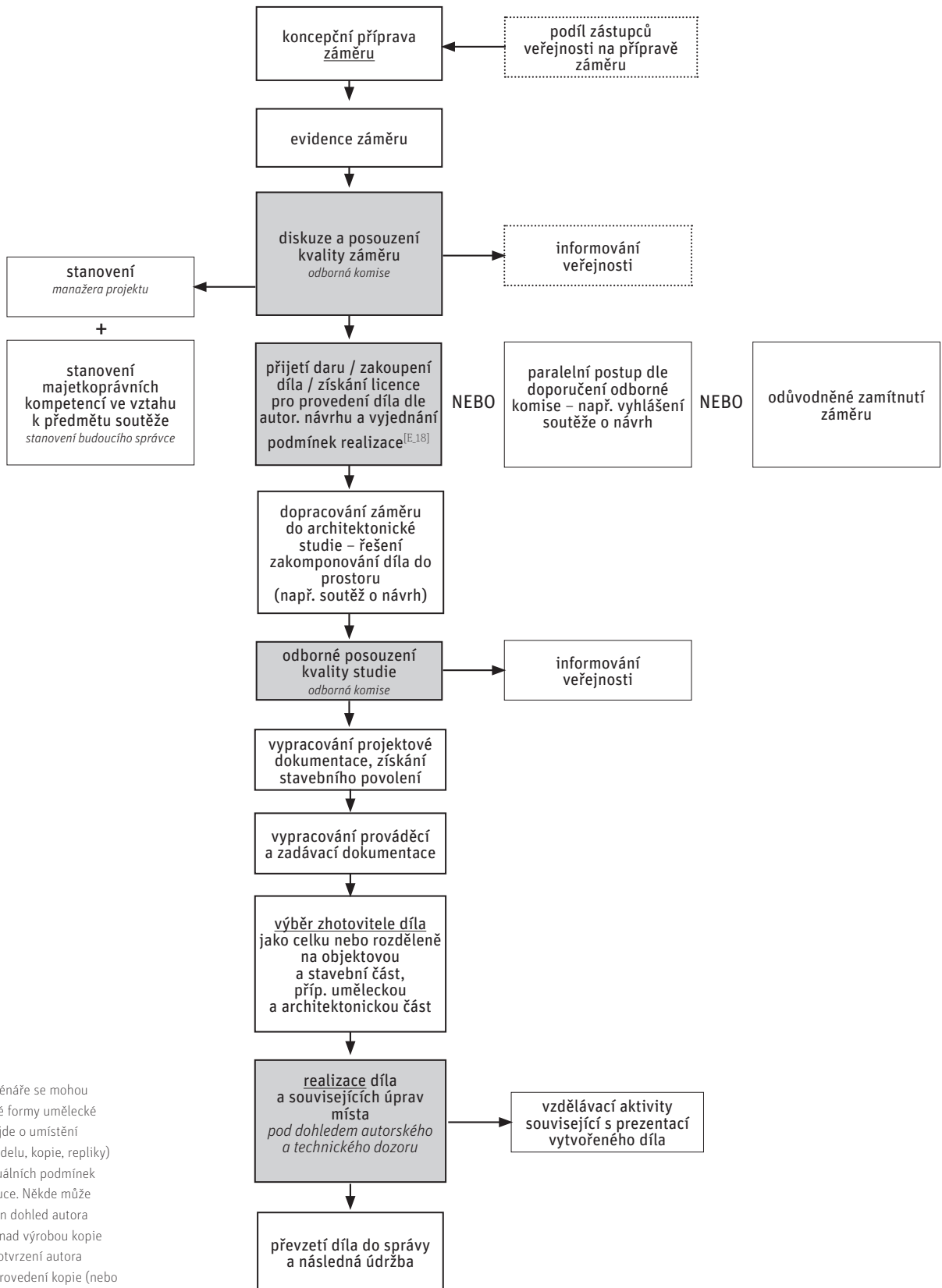
E.7.1 Schéma procesu realizace výtvarně-architektonické soutěže o návrh

[E_16] Pozn.: včetně:
 - diskuze s dotčenými aktéry a zástupci veřejnosti
 - stanovení dostupného finančního rámce
 - stanovení základních požadavků na dílo z hlediska limitů v území, uživatelnosti, hygieny, trvanlivosti, bezpečnosti apod.

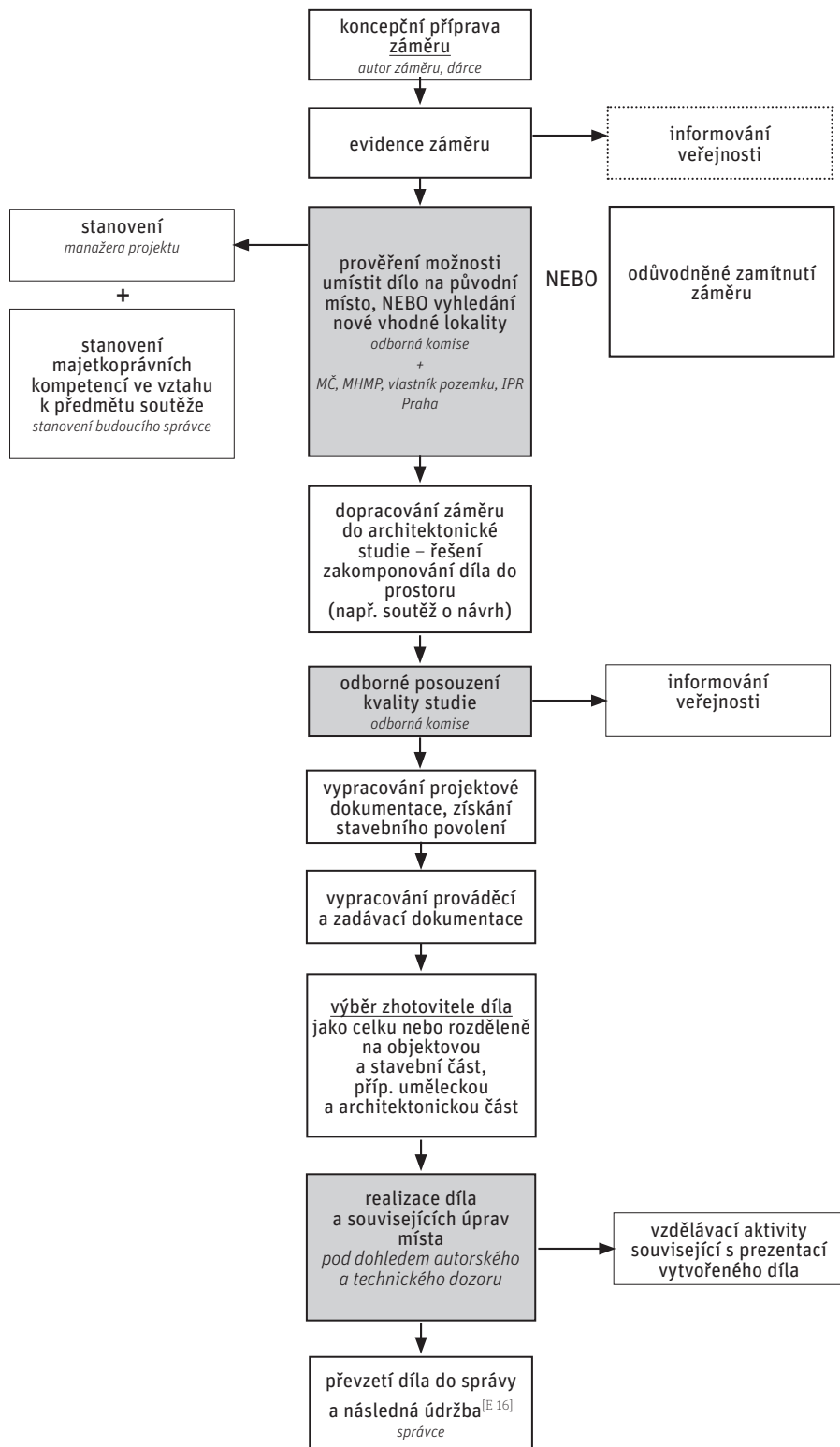
[E_17] Obecně: Nejprve se dílo převezme do správy v záručním režimu, po opravách reklamačních závad zjištěných v termínu před uplynutím záruk se dílo přebírá do pozáručního režimu správy a údržby.

E.7.2 Pořízení hotového díla nebo licence pro provedení díla

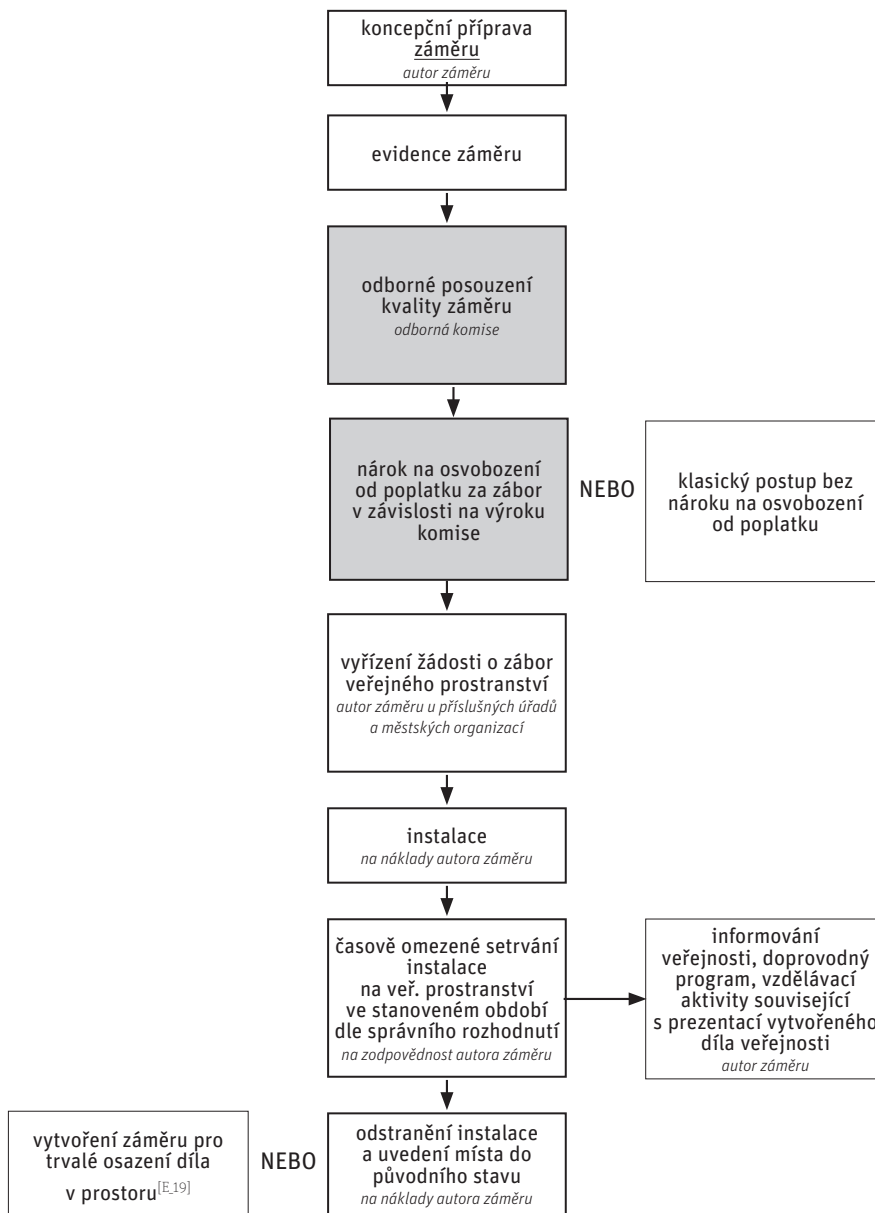

[E.18] Scénáře se mohou lišit pro různé formy umělecké části (tj. zda jde o umístění originálu, modelu, kopie, repliky) a dle individuálních podmínek konkrétní situace. Někde může být vyžadován dohled autora nebo dědiců nad výrobou kopie a následné potvrzení autora o kvalitním provedení kopie (nebo v opačném případě odmítnutí autorství). To pak také určuje cenu uměleckého díla a jeho realizace.

E.7.3 Schéma procesu opětovného umístění díla

E.7.4 Schéma postupu realizace dočasné umělecké intervence

[E_19] V tomto případě by mělo dané dílo splňovat kritéria kvality jako dílo trvalé – tj. bezpečnost apod. Je proto potřeba sestavit záměr, projednat a upřesnit v něm, za jakých podmínek je možné, aby zde dílo mohlo setrvat (např. zajištění stability, nutnost architektonických úprav okolí apod.). Důležité je získat příslušná povolení, vyřešit majetkoprávní náležitosti a předání díla do správy.

A Úvod	9
B Účel dokumentu	15
C Typologie	27
D Kvalita	45
E Procesy	59
Příloha – Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru	91
P.1 Umělecké a společenské pozadí podpory umění v euroamerickém kontextu 19.–20. stol.	93
P.2 Princip podpory formou procenta na umění	96
P.2.1 Historie uplatňování principu procenta na umění v zahraničí	96
P.2.2 Zákon o povinném procentu na umění v Československu	98
P.2.3 Další nástroje podpory a zdroje financování	99
P.3 Zahraniční zkušenosti	100
P.3.1 Vídeň, Rakousko	100
P.3.2 Berlín, Německo	101
P.3.3 Helsinky, Finsko	102
P.3.4 Haag, Nizozemí	103
P.3.5 Chicago, USA	104
P.3.6 New York, USA	105
P.3.7 Filadelfie, USA	106

PŘÍLOHA

Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru

[autor: MgA. Petra Vlachynská]

*K tomu, aby na veřejných
prostranstvích mohla vznikat
kvalitní díla, je vhodné vytvořit
program podpory.*

*Zajistit financování a dostatek
odborných, organizačních
a výkonných kapacit.*

P.1 Umělecké a společenské pozadí podpory umění v euroamerickém kontextu 19. a 20. století

Umělecká díla označovaná jako „umění ve veřejném prostoru“ (z angl. „public art“) lze charakterizovat tak, že jsou jednak součástí veřejného prostoru města, jednak v tomto prostoru plní role vyplývající z urbanistického, architektonického a společenského významu veřejného prostoru.

Podpora umění v podobě, na kterou navazuje současná společnost, vznikla v kontextu vnímání veřejného prostoru jako vyjádření demokracie^[P.01], které se začalo utvářet v euroamerickém prostoru 19. století. Příjemcem či publikem umění ve veřejném prostoru je zde veřejnost, tedy společenství lidí v nejširším slova smyslu a jeho financování i péče jsou zajišťovány prostřednictvím veřejných prostředků.

Cameron Cartiere ve své knize *The Practice of Public Art*^[P.02] definuje čtyři podmínky, z nichž alespoň jedna musí být splněna, aby se naplnila definice umění ve veřejném prostoru:

- umění je na místě přístupném nebo viditelném veřejností (*in public*),
- umění vyjadřuje zájmy komunity nebo skupiny jednotlivců (*public interest*),
- umění je udržováno a užíváno komunitou nebo skupinou jednotlivců (*public place*),
- umění je financováno z veřejných zdrojů (*public funded*).

[P_01] ↗ BARTLOVÁ, Milena. *In Margine. (nejen o pomnicích)*. In: Artalk [online]. Artalk, 2014 [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné online: http://artalk.cz/2014/03/01/in_margine-nejen-o-pomnicich/

[P_02] ↗ CARTIERE, Cameron a WILLIS, Shelly (ed.), *The Practice of Public Art*. New York: Routledge, 2008, s. 15

[P_03] ↗ SENIE, Harriet a WEBSTER, Sally. *Critical issues in Public Art*. New York: Harper Collins Publisher, 1992

[P_04] ↗ BACH, Balkin Penny. *New Land Marks: Public Art, Community and the Meaning of Place*. Washington: Greyson Publishing, 2000, s. 13

[P_05] ↗ KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). *Metamorfózy politiky*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013, s. 11

[P_06] ↗ ZOJACOVÁ, Dana. *Kulturně historické dědictví v péči místních komunit*. In: *Kulturně historické dědictví kolem nás* [online]. 2009–2012 [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné online: <http://elearning.historickededitvi.com/zobraz/materialy/odborne-texty/humanitni-environmentalistika>

Na umění ve veřejném prostoru je třeba nahlížet jako na komplexní fenomén, kde vedle formy a významu díla samotného a jeho vztahu k okolnímu prostoru je důležitý také proces jeho vzniku – tedy vznik ideje, formulování záměru, zadávání, realizace a následné přijetí díla veřejností^[P.03]. Zahrnutím reflexe tohoto procesu je možné lépe celkově definovat očekávání a cíle spojené s uměním ve veřejném prostoru a roli, kterou v městském prostředí může naplnit.

Smyslem následujícího přehledu je stručně nastínit vývoj uměleckých forem ve vztahu k postupné proměně základních požadavků, které byly na umění kladeny v kontextu západní Evropy a USA, a to s akcentem na situace, které vytvářely pozadí vzniku podpory umění ve veřejném prostoru. Přehled doplňuje nástin dění v Československu, resp. v České republice.

V euroamerickém kontextu je jedním z nejdůležitějších momentů počátku systematické podpory umění ve veřejném prostoru v roce 1872 založení občanského sdružení *Fairmount Park Association* ve Filadelfii, USA → [P.3.7/s. 106]. Organizace se jako první systematicky zasazuje o realizaci a instalaci soch nejdříve ve Fairmountově parku a později v celém městě. Hlavním cílem je zprostředkovat umění širokým vrstvám obyvatel a přispět ke kultivaci a estetické kvalitě města, které v 19. století prochází fází rychlé industrializace^[P.04].

V českých zemích se v 2. polovině 19. a na začátku 20. století posiluje a upevňuje myšlenka českého národa prostřednictvím realizace řady pomníků. Jejich význam a forma více než aktuální požadavky na umění zohledňuje potřebu narativního významu a sdělnosti politických myšlenek^[P.05].

Uvolňující se podmínky monarchie umožnily od 60. let 19. století také volné zakládání okrašlovacích spolků za účelem péče o kulturní a historické dědictví. Díky jejich aktivitám se v parcích a městech objevují sochy a plastiky převážně dekorativního charakteru^[P.06].

Avantgardní umění, kterému se daří prosazovat a obhajovat nezávislost na jakémkoli účelu či vnějších požadavcích, setrvává až do 2. světové války převážně v galeriích. Veřejná prostranství zůstávají doménou tradičně pojatých figurálních soch a pomníků.

Začátek 2. poloviny 20. století je ve znamení obnovy měst poškozených druhou světovou válkou. V 60. letech se jak v USA, tak v západní Evropě masivně rozšiřuje zájem o umění ve veřejném prostoru. Již etablované modernistické sochařství je často financováno díky speciálním programům městských samospráv či prostřednictvím přijetí programu procenta na umění. Společně s nárůstem státní podpory a zájmu jednotlivců i soukromých organizací věnujících se podpoře kulturního života se rozšiřují cíle spojené s přítomností umění ve městech. Ve strategických městských dokumentech ze 70. a 80. let se často objevuje očekávání vlivu umění na sounáležitost komunity, jedinečnost a identitu místa. Předpokládá se, že přítomnost umění zmírní negativní průvodní jevy sociálně vyloučených oblastí (vandalismus, nezaměstnanost, nezájem o sdílený prostor atd.), které se vyskytují v nových čtvrtích rychle rostoucích měst^[P.07].

Československo v 50. letech podporuje výstavbu často monumentálních pomníků i výtvarných děl v architektuře, jež jsou podřízené ideologii komunistické strany a kultu jejich vůdců. Ideologické a nákladné projekty zastaví až revize důsledků uplatňování kultu osobnosti J. V. Stalina a částečná liberalizace společnosti. Za přelomový lze označit rok 1958, kdy bylo Československo reprezentováno s velkým úspěchem na světové výstavě v Bruselu a který předznamenal další vývoj. V 60. letech se v uvolněných podmínkách významně rozvíjí spolupráce mezi umělci a architekty, již stát aktivně podporuje, mimo jiné i přijetím *zákona o procentu na umění v roce 1966* – tzv. „čtyřprocentního zákony“ → [P.2.2/s. 89]. Od 70. let se role státu transformuje v ručitele kvality vystavěného prostředí, tedy i estetického uspokojení občanů. Často však dochází k umísťování soch a plastik do nových urbánních celků bez promyšlení prostorových vztahů a funkčních návazností. Komise pro výtvarné umění na jednu stranu zaručují, že nevznikají žádné kýče a udržují výtvarnou kvalitu děl ve veřejném prostoru spíše na vysoké úrovni. Na druhou stranu ale posuzují návrhy také po ideologické a formální stránce, čímž ovlivňují charakter dobové produkce směrem k průměrnosti. V 70. a 80. letech se díky zákonu o procentu na umění rozšíří v českých a slovenských městech stovky plastik, soch a objektů, pro které se později ujme označení „vetřelci a volavky“ nebo umění období „reálného socialismu“^[P.08].

V USA a západní Evropě se v 80. letech začíná objevovat kritika vyvolaná velkým počtem nových děl a reflexí nenaplněných cílů deklarovaných zastánci umění ve veřejném prostoru ve strategických dokumentech městských a kulturních institucí. Abstraktní modernistické sochařství, jež vyrostlo na důsledné obhajobě autonomie uměleckého díla, je často uplatňováno bez vztahu k místu a architektuře^[P.09].

Umění hledá opodstatnění své přítomnosti ve městě dvěma způsoby. První možnost představuje účast na navrhování částí architektury, popřípadě přijetí funkcionalistického paradigmatu. Umělecká díla kompozičně doplňují architekturu, přičemž často není zřejmé, kde končí architektura a začíná umění, které je redukováno na dekorativní element. Umění též může integrovat funkci městského mobiliáře. Minimalističtí umělci s citem pro vytříbenou formu a kompozici často ve spolupráci s architekty navrhnou do městského prostředí lavice, stoly, brány, patníky a další objekty funkčního vybavení měst^[P.10].

Druhá cesta spočívá v hledání prostředků a možností, jak reagovat na kontext místa a situaci. Umělec zpracovává podněty prostředí, které interpretuje, kriticky zkoumá a obohacuje o další vrstvy. Vzniká místně specifické umění, jež reaguje na historické, kulturní, politické a sociální podmínky a akcentuje význam umění v každodenním životě. Umělci si záhy uvědomují, že tradiční statické sochařské dílo je nedostatečným prostředkem pro vyjádření narůstající složitosti expandujících měst a dynamicky se proměňující společnosti. Určitá část kritiky vnímá umění ve městě jako projev

[P.07] ↗ HALL, Tim
a ROBERTSON, Ian. *Public Art and Urban Regeneration: advocacy, claims and critical debates*. In: Landscape Research, 2001. 26/1. s. 5–26

[P.08] ↗ KAROUS, Pavel (ed.). *Vetřelci a Volavky*. Praha: Arbor Vitae, 2013, s. 452–455

[P.09], [P.10] ↗ KWON, Miwon. *One place after another*. Cambridge: The MIT Press, 2004, s. 65

síly a vlivu různých zájmových skupin a postupné privatizace veřejného prostoru. Dochází k odklonu od institucionalizovaného umění a částečně i od trvalého umístění uměleckých objektů ve prospěch dočasných intervencí. Pro sociálně angažované umění pracující s různými vrstvami místa či lokality, které využívá nových metod a strategií, jako je performance, happening, intervence, komunitní projekty a řada dalších, se vžije pojem *new genre public art*^[P.11].

S prohlubující se reflexí těchto přístupů se objevuje téma publika – kdo je vlastně příjemce a pro koho je umění ve městě tvořeno^[P.12], stejně jako otázka, co ještě je umění. Od 90. let narůstá podpora participativních metod v projektech revitalizací a výstavby nových veřejných prostranství. Umělec je často mediátorem a katalyzátorem určitého procesu, jehož cílem není realizace fyzického díla, ale propojení komunity a prohloubení sociálních vazeb.

V Československu a později České republice byly po roce 1989 zrušeny instituce přímo zapojené do podpory a realizace umění ve veřejném prostoru. Rovněž byl zrušen *zákon o povinném procentu na umění* → [P.2.2/s. 98]. Umění je ponecháno možností rodičů se volného trhu, dílčím zájmům jednotlivých iniciátorů a podnikavosti samotných umělců. Během více jak čtvrtstoletí má absence systematické podpory za následek vysokou koncentraci děl různé kvality v historickém jádru Prahy, většinou konzervativního charakteru a zřídka uplatnění umění při revitalizaci sídlišť, v městských částech vesnického charakteru a na periferii.

Obecně lze shrnout, že nové formy umění se nejdříve testují v galeriích, poté jimi umělci aktivizují veřejná prostranství a s odstupem se začleňují do strategických programů města. Zaostávání za vitálním proudem aktuálních uměleckých tendencí je příznačné zejména pro trvalá díla, která se soustřeďují v historických jádrech měst. Sklon k preferování konzervativního umění se daří překonávat v těch městech, která se aktivně snaží vnímat současné trendy rezonující světem umění a k umění ve veřejném prostoru přistupují jako k cenné, kurátorsky vedené sbírce. Jasnou vizi naplňují prostřednictvím otevřených a transparentních programů podpory, které stimulují pestré kulturní prostředí. V součtu tak posouvají své město na mezinárodní kulturní mapu, a to často bez ohledu na jeho velikost.

[P.11] ↗ LACY, Suzan.
Mapping the Terrain: New Genre Public Art. Washington: Bay Press, 1995

[P.12] Otázka publika, která je spojená s problematikou hodnocení umění ve veřejném prostoru je předmětem diskuzí ve větší míře v posledních letech. Jeden z mála výzkumů na toto téma je publikován v knize urbánního geografa Martina Zembrackého. ↗ ZEMBRACKI, Martin. *Public Artopia*. Amsterdam: Pallas Publications, 2012

Otázku zpracovává též článek: ↗ SENIE, Harriet: *Responsible Criticism: Evaluating Public Art*. In *Sculpture*, December 2003, XX, 10. [cit. 2. 10. 2015]. Dostupné online: <http://www.sculpture.org/documents/scmag03/dec03/senie/senie.shtm>

047 Plastika / Vzlet II.
Stanislav Hubička, Valerián Karoušek, Jiří Novák (1972)
[Praha 6, Ružyně]

P.2 Princip podpory formou procenta na umění

Procento na umění patří mezi nejznámější a nejoblíbenější finanční mechanismy podpory umění ve veřejném prostoru a architektuře. Jak minulé zkušenosti z Československa, tak současné z dalších zemí ale zároveň ukazují, že jde právě jen o nástroj pro zajištění prostředků, který sám o sobě nezaručuje vznik kvalitního umění.

Procento na umění je finanční nástroj podpory, díky kterému stát a města získávají prostředky pro realizaci umění ve veřejném prostoru. Určuje procentuální výši sumy, popřípadě způsob, jak k ní dospět na základě parametrů projektu a podmínek, které musí projekt splnit. Odpovídající množství finančních prostředků je následně vyčleněno z celkové investice určené k výstavbě budov a dalších objektů a na revitalizaci veřejných prostranství a využito k realizaci děl, péči a propagaci.

Princip procenta na umění může být přijat v rámci legislativy státu, kraje, města, popřípadě investic určitého ministerstva či úřadu. Může mít platnost vymahatelného zákona nebo doporučující směrnice. Může být uplatňován různým způsobem, nejobvyklejší jsou následující dva:

— % NA UMĚNÍ V RÁMCI KONKRÉTNÍ INVESTICE

Obecně se systém *“Percent for Art”* v západních zemích váže vždy k příslušnému stavebnímu záměru, ať už jde o výstavbu dálnice či nové koncertní síně, tj. umělecké dílo musí být umístěno časově, investičně i místně v rámci této stavby. Tento způsob může narážet na dva problémy. Jelikož je uplatnění spjato s konkrétním projektem, realizace jsou pak většinou součástí budovy a méně pak navazujícího veřejného prostranství (pokud nejde o projekty revitalizací) a jen obtížně jej lze uplatnit v rámci stabilních a kompaktních urbáních struktur, kde je množství projektů přirozeně nízké. Druhý problém spočívá v disproporcii mezi požadavky integrace umění do různých staveb a nákladů na výstavbu, tj. nezohledňuje skutečnou potřebnost a vhodnost umístění uměleckého díla v dané stavbě včetně faktu, že některé stavby, ač veřejné nejsou běžně navštěvovány veřejností a nejsou k tomu ani určeny, jejich „veřejnost“ spočívá ve „veřejnosti“ a prospěšnosti skrze svoji funkci. To se týká zejména technických a infrastrukturních staveb apod. V Československu toto řešil níže popsáný mechanismus určení procenta pro různé druhy staveb.

— % NA UMĚNÍ JAKO FOND

Město vyjme z celkové plánované částky vyčleněné na investice pro další rok příslušné procento do fondu, se kterým dále operuje dle potřeby. Částka tedy není svázána s konkrétní investicí a může sloužit kromě realizace nových děl i na správu, péči a ochranu městské sbírky veřejné plastiky, edukační programy a workshopy a další aktivity dle vytyčených programových priorit. Ideálně jde o fond, jehož používání není podmíněno povinností vyčerpání v rámci kalendářního roku apod., zato bývá doplněn pravidly, na co, jakým procesem a za jakých podmínek je možné z něj čerpat. Problémem tohoto systému může být preferování umístování uměleckých děl v exponovaných částech v centru města, a v důsledku toho další zanedbávání podhodnocených lokalit i snazší zneužití systému za účelem politického marketingu.

P.2.1 Historie uplatňování principu procenta na umění v zahraničí

FRANCIE

Poprvé byl princip procenta na umění uplatněn ve Francii v roce 1937 a vztahoval se pouze na výstavbu nových vzdělávacích budov. Z celkového rozpočtu mělo být 1,5 % využito na „dekoraci“, přičemž prosazení tohoto principu bylo výsledkem dlouhodobé snahy o uplatnění avantgardního umění ve výstavbě měst. Deklarovaným cílem bylo umožnit spolupráci umělců a architektů při tvorbě nových staveb a urbanistických celků s důrazem na vytvoření příjemného prostředí. Důležitým momentem ve formulaci

nařízení byla pobídka k uměleckým realizacím jiného druhu než klasického figurálního sochařství pěstovaného v konzervativním prostředí Akademie výtvarného umění v Paříži. Bohužel bylo nařízení zřídkem kdy uplatněno v praxi, a pokud se tak stalo, architekti často upřednostňovali spolupráci s tradičně zaměřenými umělci^[P.13]. Po druhé světové válce se ve Francii pojetí principu procenta na umění několik desetiletí dynamicky vyvíjí. Systémové změny se odehrály zejména v 80. letech, kdy je nařízení rozšířeno na aktivity všech ministerstev, nikoli pouze školství jako doposud. Devadesátá léta jsou příznačná snahou o propagaci uplatňování programu, který má stále status doporučující směrnice, zejména v menších městech, který má stále status doporučující směrnice. V roce 2002 je program rozšířen na všechna ministerstva a od roku 2006 platí jednotný proces aplikace zákona^[P.14].

SKANDINÁVIE

Nizozemí a Švédsko přijaly program procenta na umění již v roce 1951. Jeho výše se v Nizozemí pohybuje mezi 0,5 až 2 % a je určena na budovy ve správě státu, budovy ve správě obcí a umění pod širým nebem. Za uplatňování principu procenta na umění je odpovědná kancelář vrchního vládního architekta. O každém díle rozhoduje architekt kanceláře, projektový manažer, budoucí uživatel a nezávislý poradce. V posledních letech stát financuje i experimentální a konceptuální díla^[P.15].

Ve Švédsku je za uplatňování principu procenta na umění odpovědná státní instituce Agentura pro umění ve veřejném prostoru. Od roku 1997 se zákon nevztahuje pouze na budovy, ale na veřejný prostor obecně a je součástí plánovacích procesů měst. Procentuální výše částky uvolněná z rozpočtu na umění je zpravidla 1 %^[P.16] kromě hlavního města Stockholm, které pro výstavbu a rekonstrukce zdravotnických zařízení stanovilo 2 %^[P.17].

Strukturovaný program pro podporu umění na veřejných prostranstvích postupně vybuodovalo také Norsko. V roce 1977 byla za tímto účelem založena státní instituce KORO patřící do kompetence ministerstva kultury. Jejím základním cílem je zprostředkovat kvalitní umění ve veřejném prostoru na celostátní úrovni. Instituce disponuje čtyřmi různě zacílenými programy. Specifika jednotlivých programů se odrážejí ve způsobu financování, procesech aplikace a charakteru spolupráce zapojených subjektů. Historicky první program byl vytvořen pro výstavbu nových vládních budov financovaných státem. Pouze v rámci tohoto programu se uplatňuje princip procenta na umění ve výši 0,5–1,5 % dle druhu stavby, významu a dalších parametrů. Druhý program je zaměřen na stávající budovy ve vlastnictví státu nebo pronajaté státem k užívání (LES). KORO zde nabízí poradenství, ale nikoli finanční zajištění projektů. Třetí program je určen pro budovy vlastněné obcemi a okresy (KOM), čtvrtý program je zaměřen na umění pod širým nebem (URO). V posledních dvou zmíněných programech je finanční účast KORO a žadatele zpravidla rovnocenná. Kromě zmíněných čtyř programů KORO pečuje o veškerá díla ve vlastnictví státu (přibližně 7 000), spravuje internetový archiv veřejné plastiky a poskytuje expertní poradenství. Komise, které rozhodují o žádostech, se pravidelně mění a jsou složeny jak z profesionálů zaměstnaných v KORO tak externích odborníků. V rámci programu vznikají díla dočasná i trvalá, norských a zahraničních umělců včetně občasných realizací světově proslulého umělce^[P.18].

USA^[P.19]

Předpis „*Federal Art Project*“ ukládal již v roce 1934, součást konsolidačního plánu Nový uděl (New Deal) prezidenta Franklina D. Roosevelta, ukládal již v roce 1934 povinnost věnovat 1 % z nákladů veřejné budovy financované federální vládou na výtvarné řešení. Proces výběru, financování, osazení a údržby výtvarného díla v architektuře zajišťovalo oddělení malby a sochařství ministerstva financí. V roce 1943 byla kvůli nákladům na válku platnost předpisu přerušena.

V roce 1949 na něj navázal „*Art in Architecture Program*“ (Umění v architektuře) rovněž na federální úrovni oddělení s agendou umění v architektuře pod ústřední správou

[P.13], [P.14] ↗ RADISIC, Slavica. *Public Art Policy and Legal Instruments*. Diplomová práce. University of Arts in Belgrad, University Lyon 2, 2007. [online]. [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.academica.rs/academica/Radistic-Slavica-Art-Public-Art_2007.pdf>

[P.15] ↗ *European expert meeting for percent for art scheme, (Percentage) Schemes in participating countries*, Public Art Online, 2005, [online]. [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné z: http://www.publicartonline.org.uk/resources/reports/percentforart/percent_schemes.php.html

[P.16] ↗ ALEXANDER, Victoria D. a REUSCHEMEYER, Merilyn. *Art and the State*, New York: Palmgrave Macmillan, 2005, s. 123.

[P.17] ↗ *Stockholm Konst*, [online]. [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.stockholmkonst.se>

[P.18] ↗ *KORO, Public Art Norway*, [online]. [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné z: <https://publicartnorway.org/arbeidsomrade/>

[P.19] ↗ KAROUS, Pavel. Stručný popis vývoje procentuálních systémů v USA (interní komentář k připomínkové verzi plug-inu 12/2017).

všeobecných služeb – *General Services Administration (GSA)*. GSA si vyčleňuje 0,5 % z odhadovaných nákladů na výstavbu každé nové federální budovy na umělecký projekt. Výběr realizovaného díla probíhá prostřednictvím panelové diskuze odborníků z oblasti umění, zástupců občanů a komunit, vedoucího architekta projektu a reprezentantů GSA. Z tohoto diskuzního fóra potom vzejde nominace finalistů, z nichž si GSA vybere vítěze. Umělci spolupracují s architekty a dalšími členy projektového týmu od začátku projektu, aby se zajistilo smysluplné propojení díla s architekturou a nedošlo jen k umělému vyzdobení. Tento systém funguje v USA do dnešních dnů.

Od konce 50. let vcházela v platnost legislativa „*Percent for Art*“ v jednotlivých státech. Mezi prvními byly státy Washington a Aljaška, v současnosti jsou jí vybaveny vlády ve více než polovině států USA. Tento trend následovaly metropole, které prosadily systém „*Percent for Art*“ jako obecnou vyhlášku. První přijalo tuto kulturní politiku město Philadelphia, které má vyhlášku již od roku 1959. V roce 1964 se připojilo se svým předpisem město Baltimore, v roce 1967 se přidalo San Francisco a v průběhu 70. a 80. let strategii „*Percent for Art*“ už měla většina velkých severoamerických měst. V současnosti to je více než sedmdesát metropolí.

Jako nejúspěšnější se ukazuje být kulturní strategie Chicaga, které se stalo Mekkou umění v architektuře a ve veřejném prostoru. Podoba chicagského i newyorského nařízení ukládá věnovat z výstavby či rekonstrukce veřejných budov a veřejných prostranství s rozpočtem nad pět set tisíc dolarů 1,33 % nákladů na originální umělecká díla či výtvarné projekty. Na tyto umělecké projekty jsou vypisovány veřejné výtvarné soutěže. Vítězné umělecké projekty vybírá odborná komise složená z architekta realizované budovy, budoucího uživatele budovy a tří volených profesionálů v oblasti vizuální kultury.

VELKÁ BRITÁNIE

V britských městech poškozených druhou světovou válkou bylo umění zpravidla součástí projektů nové výstavby a revitalizace a financováno díky grantům a přímému začleňování umění do rozpočtů projektů. Velká Británie přijímá princip procenta na umění až v roce 1978 ve formě doporučující směrnice a bez specifikace procesu aplikace. Navzdory dobrovolnosti řada britských měst program procenta na umění uplatňovala. Analýza důsledků této směrnice později ukázala, že 95 % všech děl vzniká ve velkých, hustě zalidněných aglomeracích s rozvinutým průmyslem. V tradičně zemědělských oblastech je procento na umění uplatňováno spíše výjimečně. Od roku 1997 je proto nařízení povinné pro některé typy veřejných projektů jako např. nemocnice, školy nebo budovy samospráv^[P.20].

P.2.2 Zákon o povinném procentu na umění v Československu

Předchozí kapitola vyvrací rozšířený mýtus, že princip nebo zákon o procentu na umění je především nástroj k rozšíření ideologie socialismu a komunismu. Podobně jako v USA a západní Evropě přijetí zákona v Československu předcházela bezmála dvě desetiletí aktivit státu v oblasti výstavby a začleňování umění do architektury a měst.

Po 50. letech poznamenaných ideologicky zatíženou architekturou a výstavbou pomníků se v 60. letech investice soustředí do menších děl, která jsou součástí architektury, veřejných prostorů městské i vesnické zástavby. V roce 1965 vydává vláda *Usnesení vlády Československé socialistické republiky o řešení otázek uplatnění umění v investičním výstavbě*, kterým je legislativně zaštitěna spolupráce mezi umělci a architekty a jsou určeny její zásady. V roce 1966 jsou vydány prováděcí pokyny k tomuto usnesení a mechanismus financování umění v architektuře a nových urbanistických komplexech. Pro tento program se v Československu ujal lidový název „čtyřprocentní zákon“. Výpočet procenta určeného na umění byl dán rovnici, ve které se násobila základní procentuální sazba (0,6–4,2 %) dvěma koeficienty. První zohledňoval význam místa (0,1–2,5) a druhý se týkal druhu stavby (0–1,75). Základní procentuální sazba se odvíjela od výše nákladů – s rostoucí investicí se snižovalo procento^[P.21].

[P.20] ↗ RADISIC, Slavica. *Public Art Policy and Legal and Financial Policy Instruments*. Diplomová práce. University of Arts in Belgrad, University Lyon 2, 2007. [online]. [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné online: <http://www.academica.rs/academica/Radisic-Slavica-Art-Public-Art-2007.pdf>

[P.21] ↗ KAROUS, Pavel (ed.). *Vetřelci a Volavky*. Praha: Arbor Vitae, 2013, s. 454–455.

V celém procesu figurovalo několik institucí. Vedle *Státní komise pro investiční výstavbu* to byl *Svaz československých architektů* a *Svaz československých umělců*. Komise *Fondu výtvarných umění* kontrolovaly ideologickou vhodnost obsahu uměleckých děl a jejich formální srozumitelnost. Zákon, stejně jako výše zmíněné instituce byly zrušeny po roce 1989.

P.2.3 Další nástroje podpory a zdroje financování^[P.22]

Princip procenta na umění je nejrozšířenějším a nejnámějším mechanismem financování umění ve veřejném prostoru. Nicméně nástrojů podpory, které mohou státy, města a soukromé organizace zavést a využívat, je více. Následující příklady, které nejsou vyčerpávajícím přehledem, krátce představují další používané nástroje financování.

— PARTNERSTVÍ VEŘEJNÉ A SOUKROMÉ SFÉRY

Je uplatňováno v grantových výzvách, kdy soukromý subjekt může žádat u veřejné instituce nejen o finanční podporu, ale i využít jejich poradenství a expertiz. Finanční zajištění akce bývá často rovnoměrně sdílené.

— VYHRAZENÍ ČÁSTKY NA UMĚNÍ V RÁMCI INVESTIČNÍ AKCE

Využívá se zejména u architektury celostátního kulturního a společenského významu a v případě absence systematických programů podpory.

— PROGRAM NA UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU SE STABILNÍM ROZPOČTEM

Uplatňuje se v případě, že město z nějakých důvodů neaplikuje zákon o procentu na umění (například Vídeň, Houston, Phoenix). Zpravidla se kombinuje s dalšími zdroji, jako je zdanění některých služeb, státní loterijní program a soukromí přispěvatelé. Město často převádí agendu na soukromé organizace či agentury.

— UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU JAKO ROZPOČTOVÁ POLOŽKA

Používá se tam, kde je město příliš malé, takže není možné generovat dostatečné množství prostředků pomocí zákona o procentu na umění.

— SOUKROMÉ NADACE

Nadace přímo iniciují vznik umění ve veřejném prostoru nebo podporují neziskové organizace a veřejné instituce.

— SPOLUPRÁCE MEZI DEVELOPEREM A VEŘEJNOU SPRÁVOU

Developer se na základě různých dohod s městem zavazuje přispět ke kvalitě veřejného prostoru investicemi do infrastruktury a služeb, přičemž samospráva má možnost nasměrovat tyto prostředky na realizaci umění. Například ve Velké Británii je toto ošetřeno legislativně formou právně závazné plánovací smlouvy. Developéři někdy využívají při realizaci uměleckých děl poradenství institucí, popřípadě soukromých agentur.

— NÁRODNÍ LOTERIJNÍ PROGRAM

Je důležitým zdrojem financování umění ve Velké Británii. Pětina příjmů z prodeje loterijních kuponů je určena na zajištění prostředků na kulturu. Prostředky spravuje na úrovni státu rada pro umění – státní, ale do jisté míry nezávislá organizace pod záštitou ministerstva kultury, sportu a médií, která plní funkci garanta rozvoje kultury a kulturních institucí ve Velké Británii^[P.23].

— DANĚ

V USA jsou v některých případech prostředky získávány také z daní – například z turistického ubytování^[P.24], prodeje nebo pronájmů bytů a ateliérů umělcům.

[P.22] Přehled je inspirován a částečně využívá informace ze zdroje:

➤ *Funding Sources for Public Art. Project for Public Spaces*, 2009, [online]. [cit. 25. 9. 2017] Dostupné online: <https://www.pps.org/reference/artfunding/>

[P.23] ➤ 2010 to 2015 government policy: arts and culture. 2015, [cit. 25. 9. 2017] Dostupné online: <https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-arts-and-culture/2010-to-2015-government-policy-arts-and-culture>

[P.24] Tzv. *TOT (transient occupancy tax)* je daň z „přechodného ubytování“, která se vztahuje na hotely a motely a další zařízení k ubytování kratšímu než 30 dní.

P.3 Zahraniční zkušenosti

Dlouhodobé zkušenosti v USA a západní Evropě, které se propsaly do současné podoby jejich institucí a programů, mohou být inspirací pro definování strategie, cílů, zásad a nástrojů podpory umění na veřejných prostranstvích, které má Praha možnost nově vytvořit.

V následující části jsou uvedeny příklady městských nebo neziskových organizací v zahraničí, které usilují o komplexní přístup, a z jejich programů je patrné vědomí provázanosti umísťování uměleckých děl do veřejného prostoru s celkovou tvorbou města a dalšími kulturními rovinami. Jsou zároveň vybrány tak, aby prezentovaly různorodost v zaměření programů, deklarovaných cílech a míře integrace do správy města.

P.3.1 Vídeň, Rakousko

KÖR – KUNST IM ÖFFENTLICHEN RAUM WIEN
www.koer.or.at
FORMA
<ul style="list-style-type: none"> soukromá organizace – GmbH (ekvivalent spol. s r.o.)
ZALOŽENÍ INSTITUCE
<ul style="list-style-type: none"> v r. 2004 založena městem (z iniciativy výboru pro kulturu a výboru pro plánování, rozvoj města a bydlení) v r. 2008 změněn statut na soukromou organizaci
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA
<ul style="list-style-type: none"> pětičlenná odborná komise, která rozhoduje o finanční podpoře vybraných projektů nezávislí členové se střídají každé 3 roky s výjimkou stálého člena – ředitele MUSA (městského muzea, spravujícího městskou sbírku současného umění), který je zároveň vedoucím úřadu pro kulturní záležitosti města Vídně
ZPŮSOB FINANCOVÁNÍ
<ul style="list-style-type: none"> KÖR disponuje fondem získaným z veřejných prostředků města, který je rozdělován mezi vybrané projekty na základě usnesení odborné komise výše podpory na jeden projekt dosahuje max. 150 000 €
VIZE
<ul style="list-style-type: none"> KÖR si klade za cíl „vdechnout nový život veřejnému prostoru trvalými nebo dočasnými uměleckými projekty“ úsilí KÖR je zaměřeno na posílení identity jednotlivých čtvrtí a oživení veřejného prostoru ve smyslu „agory“, tedy místa sociálně-politického a kulturního diskurzu
CÍLE
<ul style="list-style-type: none"> pomoci umění hrát aktivní roli v tvorbě města, zprostředkovat lidem nové perspektivy, zážitky pomoci utvářet veřejný prostor města dočasnými a trvalými uměleckými projekty, vdechnout život do těchto prostorů a posílit jejich sociální kvality rozvíjet chápání umění nikoli jako dekorace, ale jako nezávislého současného příspěvku k relevantním sociálně-politickým tématům městského prostředí prezentovat umění ve veřejném prostoru jako důležitý aspekt kulturního života, a tak pevněji zakotvit Vídeň na mezinárodní scéně a posilovat kulturní profil města v oblasti současného vizuálního umění zvyšovat kvalitu, podporovat a dokumentovat umění ve veřejném prostoru podporovat mladé umělce realizací dočasných projektů vztahovat se ke klíčovým kulturním aktivitám a sociálním zájmům města a věnovat se jim z perspektivy umění objevovat oblasti budoucího rozvoje města jako možné příležitosti pro umělecké aktivity a účastnit se tak tvorby veřejných prostranství od samého počátku.
HLAVNÍ AKTIVITY
<ul style="list-style-type: none"> řízení uměleckých projektů, organizace otevřených a vyzvaných výtvarných soutěží, zadávání zakázek přidělování dotací umělcům a partnerským organizacím publikační činnost, pořádání symposií, tvorba vzdělávacích programů, archivace a dokumentace projektů
PODPOROVANÉ UMĚLECKÉ FORMY
<ul style="list-style-type: none"> trvalé i dočasné
MOŽNOST ZAPOJENÍ UMĚLCŮ
<ul style="list-style-type: none"> účast v otevřených a vyzvaných soutěžích přímé zadávání zakázek umělcům

První tři roky byl KÖR veden jako městská instituce. Vzhledem k úspěchu projektu byl změněn její status na nezávislou soukromou organizaci. Díky personálnímu napojení na MUSA je organizace přímo provázána s dalšími kulturními aktivitami města Vídně. Cíle a hodnoty programu jsou definované s ohledem na komplexnost a aktuálnost otázek umění. Kultura má být jedním ze základních činitelů utváření městského prostředí a KÖR chce být v tomto procesu aktivním hráčem. Víze KÖR jsou definované vyváženě ve snaze postihnout širokou škálu způsobů zapojení umění do každodenního života a naopak umožnit obyvatelům prostřednictvím umění pozměnit svůj způsob vnímání, rozvíjet kritické myšlení. V posledních letech je patrný příklon k realizaci dočasných projektů.

P.3.2 Berlín, Německo

BBK BERLIN – KULTURWERK DES BERUFSVERBAND BILDENDER KÜNSTLER KIÖR – BÜRO FÜR KUNST IM ÖFFENTLICHEN RAUM	
www.bbk-kulturwerk.de	
FORMA	
<ul style="list-style-type: none"> • KiöR – kancelář pro umění ve veřejném prostoru je podpůrnou složkou asociace profesionálních vizuálních umělců (BBK Berlin), která má přibližně 2 000 členů 	
ZALOŽENÍ INSTITUCE	
<ul style="list-style-type: none"> • v r. 1979 založena kancelář, v r. 1999 přejmenována na KiöR 	
ZPŮSOB FINANCOVÁNÍ	
<ul style="list-style-type: none"> • chod asociace BBK Berlin a KiöR je financován z příspěvků registrovaných umělců • financování pořizování uměleckých děl je založeno na stavebních předpisech k provádění veřejných projektů, které stanoví, že ze všech staveb vybudovaných z veřejných prostředků má být 1–2 % ze stavebních nákladů použito na umění 	
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	
<ul style="list-style-type: none"> • osmičlenná expertní komise (7 umělců, 1 přizvaný host) 	
VÍZE	
<ul style="list-style-type: none"> • BBK podporuje práva a zájmy umělců a zasazuje se o zlepšování možností tvorby, reprezentuje uměleckou obec v rámci kulturní politiky města 	
CÍLE	
<ul style="list-style-type: none"> • transparentní a férové zajišťování uplatnění procenta na umění od počátku plánovacího procesu 	
AKTIVITY	
<ul style="list-style-type: none"> • expertní komise navrhuje umělce pro vyzvané soutěže či konkrétní zakázky a vybírá zástupce umělecké obce jako odborníky do porot dílčích soutěží • registrace a správa archivu portfolií umělců aktivních ve veřejném prostoru (přibližně 500 ks portfolií) • poradenská činnost umělcům a subjektům v zakázkové praxi • iniciace a transparentní organizace výtvarných soutěží (otevřených i vyzvaných) • vydávání odborného časopisu „Kunststadt – Stadtkunst“ (City of Art – Art of the City) 	
PODPOROVANÉ UMĚLECKÉ FORMY	
<ul style="list-style-type: none"> • trvalé i dočasné; na základě procenta na umění jsou pravděpodobně realizována pouze díla trvalého charakteru 	
MOŽNOST ZAPOJENÍ UMĚLCŮ	
<ul style="list-style-type: none"> • možnost členství v organizaci a registrace vlastního portfolia v archivu portfolií • správa a organizace aktivit sdružení • účast v otevřených a vyzvaných soutěžích • využívání poradenských a jiných služeb, (koučing, workshopy a kurzy) • možnost realizace děl v sochařských dílnách, které organizace spravuje 	

Přínosem BBK Berlín jsou zejména služby a zaštitění, které poskytuje umělcům. V kombinaci s gescí KiöR a její odpovědností za uplatňování předpisů o procentu na umění se tak stává silným stakeholderem, zastupujícím zájmy početné berlínské umělecké komunity a nezávislým kurátorem umění ve veřejném prostoru Berlína.

P.3.3 Helsinky, Finsko

HAM – HELSINKI ART MUSEUM
www.hamhelsinki.fi
FORMA
<ul style="list-style-type: none"> organizace zřizovaná městem
ZALOŽENÍ INSTITUCE
<ul style="list-style-type: none"> v r. 1885 vzniká městská sbírka umění v r. 1979 založeno City Art Museum, zodpovědné za městskou sbírku umění a její zprostředkování veřejnosti v r. 1998 se muzeum Helsinki Art Museum (HAM) stává součástí městské municipality jako nezávislá městská organizace
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA
<ul style="list-style-type: none"> ředitel a správní rada (9 členů)
ZPŮSOB FINANCOVÁNÍ
<ul style="list-style-type: none"> od r. 1991 město Helsinky uplatňuje program procento na umění (1 %), částka je určena na realizaci umění v souvislosti s konkrétními městskými investicemi – projekty na veřejných prostranstvích nebo v interiéru veřejných budov (nové a rekonstruované veřejné budovy, nemocnice, denní centra apod.) HAM odpovídá za celý proces realizace děl a úzce spolupracuje s dalšími orgány města, je správcem sbírky všech pořizovaných děl v rámci programu
VIZE
<ul style="list-style-type: none"> motto: „Díky umění může být život v Helsinkách zábavnější.“ muzeum a jeho sbírky jsou určeny všem obyvatelům a návštěvníkům Helsinek, umění ve veřejném prostoru má vytvářet nečekané situace v prostoru města muzeum chce být součástí každodenního městského života, definuje roli uměleckého muzea v rámci společenského života metropole i na mezinárodní úrovni
CÍLE
<p>HAM si klade za cíl řídit se následujícími hodnotami:</p> <ul style="list-style-type: none"> Odvaha (Courage) – mít názor a dělat věci inovativně Radost (Joy) – smysluplná tvorba, otevřenost a zprostředkování setkávání Účast (Presence) – muzeum je zde pro veřejnost, naslouchá svým návštěvníkům a chce být součástí jejich každodenního života
AKTIVITY
<ul style="list-style-type: none"> výstavní činnost, akvizice (do sbírky současného finského umění i do sbírky umění ve veřejném prostoru) evidence, dokumentace a péče o stávající sbírku umění výzkum, popularizace a edukační činnost (workshopy, veřejné a soukromé prohlídky) zápůjčky uměleckých děl veřejným institucím správa on-line archivu a mapy umění ve veřejném prostoru (díla ve správě města i jiných subjektů)
PODPOROVANÉ UMĚLECKÉ FORMY
<ul style="list-style-type: none"> převážně trvalé
MOŽNOST ZAPOJENÍ UMĚLCŮ
<ul style="list-style-type: none"> účast v otevřených a vyzvaných soutěžích přímé zadávání zakázek umělcům

Helsinky aktivně rozšiřovaly svou sbírku umění a instalovaly sochy v parcích a na náměstích od konce 19. století. V roce 1954 byla založena umělecká rada za účelem nákupu a realizace děl umělců žijících v Helsinkách pro umělecké obohacení a oživení úřadů i veřejných prostranství. V 70. a 80. letech byl význam kulturní činnosti posílen přijetím významných soukromých sbírek spojeným s nutností rekonstrukce a výstavby nových budov.

Na webových stránkách se HAM prezentuje jasně a populárně definovanou vizí v deklarované snaze zasáhnout co nejširší spektrum veřejnosti. Jednou za několik let reviduje své další směřování. Online archiv prezentující veřejnosti městskou sbírku veřejné plastiky zahrnuje sochy v Helsinkách a blízkém okolí a je provázaný s mapou služeb. Kromě toho, že poskytuje informace o konkrétním díle, je obohacen o možnost jednoduše nahlásit poškození nebo sdílet své vzpomínky spojené s určitou sochou, které se pak objevují ve formě krátkých komentářů na webových stránkách muzea.

P.3.4 Haag, Nizozemí

ART CENTER STROOM DEN HAAG
www.stroom.nl
FORMA
• soukromá nadace (centrum umění)
ZALOŽENÍ INSTITUCE
• 1990
ZPŮSOB FINANCOVÁNÍ
• kombinace finanční podpory města Haag a soukromých zdrojů, nadací (např. Mondriaan Fund, Creative Industries Fund NL and DOEN Foundation)
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA
• správní rada (5 členů), dotační výbor (8 členů), výbor profesionálních umělců (4 členové), zaměstnanci
VIZE
• nadace se věnuje široké škále aktivit, které se týkají městského prostředí a tematicky zahrnují vizuální umění, architekturu, městské plánování či design
• centrum je otevřené všem podnětným nápadům, chce být stimulační platformou a ve spolupráci s dalšími institucemi reflektovat vývoj současného města a roli vizuálního umění v tomto procesu
CÍLE
• podporovat kritické a kreativní myšlení o současném městě
• v kombinaci různých profesních a uměleckých perspektiv, znalostí a metod budovat pozici, ze které je možné reflektovat komplexní problematiku městského prostředí
AKTIVITY
• prosazování kulturních zájmů v politickém dění (konference, prezentace pro samosprávy a úřady)
• podpora místní umělecké scény
• budování knihovny, iniciace výzkumných aktivit a výměny zkušeností v oblasti umění a příbuzných disciplín
• iniciace výstav, workshopů a přednášek pro veřejnost, publikační činnost
• realizace trvalých uměleckých objektů ve veřejném prostoru ve spolupráci s městem, zprostředkování komunikace mezi umělci a městem
PŘÍKLADY PROJEKTŮ
• The Sculpture Gallery – pěší zóna určená pro umístění děl holandských sochařů
• Fiets & Stal – výzva umělcům ke ztvárnění stovek přístřešků a stojanů na kola
• Umění do škol – úzká spolupráce s městem, v rámci uplatňování programu procento na umění při investicích do renovací nebo výstavby nových školních budov
PODPOROVANÉ UMĚLECKÉ FORMY
• trvalé, dočasné, participativní
MOŽNOST ZAPOJENÍ UMĚLCŮ
• účast v grantových výzvách a speciálních projektech
• účast na workshopech, přednáškách
• možnost využívat služby centra (knihovna, poradenství)
• možnost registrace do databáze umělců města Haag

Přínosem centra je zejména iniciace neobvyklých propojení, například program Play Your City zapojuje trojrozměrné umělecké objekty do světa dětských her a pohybu ve specifickém kontextu urbánního prostředí mimo „bezpečné“ prostředí dětských hřišť. Centrum reflektuje pozici umění ve veřejném prostoru v širokém slova smyslu nejen svými výstavami, ale i semináři, přednáškami, otevřenými ateliéry a dalšími akcemi. Cílem je stimulovat kritické myšlení ve vztahu k současné společnosti a aktuálním obecným tématům.

P.3.5 Chicago, USA

CHICAGO PUBLIC ART PROGRAM
www.cityofchicago.org/city/en/depts/dca/provdrs/public_art_program.html
FORMA
<ul style="list-style-type: none"> zřizovatelem a manažerem programu je městský odbor pro kulturní záležitosti a speciální události (Department of Cultural Affairs and Special Events)
ZALOŽENÍ INSTITUCE
<ul style="list-style-type: none"> 1978 (program podpory existuje již od 30. let 20. století)
ZPŮSOB FINANCOVÁNÍ
<ul style="list-style-type: none"> financování pořízení nových děl principem procento na umění – 1,33 % z rozpočtu na výstavbu či renovaci budov, konstrukcí nebo venkovních úprav je určeno na realizaci umění, které má být součástí investice
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA
<ul style="list-style-type: none"> zaměstnanci odboru, vedoucí odboru, vedoucí oddělení programu
VIZE
<ul style="list-style-type: none"> odbor nedeklaruje na svých stránkách vizi nebo hodnotový rámec programu
CÍLE
<ul style="list-style-type: none"> realizace nekomemorativních (non-commemorative) děl ve veřejném prostoru
AKTIVITY
<ul style="list-style-type: none"> realizace uměleckých děl uplatněním principu procento na umění, formou kombinace otevřených výzev a vyzvaných soutěží správa databáze umělců, kteří jsou informováni o nových projektech a příležitostech dokumentace, údržba děl a správa on-line archivu
PODPOROVANÉ UMĚLECKÉ FORMY
<ul style="list-style-type: none"> trvalé
MOŽNOST ZAPOJENÍ UMĚLCŮ:
<ul style="list-style-type: none"> možnost registrace do databáze, díky které jsou umělci informováni o všech výzvách, na něž mohou reagovat; zaměstnanci programu vybírají umělce do vyzvaných soutěží na základě jejich předchozí práce

Program se podrobně věnuje procesu aplikace nařízení o procentu na umění (the Percent for Art Ordinance) → [P.2.1/s. 88]. Je založen na otevřené komunikaci a úzké spolupráci mezi městem, místní samosprávou a komunitou, která zahrnuje formulování záměru, výběr umělců a následnou diskusi nad návrhy, která probíhá na veřejných setkáních. V Chicagu se daří dlouhodobě realizovat současná díla světových umělců s citlivostí pro jejich umístění a význam v daném kontextu.

P.3.6 New York, USA

DOT ART NEW YORK
www.nyc.gov/html/dot/html/pedestrians/dotart.shtml
FORMA
<ul style="list-style-type: none"> městská organizace – součást odboru pro dopravu, resp. veřejný prostor, sekce pěší doprava (NYC DOT – Department of Transport)
ZALOŽENÍ INSTITUCE
<ul style="list-style-type: none"> 2008
ZPŮSOB FINANCOVÁNÍ
<ul style="list-style-type: none"> veřejné prostředky čerpané z rozpočtu města (celkový roční rozpočet NYC DOT je 900 milionů dolarů, projektový pětiletý rozpočet je 10 miliard dolarů)
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA
<ul style="list-style-type: none"> zaměstnanci odboru, umělecká poradní komise (5 členů volených na 2 roky, z toho 4 zástupci veřejných kulturních institucí a jeden nezávislý umělec)
VIZE
<ul style="list-style-type: none"> ve spolupráci s umělci a místními komunitami animovat a zkvalitňovat veřejná prostranství a s nimi bezprostředně spojené dopravní stavby – „náměstí, ploty, bariéry, mosty a další prvky mohou sloužit jako plátno pro umělecké vyjádření“
CÍLE
<ul style="list-style-type: none"> pomocí dočasných uměleckých projektů transformovat obyčejné ulice ve výjimečné prostředí
AKTIVITY
<p>DOT Art spolupracuje s lokálními komunitami a umělci v rámci pěti programů:</p> <ul style="list-style-type: none"> Dekorace bariér (Barrier Beautification) – pravidelně organizuje otevřené výzvy/soutěže na výtvarné pojetí dopravní stavby v konkrétní lokalitě Komunitní zakázky (Community Commission) – spolupracuje s lokálními organizacemi na výběru umělce/díla pro dočasné umístění na pozemku, který je ve správě NYC DOT; lokální komunitní organizace úzce spolupracuje na výběru umělce a později zajišťuje údržbu díla Umělecké intervence (Arterventions) – spolupráce s galeriemi a lokálními organizacemi na vystavení určitého díla ve veřejném prostoru, zpravidla v návaznosti na program galerie nebo muzea; partnerské organizace jsou odpovědné za údržbu a veškeré náklady spojené s instalací a deinstalací díla, které je instalováno na 3 až 6 měsíců Panelové výstavy (Art Display Case Exhibits) – dočasná prezentace umělce/projektu pomocí přenosných exteriérových panelů realizovaná ve spolupráci s lokálními organizacemi a umělci zpravidla na náměstích, NYC DOT zajišťuje instalaci a deinstalaci Speciální projekt (Special Project) – záštita a organizace dočasných kulturních akcí na pozemcích ve správě NYC DOT
PODPOROVANÉ UMĚLECKÉ FORMY
<ul style="list-style-type: none"> trvalé, dočasné, participativní trvalých děl jsou jen desítky, častější je dočasná instalace soch a objektů (např. pomník Jana Palacha od Johna Heyduka byl v roce 2017 zhotoven jako dočasná instalace studenty Cooper Union a vystaven po dva měsíce na Cooper Square Plaza)
MOŽNOST ZAPOJENÍ UMĚLCŮ
<ul style="list-style-type: none"> možnost účastnit se programů DOT Art – finanční a materiální podpora pro instalace ve veřejném prostoru

Hlavním cílem metropolitní organizace NYC DOT je zajišťovat udržitelnou mobilitu města a kvalitu dopravních staveb. Program DOT Art přesahuje očekávané spektrum služeb a podtrhuje fakt, že odpovědnosti jednotlivých orgánů města se překrývají a mohou se vzájemně doplňovat. Program vychází vstříc kulturním aktivitám a potřebám občanů, úzce spolupracuje s místními komunitami a partnery, předchází byrokratickým nejasnostem a usnadňuje tak realizaci uměleckých záměrů různých subjektů.

P.3.7 Filadelfie, USA

ASSOCIATION FOR PUBLIC ART
www.associationforpublicart.org
FORMA
<ul style="list-style-type: none"> • soukromá veřejně prospěšná organizace
ZALOŽENÍ INSTITUCE
<ul style="list-style-type: none"> • 1872 založena Fairmount Park Association, v roce 2012 přejmenována na Association for Public Art
ZPŮSOB FINANCOVÁNÍ
<ul style="list-style-type: none"> • vládní granty, příspěvky od soukromých společností, subjektů a osob (např. Skanska USA Building Inc.)
STRUKTURA
<ul style="list-style-type: none"> • rada (7 členů), zaměstnanci, dozorčí rada, poradní výbor umělců
VIZE
<ul style="list-style-type: none"> • reflexe aktuálních podmínek života v současné společnosti • podílení se na tvorbě kulturního odkazu města a zachování kulturního dědictví pro další generace
CÍLE
<ul style="list-style-type: none"> • realizace nových děl, ochrana a péče, podpora a propagace umění
AKTIVITY
<ul style="list-style-type: none"> • přímé zadávání projektů umělcům • správa on-line archivu sbírky uměleckých děl a interaktivní mapy včetně plánu procházek pro veřejnost • propagace a popularizace pomocí audio aplikace pro chytré telefony Museum without Walls, brožur, map, cyklistického průvodce uměním ve městě apod. • organizace dlouhodobých tematických projektů • organizace speciálních programů, edukační a publikační činnost, každoroční setkání přátel asociace, umělců a studentů
PODPOROVANÉ UMĚLECKÉ FORMY
<ul style="list-style-type: none"> • trvalé nebo participativní vedoucí k trvalým realizacím
MOŽNOST ZAPOJENÍ UMĚLCŮ
<ul style="list-style-type: none"> • možnost zapojit se do projektů, edukační činnosti a propagace umění • networking – možnost účasti na každoročních setkáních přátel asociace

Jde o jednu z nejstarších organizací, která se zabývá systematickou podporou umění ve veřejném prostoru. V současnosti se věnuje především prezentaci a přiblížení existujících děl obyvatelům města. Různými kreativními způsoby povzbuzuje zájem o sbírku umění ve veřejném prostoru a poskytuje informace veřejnosti.

V minulosti asociace realizovala dlouhodobé projekty, které reagovaly na aktuální umělecké tendence. Například v roce 1999 to byly participační projekty v rámci programu New Land Marks: Public Art, Community, and the Meaning of Place. Vybrané komunity společně s umělci pracovali po dobu jednoho roku na přípravě děl, která by vyjadřovala sdílené hodnoty a směřování těchto komunit. Následně proběhla realizace těchto děl vždy v rámci souvisejících projektů revitalizace veřejného prostoru, realizace veřejné stavby apod.

[PŘÍKLADY: ZAHRANIČNÍ ZKUŠENOSTI – VÍDEŇ]

048 Turnertempel memorial site

Iris Andraschek, Hubert Lobnig + lanscape architekti: Maria Auböck + János Kárász (2011)

[Vídeň, Turnergasse / Dingelstedtgasse]

Návrh pojednání upomínkového prostoru na místě významné vídeňské synagogy, vypálené nacisty za 2. světové války, vzešel z vyzvané výtvarné soutěže týmů umělců a krajinářských architektů. Cílem soutěže bylo překročit standardní formát pomníku, skloubit požadavek na rehabilitaci místa a připomenutí jeho smutné historie s transformací vágního prostoru na veřejné prostranství a lokální meeting point.

049 Vienna Banquet of Human Rights & its Guardians

Françoise Schein (od 15. 6. 2018)
[Vídeň, Platz der Menschenrechte]

Instalace prostřeného stolu představuje třicet článků uvedených v Deklaraci OSN o lidských právech z roku 1948. Vytváří prostor pro interakci, reflexi a ponaučení, zamýšlení a odpočinek. Články servírované na ručně malovaných talířích podtrhují myšlenku, že lidská práva jsou „strava pro duši“.

050 Quantitative Easing (for the street)

Axel Stockburger, kurátor: Muntean/
Rosenblum (27. 5.–27. 10. 2014)
[Vídeň, Kunstplatz Graben]

V rámci jednoho z nejvýznamnějších prostranství v centru města bylo zvoleno místo, kde se od r. 2011 pod taktovkou KÖR pravidelně střídají dočasné výtvarné projekty. Stockburgerova intervence reaguje na téma peněz a globální ekonomiky v současné společnosti. Připomíná, že ulice jsou také dějištěm „sociálních transakcí“, nejen prostorem finančního bohatství, ale i sociálního, estetického a politického kapitálu.

[P.25] Pozn.: Kvantitativní uvolňování (anglicky „quantitative easing“ – QE) je monetární politika používaná centrálními bankami ke stimulaci ekonomiky.

ENGLISH SUMMARY

The quality of the public space is one of the basic preconditions for high-quality urban living. Public spaces play cultural and social role. Art creates, develops and enriches the cultural dimension of the life of the society and of the individual and deepens their perception of the environment and life around us. Art in public spaces enriches the area as a whole and enables the transfer of cultural values to the public at large.

The quality of a public space is holistic. It is therefore important that each individual part that comprises it contributes to the quality of the whole. The relationship between the work of art and the public space should be reciprocal: art enhances the quality of the space – and the space reinforces the meaning of the art. A wise city, managed and inhabited by wise people, should be able to allow, support, initiate, guarantee and actively create all this. That is the purpose of this publication Works of Art in Public Spaces – a thematic plug-in of the Prague Public Space Design Manual.

The publication is divided into five basic and interrelated chapters, which lay down basic criteria for the quality of artworks located in public spaces and rules for their acquisition, management and maintenance. This provides methodological support for the process of initiating, implementing and deciding on specific projects for the city and for the professional and general public. It also establishes transparent conditions for the initiators of public art.

The plug-in also introduces ideas for systemic changes. It proposes tools for the city to apply over time, provided its aim is to support, expand and promote high-quality and publicly accessible art, thereby increasing the city's cultural capital and the quality of its public spaces.

It also explains some of the patterns in relationships between the work of art and the urban environment presenting good practice and examples from abroad. It is as well as motivating and inspiring.

manual.iprpraha.cz/en

SOUVISEJÍCÍ ZÁKONY A PŘEDPISY

Zákon 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

Zákon 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon 121/2000 Sb., autorský zákon.

Zákon 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

MHMP. Vyhláška 1/2016 Sb. hl. m. Prahy, obecně závazná vyhláška o omezujících opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v souvislosti s provozováním pouliční umělecké veřejné produkce na veřejně přístupných místech.

MHMP. Vyhláška 5/2011 Sb. hl. m. Prahy, obecně závazná vyhláška o místním poplatku za užívání veřejného prostranství

SOUVISEJÍCÍ KONCEPČNÍ A ODBORNÉ DOKUMENTY

Manuál tvorby veřejných prostranství hl. m. Prahy. Praha: IPR Praha, 2014. Dostupné z: <http://manual.iprpraha.cz> (schváleno usnesením RHMP č. 1495 ze dne 24.6.2014)

Manuál participace. Praha: IPR Praha, 2016. Dostupné z: <http://www.iprpraha.cz/manualparticipace> (schváleno usnesením RHMP č. 2908 ze dne 22.11.2016)

Strategický plán hl. m. Prahy, aktualizace 2016. Praha: IPR Praha, 2016. Dostupné z: <http://strategie.iprpraha.cz/> (schváleno usnesením ZHMP č. 21/7 ze dne 24.11.2016)

Koncepce kulturní politiky hl. m. Prahy 2017 – 2021. Praha: KUC MHMP, 2017. Dostupné z: http://kultura.praha.eu/public/6e/a7/f1/2485343_790106_Koncepce_kulturni_politiky_HMP_2017_2021.pdf

Koncepce podpory umění v České republice na léta 2015 - 2020. Praha: MK ČR, 2015. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/koncepce-podpory-umeni-v-ceske-republice-na-leta-2015-az-2020-1279.html>

Doporučení UNESCO týkající se historické městské krajiny, revidovaná verze. (překlad originálu: Recommendation on the Historic Urban Landscape. Paříž: UNESCO, 2011.). Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/doporuceni_o_histor_krajine_cz-2056.doc

Úmluva UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů. (překlad originálu: The 2005 Convention for the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. Paříž: UNESCO, 2005.). Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/umluva-unesco-o-ochrane-a-podpore-rozmanitosti-kulturnich-projevu-verejna-diskuse-660.html>

Proč je soutěž výhodná. [online]. Dostupné z: <https://www.cka.cz/cs/soutez/proc-je-architektonicka-soutez-vyhodna>

Metodika soutěže o návrh pro oblast architektury, urbanismu, krajinářské architektury, stavitelství a výtvarného nebo užitého umění. ČKA, 2018. Dostupné z: <https://www.cka.cz/cs/soutez/jak...soutez/...a...soutezi/140320-metodika-son-final.pdf>

European expert meeting for percent for art scheme, (Percentage) Schemes in participating countries. Public Art Online, 2005, [online]. [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné z: http://www.publicartonline.org.uk/resources/reports/percentforart/percent_schemes.php.html

Stockholm Konst, [online]. [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.stockholmkonst.se>

KORO, Public Art Norway, [online]. [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné z: <https://publicartnorway.org/arbeidsomrade/>

Funding Sources for Public Art. Project for Public Spaces, 2009, [online]. [cit. 25.9.2017]. Dostupné z: <https://www.pps.org/reference/artfunding/>

2010 to 2015 government policy: arts and culutre. 2015, [cit. 25.9.2017]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-arts-and-culture/2010-to-2015-government-policy-arts-and-culture>

SOUVISEJÍCÍ A POUŽITÁ LITERATURA

ALEXANDER, Victoria D. a REUSCHEMEYER, Merilyn. *Art and the State*. New York: Palmgrave Macmillan, 2005.

Auto*Mat, z.s. *Manuál pro užívání veřejného prostranství*. Praha: Auto*Mat, 2015. Dostupné z: http://zazitmestojinak.cz/zazit-mesto-normalne/wp-content/uploads/Manuál-UVP-P7_final.pdf

BACH, Balkin Penny. *New Land Marks: Public Art, Community and the Meaning of Place*. Washington: Greyson Publishing, 2000.

BARTLOVÁ, Anežka (ed.). *Manuál monumentu*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016.

BARTLOVÁ, Anežka, DUB, Petr a LOMOVÁ, Johana (Spolek Skutek). *Umění ve veřejném prostoru. Procenta na umění*. Informační brožura k novele zákona č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a k dalším iniciativám na podporu umísťování umění do veřejného prostoru. Dostupné z: <http://spolekskutek.cz/sites/default/files/SPOLEK-SKUTEK-%25-na-umeni-ve-verejnem-prostoru-2017.pdf>

BARTLOVÁ, Milena. In *Margine (nejen o pomnících)*. In: Artalk [online]. Artalk, 2014 [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné z: http://artalk.cz/2014/03/01/in_margine-nejen-o-pomnicich/

CARTIERE, Cameron a WILLIS, Shelly (ed.). *The Practice of Public Art*. New York: Routledge, 2008.

FIŠER, Marcel a ORTMEIER, Martin. *Venku / Umění ve veřejném prostoru v jihozápadních Čechách a Dolním Bavorsku 1990-2010*. Horažďovice: Galerie Klatovy, 2010.

HALL, Tim a ROBERTSON, Ian. *Public Art and Urban Regeneration: advocacy, claims and critical debates*. In: Lanscape Research, 2001.

HENDRYCH, Jakub. *Pravidla umísťování výtvarných děl na veřejných prostranstvích z hlediska jejich vlivu na celkovou kvalitu místa*. In: *Manuál monumentu*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016.

KAROUS, Pavel (ed.). *Vetřelci a Volavky*. Praha: Arbor Vitae, 2013.

KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). *Metamorfózy politiky*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013.

KWON, Miwon. *One place after another*. Cambridge: The MIT Press, 2004.

LACY, Suzan. *Mapping the Terrain: New Genre Public Art*. Washington: Bay Press, 1995.

MELKOVÁ, Pavla. *Role výtvarného díla ve veřejném prostoru*. In: *Manuál monumentu*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016.

PACHMANOVÁ, Martina. *Kdo je to kurátor/ka: O tlumočnických uměních a jejich dialogu s veřejností*. In: A2. 2007, č. 39 [cit. 30. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2007/39/kdo-je-to-kuratorka>

PAVLÍČKOVÁ, Kateřina. *Umělecké dílo ve veřejném prostoru*. [katalog 4. výroční výstavy Sorosova centra současného umění : 2.10.1997-2.11.1997, Veletržní palác, Praha]. Praha: Sorosovo centrum současného umění, 1997.

PHILIPS, Patricia. *Out of order: the public art machine*. In: Artforum, Vol. 27, No.4, 1988.

RADISIC, Slavica. *Public Art Policy and Legal and Financial Policy Instruments*. Diplomová práce. University of Arts in Belgrad, University Lyon 2, 2007. [online]. [cit. 26. 9. 2017]. Dostupné z: <http://www.academica.rs/academica/Radistic-Slavica-Art-Public-Art-2007.pdf>

SENIE, Harriet a WEBSTER, Sally. *Critical issues in Public Art*. New York: Harper Collins Publisher, 1992.

SENIE, Harriet. *Responsible Criticism: Evaluating Public Art*. In *Sculpture*, December 2003, XX, 10. [cit. 2. 10. 2015]. Dostupné z: <http://www.sculpture.org/documents/scmaq03/dec03/senie/senie.shtml>

ZEBRACKI, Martin. *Public Artopia*. Amsterdam: Pallas Publications, 2012.

ZOJACOVÁ, Dana. *Kulturně historické dědictví v péči místních komunit*. In: Kulturně historické dědictví kolem nás [online]. 2009-2012 [cit. 26. 9. 2017].

Umění ve veřejném prostoru. Bulletin ČKA 03/2016. Dostupné z: <https://www.cka.cz/cs/cka/cinnost-komory/bulletin-CKA/bulletin-3-2016>

AUTOŘI FOTOGRAFIÍ

IPR Praha © Jan Malý: 002, 004, 005, 006, 008a, 013, 015, 023, 025, 029, 030, 032, 033, 036, 043

IPR Praha © Archiv Kanceláře veřejného prostoru: 007, 008b, 009, 016a, 016b, 017b, 022, 024, 027, 028, 031, 034, 035, 037, 039, 041, 042, 044

Externí zdroje fotografií:

© Ester Havlová: 026

© Oto Hudec: 046

© Pavel Karous: 001, 011, 017a, 038

© David Kašpar: 045

© Jan Nedbal: 012

© Alena Zmeškalová: 003

Archiv Galerie hl. m. Prahy: 040, 047

Archiv Galerie Jaroslava Fragnera © Michal Barbuščák: 018

KÖR (Kunst im öffentlichen Raum Wien) © Iris Ranzinger: 048, 049, 050

Nadace Proměny Karla Komárka © Jana Slavík: 008c

Archiv Denisy Václavové:

© Dušan Zahoranský: 010

© Robert Bárta: 014

© Alena Kotzmannová: 019

© Zdeněk Porcal: 020

© Mjök: 021

UMĚLECKÁ DÍLA
NA VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍCH

PLUG-IN → Manuál tvorby
veřejných prostranství
hlavního města Prahy

—
Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy
Kancelář veřejného prostoru
Vyšehradská 57, 128 00 Praha 2

—
manual.iprpraha.cz

AUTOŘI:

doc. Ing. arch. Pavla Melková, Ph.D.

Ing. arch. Kateřina Frejlichová, Ing. arch. Jakub Hendrych

SPOLUAUTOR: MgA. Petra Vlachynská (PŘÍLOHA: Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru)

SPOLUPRÁCE: Sekce strategií a politik IPR Praha, tým Kreativní Praha! — MgA. Olga Škochová, Mgr. Veronika Marianovská, MgA. Klára Mišunová; Sekce vnějších vztahů IPR Praha, Kancelář participace — Pavla Pelčíková, MSc.; Sekce právní IPR Praha, Kancelář právní — Mgr. Kateřina Rabiňáková; Odbor památkové péče MHMP — Mgr. Jiří Skalický, Ing. Ivana Síbrtová

EXPERTNÍ SKUPINA A LEKTOŘI: doc. Ing. arch. Miroslav Cikán, doc. Mgr. Karel Císař, Ph.D., doc. Dr. et Ing. Jiří Fajt, Ph.D., Mgr. Marie Foltýnová, Ph.D., PhDr. Magdalena Juříková, MgA. Pavel Karous, Ph.D., Dr. Petr Nedoma, MgA. Denisa Václavová, Ph.D., MgA. Petra Vlachynská

ILUSTRACE: MgA. Marek Kundrata

GRAFICKÝ NÁVRH / SAZBA: Ing. arch. Jakub Hendrych, Ing. arch. Kateřina Frejlichová
Ing. arch. Kateřina Dolejšová (koncept), MgA. Barbora Páníková (supervize)

1. vydání / 116 stran

© IPR/SDM/KVP, Praha, 2018

plug-in → Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy
Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy.

Samostatné obrazy, text i dílčí části je možné (s ohledem na autorský zákon) šířit, kopírovat a rozmnožovat libovolnou technikou.

Rozsáhlejší citaci nebo vyšší náklad je nutné dojednat s vydavatelem.
Vždy je nutné uvést zdroj.

ISBN 978-80-87931-82-0 (pdf)

ISBN 978-80-87931-81-3

UMĚLECKÁ DÍLA NA VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍCH HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

PLUG-IN → MANUÁL TVORBY VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ

A Úvod

- A.1 Přístup města k dosažení kvality umění na veřejných prostranstvích
- A.2 Role umění na veřejných prostranstvích

B Účel dokumentu

- B.1 Základní cíle
- B.2 Charakter dokumentu
- B.3 Vymezení tematického rozsahu dokumentu
- B.4 Vznik dokumentu
- B.5 Návaznost na koncepční a strategické dokumenty města
- B.6 Komu je dokument určen
- B.7 Jak dokument používat

C Typologie

- C.1 Typologie uměleckých děl pro účely plug-inu
- C.2 Kategorie dle plánované doby setrvání díla v prostoru
- C.3 Kategorie dle určení
- C.4 Kategorie dle původu díla

D Kvalita

- D.1 Základní předpoklady dosažení kvality umění na veřejných prostranstvích
- D.2 Základní kritéria kvality uměleckých děl na veřejných prostranstvích
- D.3 Další specifická kritéria kvality

E Procesy

- E.1 Procesy související s uměním na veřejných prostranstvích
- E.2 Nové role a subjekty v institucionálním zázemí procesů
- E.3 Realizace díla trvalé povahy
- E.4 Realizace dočasných uměleckých intervencí
- E.5 Vzdělávání, informování a participace veřejnosti
- E.6 Systémová finanční podpora
- E.7 Modelové scénáře procesů

Příloha – Kontext vzniku podpory umění ve veřejném prostoru

- P.1 Umělecké a společenské pozadí podpory umění v euroamerickém kontextu 19.-20. stol.
- P.2 Princip podpory formou procenta na umění
- P.3 Zahraniční zkušenosti

